

Z P R A V O D A J

KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 4 / Číslo 2
Červenec 2016

Připravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
([archiv zde](#)).

„(...) stát musí zajistit, aby podmínky, v nichž se osoba zbavená svobody nachází, byly slučitelné s respektem k lidské důstojnosti, aby jí způsob a metoda výkonu daného opatření nevystavovaly utrpení nebo těžkostem, jejichž intenzita přesahuje úroveň, která je zbavení svobody vlastní, a nakonec aby – s ohledem na praktické požadavky uvěznění – bylo její zdraví a blaho zajištěno mimo jiné poskytnutím potřebné lékařské péče.“

[*Kudla proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2000, § 94]

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@msp.justice.cz
web: www.justice.cz

Databáze judikatury

web: eslp.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Nic naplat, sezónním tématům se nelze zcela vyhnout. Vězte tedy, že v den, kdy usedám ke klávesnici počítače, abych sepsal toto úvodní slovo, panuje venku ukrutné horko. Naštěstí kancelář ještě není tak vyhřátá a letošní léto jsme se vůbec zatím obešli bez déletrvajících nesnesitelného vedra, jemuž to sluší u jižního moře, nikoli však ve středoevropském velkoměstě. A to máme pořád – s výhradou služební či pracovní doby – volnost vyrazit k vodě a trochu se osvěžit.

Horko je však jen jedním z příkladů svízelných životních podmínek, jež mohou občas nastat a před nimiž někteří úniku nemají, neboť jsou svobody zbaveni, přišli i o možnost volby dát si třeba sprchu. Odpovědnost za snesitelnost jejich životních podmínek přebírá ten, kdo je svobody, ať už po právu (to naštěstí nejčastěji) nebo v rozporu s ním (i to se bohužel někdy stává), zbavil.

Ne vždy jsme si této odpovědnosti plně vědomi. Máme pocit, že ti, kdo byli zbaveni svobody – typicky, ne však zdaleka výlučně, na základě odsuzujícího rozsudku –, si pobyt mimo běžnou společnost s patřičným nepohodlím zaslouží.

Na straně jedné je nepochybné, že dochází-li ke zbavení svobody po právu za odpovídajícím legitimním cílem, neznamená to, že se kupříkladu odsouzený delikvent umisťuje do interhotelu s výhledem na moře nebo aspoň na plochu obrazovku z postele se třemi polštáři. Obdobně platí pro duševně nemocného pacienta, který je hrozbou sám pro sebe. Na straně druhé existují určité minimální standardy, pod které by se jistý nedostatek domácího komfortu již dostat neměl a které by měly být zajištěny bez ohledu na to, zda je na tom ta která země hospodářsky lépe či hůře.

Je přitom zřejmé, že dodržování těchto standardů nelze ponechat bez kontroly. Možnosti nesvobodného člověka usilovat o nápravu bývají nadto z povahy věci spíše omezené. Proto jsou důležité mechanismy, které fungují z úřední povinnosti na prostý podnět dotčené osoby nebo i bez takového podnětu. Nestačí čistě interní postupy, v nichž v konečném důsledku, přímo či nepřímo, rozhoduje ten, kdo občas ani není schopen či ochoten s nedostatky cokoli udělat, třeba z toho důvodu, že si je neuvědomuje nebo by svěřené peníze prostě dal na něco jiného.

Evropské země převzaly nejenom použitelné věcné standardy, ale téměř všechny také závazek zřídit svůj vlastní národní preventivní mechanismus špatného zacházení. V České republice tento [mechanismus](#) nyní slaví úspěšných prvních deset let. Přestože za způsob, jakým veřejný ochránce práv tuto roli zastává (když na rozdíl od tohoto úvodníku používá méně eufemismů), bývá také občas napadán (což ale možná odráží jedno české přísloví o [zástupkyni domácího ptactva](#)), minimálně platí, že pokud dosáhne nápravy, předejde se úspěšným stížnostem ve Štrasburku a riziku finanční náhrady za utrpěný diskomfort, a to někdy i většinu počtu lidí. Těž proto soudím, že se preventivní mechanismy vyplatí a že bychom je měli podporovat.

Příjemně prožité léto přeje

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

OBSAH

Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti České republice	3				
Domovní prohlídky	3				
Rozsudek ze dne 14. ledna 2016 ve věci <i>Duong proti České republice</i>	3				
Rozsudek ze dne 14. ledna 2016 ve věci <i>Maslák a Michálková proti České republice</i>	4				
Loterie a sázkové hry	7				
Rozhodnutí ze dne 23. února 2016 ve věci <i>SLOT Group, a. s. proti České republice</i>	7				
Prostorové odposlechy	7				
Rozhodnutí ze dne 23. února 2016 ve věci <i>Ledvina proti České republice</i>	7				
Vzdělávání	8				
Rozhodnutí ze dne 23. února 2016 ve věci <i>Hrazdíra proti České republice</i>	8				
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti jiným státům než České republice	10				
Bydlení a sociální vyloučení	10				
Rozsudek ze dne 23. února 2016 ve věci <i>Garib proti Nizozemsku</i>	10				
Cizinecké právo	11				
Rozsudek ze dne 23. února 2016 ve věci <i>Pajić proti Chorvatsku</i>	11				
Rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016 ve věci <i>F. G. proti Švédsku</i>	12				
Daně	14				
Rozsudek ze dne 22. března 2016 ve věci <i>Guberina proti Chorvatsku</i>	14				
Internet	15				
Rozsudek ze dne 2. února 2016 ve věci <i>Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a Index.hu Zrt proti Maďarsku</i>	15				
		Nezávislost soudních znalců			17
		Rozsudek ze dne 17. března 2016 ve věci <i>Vasileva proti Bulharsku</i>			17
		Odposlechy			19
		Rozsudek ze dne 12. ledna 2016 ve věci <i>Szabó a Vissy proti Maďarsku</i>			19
		Politické strany			21
		Rozsudek ze dne 12. ledna 2016 ve věci <i>Strana za demokratickou společnost a ostatní proti Turecku</i>			21
		Rozsudek ze dne 28. ledna 2016 ve věci <i>Partei Die Friesen proti Německu</i>			23
		Rodinné právo			24
		Rozsudek ze dne 14. ledna 2016 ve věci <i>Mandet proti Francii</i>			24
		Rozsudek ze dne 29. března 2016 ve věci <i>Kocherov a Sergejeva proti Rusku</i>			25
		Rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016 ve věci <i>Blokhin proti Rusku</i>			28
		Svoboda tisku			31
		Rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2016 ve věci <i>Bédat proti Švýcarsku</i>			31
		Trestní řízení			33
		Rozsudek ze dne 3. března 2016 ve věci <i>Prade proti Německu</i>			33
		Vězeňství			34
		Rozsudek ze dne 19. ledna 2016 ve věci <i>Kalda proti Estonsku</i>			34
		Rozsudek ze dne 9. února 2016 ve věci <i>Meier proti Švýcarsku</i>			35
		Vzdělávání			37
		Rozsudek ze dne 23. února 2016 ve věci <i>Çam proti Turecku</i>			37
		Závěrem...			39

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICE

DOMOVNÍ PROHLÍDKY

Rozsudek ze dne 14. ledna 2016 ve věci č. 21381/11 – Duong proti České republice

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že v souvislosti s domovní prohlídkou bytu stěžovatele, která proběhla na základě soudního příkazu, který neobsahoval odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu, stěžovatel disponoval dostatečnými zárukami proti svévoli, a zásah do jeho práv tak byl přiměřený sledovaným legitimním cílům. K porušení článku 8 Úmluvy proto nedošlo.

I. Skutkové okolnosti

V červenci 2010 podal státní zástupce soudu návrh na nařízení domovní prohlídky v bytě stěžovatele podezřelého z trestného činu nedovolené výroby psychotropních látek. Státní zástupce (stejně jako policie) považoval prohlídku za neodkladnou a neopakovatelnou úkon. Následně soudce vydal příkaz k domovní prohlídce, který neobsahoval jméno stěžovatele ani důvody neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu. V příkazu byly určeny prostory, kterých se domovní prohlídka týkala. Současně příkaz zmiňoval důvodné podezření, že by se v těchto prostorách mohly nacházet předměty významné pro trestní řízení.

Domovní prohlídka proběhla v srpnu 2010. V protokolu o jejím provedení bylo uvedeno jméno stěžovatele, přepis jeho předchozího výsledku i odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu. Po skončení domovní prohlídky byl stěžovatel obviněn. V březnu 2011 Ústavní soud odmítl jeho ústavní stížnost s tím, že důvody neodkladnosti a neopakovatelnosti domovní prohlídky vyplynuly z okolností případu a ze spisového materiálu a byly uvedeny v návrhu státního zástupce i v protokolu o provedení domovní prohlídky. Jméno stěžovatele nebylo v příkazu uvedeno kvůli chybnému přepsání údajů z návrhu státního zástupce. Ústavní soud toto stanovisko zopakoval v nálezu z května 2014 vydaném v návaznosti na stěžovatelovu ústavní stížnost namířenou proti rozhodnutím obecných soudů, kterými byl v roce 2012 spolu s dalšími osobami odsouzen k trestu odnětí svobody pro trestný čin nedovolené výroby psychotropních látek.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel namítal, že příkaz k domovní prohlídce nebyl řádně odůvodněn ani z hlediska neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu, ani z hlediska skutkové podstaty věci, a došlo tak k porušení jeho práva na respektování obydlí zaručeného článkem 8 Úmluvy.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Soud předně přezkoumal námitku vlády, že v ústavní stížnosti proti výsledku trestního řízení stěžovatel nenapadal příkaz k domovní prohlídce ve svém bytě ani způsob jejího provedení. Soud uvedl, že Ústavní soud má z výjimečných důvodů pravomoc zrušit příkaz k domovní prohlídce, stěžovateli tak nelze vytknout, že ústavní stížnost proti příkazu k domovní prohlídce podal ještě před ukončením trestního řízení. Z usnesení Ústavního soudu z března 2011 o první ústavní stížnosti stěžovatele ostatně vyplývá, že se námitkami stěžovatele založenými na článku 8 Úmluvy zabýval, a na odůvodnění tohoto usnesení Ústavní soud odkázal ve svém nálezu z května 2014. Námitku nepřijatelnosti stížnosti založenou na nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy proto Soud zamítl.

Co se týče odůvodněnosti stížnosti, Soud předně shledal, že předmětná domovní prohlídka představovala zásah do práva stěžovatele na respektování obydlí ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Soud dále připomněl, že soulad opatření se zákonem vyžaduje, aby mělo základ ve vnitrostátním právu, aby příslušné právní normy byly v souladu se zásadou právního státu, tedy dostupné dotčené osobě, předvídatelné ve svých důsledcích a aby poskytovaly ochranu před svévolnými zásahy. Zákon tak musí jasně vymezit rozsah a podmínky výkonu pravomoci příslušných orgánů a u preventivní kontroly zásahu musí rozhodnutí podléhat jasným kritériím, zejména v té rovině, zda sledované veřejné zájmy nelze naplnit méně omezujícím opatřením. Státy mohou přijímat opatření typu domovních prohlídek za účelem získání důkazů o trestné činnosti; musí však současně poskytovat odpovídající záruky proti zneužití. Soud pak posuzuje zejména okolnosti vydání příkazu k prohlídce, požadavky na potřebné důkazy, obsah a rozsah příkazu, způsob provedení prohlídky, včetně zapojení nezávislých pozorovatelů, jakož i rozsah možných důsledků pro zaměstnání a pověst dotčené osoby. Kontrolní mechanismy musí být s to zásah omezit na minimum nezbytné v demokratické společnosti a respektovat hodnoty demokratické společnosti (srov. zejm. *Sanoma Uitgevers B. V. proti Nizozemsku*, č. 38224/03, rozsudek velkého senátu ze dne 14. září 2010, § 92).

Ve vztahu k projednávané věci Soud předeslal, že sporná domovní prohlídka byla založena na ustanoveních § 82 a násl. trestního řádu, jakož i na § 160 odst. 4 trestního řádu, která v situacích, jež nesnesou odkladu, umožňují provedení domovní prohlídky před zahájením trestního stíhání. Formální postup vyžadovaný těmito ustanoveními byl dodržen, jelikož domovní prohlídka byla povolena soudcem na návrh státního

zástupce, který jednal na podnět policie. Ustanovení § 83 odst. 1 trestního řádu nevyžaduje, aby příkaz obsahoval výslovně důvod neodkladnosti provedení domovní prohlídky, pouze orgán provádějící prohlídku má dle § 160 odst. 1 *in fine* trestního řádu povinnost uvést důvody neodkladnosti úkonu v protokolu. Ústavní soud sjednotil svoji dosavadní rozkolísanou judikaturu až náležením sp. zn. **Pl. ÚS 47/13** (ze dne 7. května 2014), podle něhož v zásadě postačuje, pokud důvody neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu vyplývají z okolností případu a ze spisového materiálu.

Soud připomněl, že mu nepřísluší *in abstracto* posuzovat relevantní právní úpravu a praxi, nýbrž přezkoumat, zda jsou její důsledky pro stěžovatele v rozporu s Úmluvou. V návaznosti na první ústavní stížnost stěžovatele Ústavní soud v březnu 2011 připustil, že příkaz k domovní prohlídce neobsahoval žádné odůvodnění neodkladnosti domovní prohlídky ani jméno stěžovatele a mohl být celkově vypracován pečlivěji, ale taková vada nedosáhla ústavněprávní intenzity. Ústavní soud zdůraznil, že není třeba podrobně sepisovat důvody neodkladnosti úkonů, aby se nekomplikovala počáteční etapa vyšetřování nadměrným formalismem. V projednávané věci příslušné důvody vyplývaly ze skutkových okolností a ze spisového materiálu a byly uvedeny v návrhu státního zástupce i v protokolu o domovní prohlídce. Stejně důvody Ústavní soud zopakoval v nálezu ve věci stěžovatele z května 2014.

Soud dále uvedl, že výklad vnitrostátního práva náleží v první řadě vnitrostátním orgánům a jejich závěry může Soud zpochybnit pouze v případě, že svědčí o zjevné svévoli. Tak tomu však v projednávané věci nebylo. Soud ve své judikatuře připouští, že v situacích, které nesnesou odkladu, může být těžké opatřit příkaz k domovní prohlídce podrobným odůvodněním (*mutatis mutandis*, **Ilja Stefanov proti Bulharsku**, č. 65755/01, rozsudek ze dne 22. května 2008, § 41).

Soud proto s ohledem na výše uvedené konstatoval, že vady sporného příkazu nebyly natolik závažné, aby bylo možné příkaz považovat za nezákonný, a zásah tudíž byl v souladu se zákonem.

Soud dále shledal, že domovní prohlídka sledovala legitimitní cíl, kterým bylo nalezení důkazů o trestné činnosti, a tudíž „předcházení zločinnosti“.

Pokud jde o nezbytnost zásahu v demokratické společnosti, Soud především zdůraznil, že příkaz k domovní prohlídce musí mít jisté minimální obsahové náležitosti a vnitrostátní právo musí poskytovat odpovídající a dostatečné záruky proti svévoli (**Gutsanovi proti Bulharsku**, č. 34529/10, rozsudek ze dne 15. října 2013, § 220).

Sporný příkaz vymezoval prostory, kterých se domovní prohlídka, jež proběhla před zahájením trestního stíhání stěžovatele, týkala. V příkazu byl také učiněn závěr o existenci důvodného podezření, že by se

v daných prostorách mohly nacházet předměty významné pro trestní řízení. O kontextu domovní prohlídky byl stěžovatel, kterému byl příkaz doručen na počátku domovní prohlídky, informován v rámci jeho předchozího výslechu. Stěžovatel stejně jako neúčastněná osoba byl prohlídce přítomen a byl vyhotoven seznam odňatých věcí. Stěžovatel tak mohl vykonat účinným způsobem kontrolu rozsahu provedení domovní prohlídky. Ohledně procesních záruk Soud konstatoval, že domovní prohlídka proběhla na základě příkazu vydaného soudcem. Po jejím provedení policie vyhotovila protokol. Ústavní soud, jehož závěry Soud nepovažoval za svévolné nebo nerozumné, provedl v březnu 2011 přezkum souladu domovní prohlídky s Úmluvou a stěžovateli nic nebránilo napadnout nezákonnost příkazu a samotné prohlídky. Soud proto rozhodl, že stěžovatel měl k dispozici dostatečné záruky proti svévoli a k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

Rozsudek ze dne 14. ledna 2016 ve věci č. 52028/13 – Maslák a Michálková proti České republice

Senát páté sekce Soudu dospěl v souvislosti s domovní prohlídkou bytu a prohlídkami dalších prostor užívaných stěžovatelem jednomyslně k závěru, že stěžovatel disponoval dostatečnými zárukami proti svévoli a jím tvrzené nedostatky příkazů k prohlídkám a jejich provedení nepřekročily meze stanovené čl. 8 odst. 2 Úmluvy, který nebyl porušen. Námitky porušení článku 13 Úmluvy pak Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost. Stěžovatelka dle Soudu neměla postavení oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V listopadu 2012 podal státní zástupce soudu návrh na nařízení domovní prohlídky bytu a prohlídky garáže a vozidel užívaných stěžovatelem podezřelým ze spáchání trestného činu vydírání. Následně soudce vydal příkazy k prohlídkám. V návaznosti na telefonický rozhovor se stěžovatelem přijela na místo prohlídky stěžovatelka vozidlem, které bylo následně rovněž předmětem prohlídky. V protokolech o provedení domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor bylo odůvodněno provedení prohlídek coby neodkladných a neopakovatelných úkonů. Protokol o provedení domovní prohlídky obsahoval informaci o předchozím výslechu stěžovatele a o doručení příkazu stěžovateli krátce po zahájení prohlídky; stěžovatel měl námitky k obsahu protokolu. V protokolu o provedení prohlídek jiných prostor bylo uvedeno, že stěžovatel jim byl přítomen, stěžovatelka byla přítomna prohlídce vozidla, kterým přijela na místo prohlídek; stěžovatelé neměli námitky k obsahu protokolu. Po vykonání prohlídek byl stěžovatel obviněn, stěžovatelka trestně stíhána nebyla. Rozsudkem krajského

soudu z listopadu 2013 ve spojení s rozsudkem vrchního soudu z června 2014 byl stěžovatel spolu s dalšími osobami odsouzen.

Ústavní soud ve svém usnesení z února 2013 uvedl, že příkazy k prohlídkám jsou, zejména pokud jde o odůvodnění neodkladnosti prohlídek, ústavně akceptovatelné. Ostatními námitkami, např. nedostatkem předchozího výslechu stěžovatele, se Ústavní soud odmítl zabývat s tím, že je třeba vyčkat výsledku trestního řízení.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé s odvoláním na článek 8 Úmluvy namítali, že domovní prohlídka bytu a prohlídka garáže a vozidla byla nezákonná, protože příkazy k prohlídkám nebyly řádně odůvodněny a stěžovatel nebyl před započítím prohlídek vyslechnut. Stěžovatelka namítala, že měla být určena v příkazu k prohlídce vozidla, kterým přijela, jako jeho uživatelka a mělo k ní být takto přistupováno.

a) K přijatelnosti stížnosti

Vláda předně poukázala na skutečnost, že prohlídka vozidla se stěžovatelky nijak nedotkla a že jí žádná újma způsobena nebyla, a proto ji nelze považovat za přímou ani nepřímou oběť porušení článku 8 Úmluvy. Soud připomněl, že článek 34 Úmluvy se vztahuje nejen na přímé oběti tvrzeného porušení, ale i na každou nepřímou oběť, které mělo takové porušení způsobit újmu nebo která má platný osobní zájem na jeho ukončení (*Vallianatos a ostatní proti Řecku*, č. 29381/09 a 32684/09, rozsudek velkého senátu ze dne 7. listopadu 2013, § 47). V projednávané věci se vnitrostátní orgány mohly oprávněně domnívat, že stěžovatel je jediným či jedním z vlastníků vozidla. Bylo zdokumentováno, že stěžovatel vozidlo užíval. Stěžovatel nevzněl námitky proti protokolu o provedení prohlídky vozidla, ve kterém byl označen jako jediný uživatel vozidla. Stěžovatelka naproti tomu neprokázala, že byla majitelkou vozidla či že jí prohlídka způsobila jakoukoli újmu. Stěžovatelka tak, na rozdíl od stěžovatele, neměla dle Soudu postavení oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy. Její stížnost proto Soud odmítl pro neslučitelnost *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy.

Ohledně případné předčasnosti námitek stěžovatele Soud konstatoval, že Ústavní soud se ve svém usnesení z února 2013 odmítl zabývat námitkou nedostatku předchozího výslechu stěžovatele, aby tím nepřiměřeně a předčasně nezasahoval do pravomoci obecných soudů a nepředurčoval výsledek trestního řízení proti stěžovateli. Soud při této příležitosti podotkl, že je nutno rozlišovat mezi procesním aspektem přípustnosti důkazů zajištěných během prohlídky, kterým je vhodné se zabývat v trestním řízení, a hmotněprávním aspektem ochrany soukromého života a obydlí (*Michalák proti Slovensku*, č. 30157/03, rozsudek ze dne

8. února 2011, § 82 a 213). Rozlišení, které Ústavní soud činí mezi námitkami týkajícími se nezákonnosti samotného příkazu k prohlídce a námitkami namířenými proti provedení takové prohlídky, je tak dle Soudu problematické, neboť určité okolnosti prohlídky je třeba zohlednit v hodnocení přiměřenosti zásahu do práv zaručených článkem 8 Úmluvy. V projednávané věci nicméně Soud dospěl k závěru, že po ukončení trestního řízení stěžovatel bude mít možnost obrátit se na Ústavní soud s ústavní stížností, v níž může napadnout nedostatek předchozího výslechu. Tuto část stížnosti proto Soud odmítl pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

Pokud jde o námitku nedostatečného odůvodnění příkazů k prohlídkám, Soud ji prohlásil za přijatelnou, když uvedl, že Ústavní soud se při posuzování ústavní stížnosti stěžovatele zabýval souladem napadených příkazů s právní úpravou a shledal je ústavně akceptovatelnými; stěžovatel tak vnitrostátní prostředky nápravy vyčerpal.

b) K odůvodněnosti stížnosti

Co se týče odůvodněnosti stížnosti, Soud v první řadě shledal, že předmětné prohlídky představovaly zásah do práva stěžovatele na respektování obydlí ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Ohledně zákonnosti tohoto zásahu Soud připomněl, že soulad opatření se zákonem vyžaduje, aby mělo základ ve vnitrostátním právu, aby příslušné právní normy byly v souladu se zásadou právního státu, tedy dostupné dotčené osobě, předvídatelné ve svých důsledcích a aby poskytovaly ochranu před svévolnými zásahy. Zákon tak musí jasně vymezit rozsah a podmínky výkonu pravomoci příslušných orgánů a u preventivní kontroly zásahu musí rozhodnutí podléhat jasným kritériím, zejména v té rovině, zda sledované veřejné zájmy nelze naplnit méně omezujícím opatřením. Státy mohou přijímat opatření typu domovních prohlídek za účelem získání důkazů o trestné činnosti; musí však současně poskytovat odpovídající záruky proti zneužití. Soud pak posuzuje zejména okolnosti vydání příkazu k prohlídce, požadavky na potřebné důkazy, obsah a rozsah příkazu, způsob provedení prohlídky, včetně zapojení nezávislých pozorovatelů, jakož i rozsah možných důsledků pro zaměstnání a pověst dotčené osoby. Kontrolní mechanismy musí být s to zásah omezit na minimum nezbytné v demokratické společnosti a respektovat hodnoty demokratické společnosti (srov. zejm. *Sanoma Uitgevers B. V. proti Nizozemsku*, č. 38224/03, rozsudek velkého senátu ze dne 14. září 2010, § 92).

Ve vztahu k projednávané věci Soud předeslal, že sporné prohlídky byly založeny na ustanoveních § 82 a násl. trestního řádu, jakož i na § 160 odst. 4 trestního řádu, která v situacích, jež nesnesou odkladu, umožňují provedení prohlídky před zahájením trestního stíhání. Formální postup vyžadovaný těmito ustanoveními byl dodržen, jelikož prohlídky byly povoleny

soudcem na návrh státního zástupce, který jednal na podnět policie. Ustanovení § 83 odst. 1 trestního řádu nevyžaduje, aby příkaz obsahoval výslovně důvod neodkladnosti provedení prohlídky, pouze orgán provádějící prohlídku má dle § 160 odst. 1 *in fine* trestního řádu povinnost uvést důvody neodkladnosti úkonu v protokolu. Ústavní soud sjednotil svoji dosavadní rozkolísanou judikaturu až nálezem sp. zn. **Pl. ÚS 47/13** (ze dne 7. května 2014), podle něhož v zásadě postačuje, pokud důvody neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu vyplynuly z okolností případu a ze spisového materiálu.

Soud připomněl, že mu nepřísluší *in abstracto* posuzovat relevantní právní úpravu a praxi, nýbrž přezkoumat, zda jsou její důsledky pro stěžovatele v rozporu s Úmluvou. V návaznosti na ústavní stížnost stěžovatele Ústavní soud v únoru 2013 posoudil soulad napadených příkazů k prohlídkám s relevantními právními předpisy, včetně přezkoumání důvodů neodkladnosti úkonů, a dospěl k závěru, že jsou ústavně akceptovatelné.

Soud dále uvedl, že výklad vnitrostátního práva náleží v první řadě vnitrostátním orgánům a jejich závěry může Soud zpochybnit pouze v případě, že svědčí o zjevné svévoli. Tak tomu však v projednávané věci nebylo. Soud ve své judikatuře připouští, že v situacích, které nesnesou odkladu, může být těžké opatřit příkaz k domovní prohlídce podrobným odůvodněním (*mutatis mutandis*, **Ilja Stefanov proti Bulharsku**, č. 65755/01, rozsudek ze dne 22. května 2008, § 41).

Soud s ohledem na výše uvedené konstatoval, že vady sporného příkazu nebyly natolik závažné, aby bylo možné příkaz považovat za nezákonný, a zásah tudíž byl v souladu se zákonem.

Soud dále konstatoval, že prohlídky sledovaly legitimní cíl, kterým bylo nalezení důkazů o trestné činnosti, a tudíž „předcházení zločinnosti“.

Pokud jde o nezbytnost zásahu v demokratické společnosti, Soud především zdůraznil, že příkaz k domovní prohlídce musí mít jisté minimální obsahové náležitosti a vnitrostátní právo musí poskytovat odpovídající a dostatečné záruky proti svévoli (**Gutsanovi proti Bulharsku**, č. 34529/10, rozsudek ze dne 15. října 2013, § 220).

Sporné příkazy vymezovaly prostory, kterých se prohlídky, jež proběhly před zahájením trestního stíhání stěžovatele, týkaly. V příkazech byl také učiněn závěr o existenci důvodného podezření, že by se v daných prostorách mohly nacházet předměty významné pro trestní řízení. Soud uvedl, že ačkoli byl příkaz k domovní prohlídce bytu stěžovateli doručen pět minut po započetí prohlídky a o jeho obsahu byl informován jen stručně, lze mít za to, že stěžovatel, kterému byly doručeny i ostatní příkazy, byl o kontextu prohlídek informován. Stěžovatel stejně jako nezúčastněná osoba byl prohlídkám přítomen. Prohlídce vozidla byl přítomen rovněž právní zástupce stěžova-

tele. Stěžovatel tak mohl vykonat účinným způsobem kontrolu rozsahu provedení prohlídek navzdory svému tvrzení, že nebyl podroben předchozímu výslechu.

Ohledně procesních záruk Soud konstatoval, že prohlídky proběhly na základě příkazů vydaných soudcem. Po jejich provedení policie vyhotovila protokoly. Ústavní soud, jehož závěry Soud nepovažuje za svévolné nebo nerozumné, provedl přezkum souladu prohlídek s Úmluvou a stěžovateli nic nebránilo napadnout nezákonnosti příkazů a samotných prohlídek. Soud proto rozhodl, že stěžovatel měl k dispozici dostatečné záruky proti svévoli a jím tvrzené nedostatky nepřekročily meze stanovené čl. 8 odst. 2 Úmluvy. K porušení článku 8 Úmluvy tedy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Stěžovatel dále uváděl, že s výjimkou ústavní stížnosti neměl k dispozici účinný prostředek nápravy ve smyslu článku 13 Úmluvy, jehož prostřednictvím by mohl napadnout nerespektování článku 8 Úmluvy.

Soud připomněl, že prostředkem nápravy je míněn nikoli prostředek zaručující úspěch ve věci, ale dostupný prostředek, kterým se lze domáhat posouzení jeho odůvodněnosti (**Krča proti České republice**, č. 49476/99, rozhodnutí ze dne 18. března 2003).

Soud předně přezkoumal námitku vlády, že stěžovatel měl možnost požádat státního zástupce o přezkoumání postupu policejního orgánu dle § 157a trestního řádu. Soud podotkl, že rozhodovací praxe Ústavního soudu systematicky nevyžaduje využití tohoto prostředku a ani v případě stěžovatele tomu nebylo jinak. Po stěžovateli tak nelze požadovat využití prostředku nápravy, jehož uplatnění nevyžaduje ani nejvyšší vnitrostátní soudní instance (**Vučković a ostatní proti Srbsku**, č. 17153/11 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 25. března 2014, § 76). Nadto žádostí lze napadnout pouze postup policie při provedení prohlídky, nikoli zákonnost příkazu k prohlídce. Soud měl za to, že usnesení Ústavního soudu sp. zn. **II. ÚS 2166/14** se zaměřuje na otázky platnosti důkazů, nikoli ochranu obydlí. Při nedostatku jiných příkladů z praxe se tak dle Soudu nelze domnívat, že by tento prostředek umožnil stěžovateli domoci se účinného přezkumu námitek na poli článku 8 Úmluvy.

Soud dále konstatoval, že námitka nedostatečného odůvodnění příkazů k prohlídkám byla podrobena přezkumu Ústavním soudem. Soud zdůraznil, že nevyhovění určité námitce nezpůsobuje porušení článku 13 Úmluvy. Stěžovatel bude mít též příležitost uplatnit zbývající námítka v nové ústavní stížnosti podané po skončení trestního řízení. Dle Soudu je předčasné se domnívat, že uvedená cesta nepovede k přezkumu odůvodněnosti námitek týkajících se provedení prohlídek. V případě úspěchu se navíc stěžovatel bude moci domáhat náhrady škody na základě zákona č. 82/1998 Sb. Soud proto rozhodl, že stěžovatel má

k dispozici účinný prostředek nápravy k uplatnění svého práva na respektování obydlí. Tuto námitku proto Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

LOTERIE A SÁZKOVÉ HRY

Rozhodnutí ze dne 23. února 2016 ve věci č. 65008/13 – SLOT Group, a. s. proti České republice

Výbor první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že stížnost brojící proti odebrání povolení k provozování loterií je nepřijatelná pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka byla držitelkou řady povolení vydaných Ministerstvem financí k provozování loterií, sázkových her a jiných podobných her, které byly v různých obcích platné do let 2017 až 2019.

V září 2011 byla přijata novela zákona o loteriích, která zmocňovala obce k regulaci těchto hazardních her na jejich území. Přechodné ustanovení zároveň stanovilo, že ve vztahu k povolením vydaným před 1. lednem 2012, kdy novela nabyla účinnosti, mohou obce vydávat obecně závazné vyhlášky regulující hazardní hry až od 1. ledna 2015.

V dubnu 2013 Ústavní soud toto přechodné ustanovení nálezem sp. zn. Pl. ÚS 6/13 (č. 112/2013 Sb.) zrušil s tím, že pravomoc obcí regulovat hazardní hry na jejich území vyplývá přímo z Ústavy. Novela zákona z roku 2011 jim tedy toto právo nepřiznala, ale naopak bez legitimních důvodů časově omezila. Dle Ústavního soudu nemají provozovatelé předmětných hazardních her žádné legitimní očekávání, že obce nebudou svou Ústavou zaručenou pravomoc tyto činnosti na svém území regulovat využívat.

V roce 2013 Ministerstvo financí v návaznosti na přijetí vyhlášek některými obcemi stěžovatelce zrušilo několik jejích povolení. Stěžovatelka podala proti rozhodnutím žalobu, kterou však v dubnu 2015 městský soud s poukazem na výše zmíněný nález pléna Ústavního soudu zamítl. Stěžovatelka proti tomuto rozhodnutí podala kasační stížnost, v níž mj. poukazovala i na jeho rozpor s evropským právem a rozsudkem Soudního dvora Evropské unie ve věci *Berlington Hungary a další* (věc C-98/14, rozsudek ze dne 11. června 2015). Řízení před Nejvyšším správním soudem v době rozhodnutí Soudu stále probíhalo.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

V řízení před Soudem stěžovatelka namítala, že výše uvedený nález pléna Ústavního soudu byl nepředvídatelný, v rozporu se zásadou právní jistoty a porušil její legitimní očekávání majetkové povahy založené na

povoleních udělených Ministerstvem financí a chráněné článkem 1 Protokolu č. 1.

Soud konstatoval, že stěžovatelkou napadaný nález Ústavního soudu je legislativní povahy s obecnými důsledky. Konkrétní majetkové důsledky pro stěžovatelku měla až rozhodnutí Ministerstva financí o zrušení povolení. Řízení o nich nicméně na vnitrostátní úrovni stále probíhají, a to před soudy, které mají ve věci plnou jurisdikci. Stěžovatelčina stížnost je tedy dle Soudu předčasná.

Soud dále připomněl, že nedávno rozhodl (*Laurus Invest Hungary KFT, Continental Holding Corporation a 5 dalších stížností proti Maďarsku*, č. 23265/13 a další, rozhodnutí ze dne 8. září 2015), že osoby v obdobném postavení mají na základě rozsudku Soudního dvora Evropské unie ve věci C-98/14, kterého se před Nejvyšším správním soudem dovolává i stěžovatelka, možnost domáhat se náhrady případné škody způsobené právním předpisem, který je v rozporu s právem Evropské unie. Vnitrostátní soudy jsou v řízení o náhradě škody povinny uplatňovat kritéria, která Soudní dvůr Evropské unie v tomto rozsudku podrobně specifikoval a která jsou dle Soudu obdobná těm, jež vyplývají z článku 1 Protokolu č. 1.

Soud proto s ohledem na výše řečené prohlásil stížnost za nepřijatelnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

PROSTOROVÉ ODPOSLECHY

Rozhodnutí ze dne 23. února 2016 ve věci č. 64523/12 – Ledvina proti České republice

Výbor páté sekce Soudu rozhodl o nepřijatelnosti stížnosti, v níž se stěžovatel dovolával svého práva na respektování soukromého života a práva na spravedlivý proces ve smyslu článků 8 a 6 Úmluvy v souvislosti s nařízením tzv. prostorových odposlechů jeho kanceláře a použitím z nich získaných záznamů jako důkazů v trestním řízení vedeném proti němu, zčásti pro ztrátu postavení oběti a zčásti pro zjevnou neopodstatněnost.

I. Skutkové okolnosti

V rámci prověřování trestné činnosti L. F. byl v květnu 2005 vydán příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu účastnického čísla užívaného stěžovatelem. V červenci 2005 vydal státní zástupce na základě stručně odůvodněné žádosti policejního orgánu z května 2005 povolení ke sledování osob a věcí dle § 158d odst. 1 a 2 trestního řádu (dále jen „prostorové odposlechy“), a to kanceláře stěžovatele na městském úřadě, kde stěžovatel působil jako vedoucí odboru dopravy a silničního hospodářství. V lednu 2006 byly prostorové odposlechy kanceláře stěžovatele o půl roku prodlouženy.

V červenci 2006 bylo na základě získaných záznamů z prostorových odposlechů zahájeno trestní stíhání stěžovatele v trestní věci nesouvisející s trestnou činností L. F. Stěžovatel byl rozsudkem okresního soudu z července 2007 uznán vinným ze spáchání trestných činů zneužívání pravomoci veřejného činitele a přijímání úplatku. Stěžejním důkazem se staly záznamy prostorových odposlechů. Krajský soud v lednu 2008 ve výroku o vině rozsudek okresního soudu potvrdil. Ústavní soud nálezem z ledna 2010 rozhodnutí obecných soudů zrušil s odůvodněním, že se nevypořádaly s otázkou zákonnosti nařízení prostorových odposlechů a použití z nich získaných záznamů jako důkazů pro odsouzení stěžovatele, a konstatoval porušení práv stěžovatele vyplývajících z Úmluvy. Následně obecné soudy v souladu s návodem Ústavního soudu doplnily dokazování úředním záznamem policejního orgánu z května 2005 jako jedním z podkladů, na jejichž základě státní zástupce povolil prostorové odposlechy, který neměl stěžovatel v první fázi trestního řízení k dispozici, a opětovně uznaly stěžovatele vinným z uvedených trestných činů. V dubnu 2012 Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stěžovatele s tím, že obecné soudy provedly požadovaný důkaz.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel s odkazem na články 8 a 6 Úmluvy namítal nezákonnost nařízení prostorových odposlechů jeho kanceláře a nespravedlivost trestního řízení vedeného proti němu, ve kterém byly záznamy prostorových odposlechů použity jako důkaz.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 8 A 6 ÚMLUVY

Soud připomněl, že stěžovatel může pozbýt postavení oběti pouze tehdy, uznají-li vnitrostátní orgány, že došlo k porušení práv stěžovatele zaručených v Úmluvě, a toto porušení posléze napraví (*Dalban proti Rumunsku*, č. 28114/95, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 1999, § 44).

Soud rozhodl, že pokud jde o první část trestního řízení, Ústavní soud v nálezu z ledna 2010 konstatoval porušení práv stěžovatele vyplývajících z článků 6 a 8 Úmluvy a zrušil rozhodnutí obecných soudů. Prostředkem nápravy byla druhá fáze trestního řízení zahájená po zrušovacím nálezu Ústavního soudu. Stěžovatel se tak podle Soudu dostal do postavení, ve kterém se nacházel na počátku řízení, a ztratil postavení oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy. Tuto část stížnosti proto Soud prohlásil za nepřijatelnou pro neslučitelnost *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy.

Ve druhé fázi trestního řízení, ve které byl stěžovatel opětovně odsouzen, se obecné soudy otázkou zákonnosti povolení a prodloužení tzv. prostorových odposlechů dle pokynů Ústavního soudu opětovně důkladně zabývaly a doplnily požadovaným způsobem dokazování. Především doložily úřední záznam policejního orgánu z května 2005, který se původně na-

cházel ve spise předloženém státnímu zástupci se žádostí o povolení sledování, ale byl odstraněn. Zřetel na něj byl tedy vzat až v druhé fázi trestního řízení. Soud uznal, že doplnění dokazování úředním záznamem bylo jediným možným způsobem nápravy nezákonnosti povolení sledování státním zástupcem. Pokud jde o námitku stěžovatele, že nelze ověřit, zda byl úřední záznam skutečně součástí spisu předloženého státnímu zástupci, Soud konstatoval, že vláda předloženými dokumenty prokázala, že státní zástupce měl úřední záznam k dispozici již v době povolení telefonních odposlechů, které předcházelo povolení prostorových odposlechů. Obecné soudy posléze dospěly k závěru, že prostorové odposlechy byly nařízeny v souladu se zákonem; učinily tak sice až pět let po jejich provedení, ale na základě úředního dokumentu o jednání třetí osoby, L. F., takže plynutí času nemělo vliv na možnost stěžovatele tento dokument zpochybnit.

Dle názoru Soudu tak řízení před obecnými soudy po zrušovacím nálezu Ústavního soudu představovalo z pohledu článku 8 Úmluvy dostatečně účinný následný přezkum námitek stěžovatele týkajících se prostorových odposlechů.

Soud současně neshledal porušení článku 6 Úmluvy, pokud jde o přípustnost záznamů prostorových odposlechů jako důkazů v druhé fázi trestního řízení. Konstatoval, že s ohledem na záruky, které měl stěžovatel v druhé fázi řízení ve vztahu k posouzení přípustnosti a použití důkazů získaných odposlechy k dispozici, je třeba řízení jako celek považovat za spravedlivé. Tuto část stížnosti tudíž odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

VZDĚLÁVÁNÍ

Rozhodnutí ze dne 23. února 2016 ve věci č. 62565/14 - *Hrazdíra proti České republice*

Výbor první sekce Soudu jednomyslně rozhodl o zjevné neopodstatněnosti stěžovatelovy námítky o porušení jeho práva na vzdělání (článek 2 Protokolu č. 1) tím, že obec nevytvořila podmínky pro to, aby se navzdory svému zdravotnímu postižení mohl vzdělávat v běžné základní škole.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2005 byl u stěžovatele diagnostikován dětský autismus a střední mentální postižení. Do roku 2012 proto navštěvoval speciální mateřskou a později speciální základní školu. V průběhu roku 2011 stěžovatel absolvoval několik psychologických vyšetření, jejichž výsledkem bylo doporučení, aby byl integrován do běžné základní školy, a to pokud možno do menší třídy, kde by měl k dispozici asistenta pedagoga a učil se podle individuálního vzdělávacího plánu. Stěžovatel byl po několika neúspěšných žádostech o přijetí do

různých škol, včetně své spádové školy, přijat v březnu 2012 do základní školy v obci vzdálené asi 5 km od místa jeho bydliště, kde mu byl přidělen asistent pedagoga a sestaven individuální vzdělávací plán.

Matka stěžovatele se nadále snažila o přijetí syna do jeho spádové školy v místě jejich bydliště. Ředitelka školy ovšem chlapce opět odmítla s tím, že škola nemá vytvořené podmínky, kapacitu a zkušenosti pro vzdělávání žáků s obdobným zdravotním postižením. V září 2012 její rozhodnutí potvrdil krajský úřad.

Matka stěžovatele se mezitím snažila domoci vytvoření podmínek pro inkluzivní vzdělávání svého syna u obce, která však na její žádost nijak nereagovala. Matka se stěžovatelem se proto obrátili na krajský soud, který v říjnu 2012 jejich žalobu proti tvrzenému nezákonnému zásahu obce zamítl s tím, že se stěžovatel má svého práva na vzdělání domáhat žalobou proti rozhodnutí o nepřijetí do školy, což ještě bude moci učinit, neboť mu rozhodnutí krajského úřadu dosud nebylo doručeno.

V dubnu 2013 rozhodnutí krajského soudu potvrdil Nejvyšší správní soud, který dále poznamenal, že kapacita, materiální a personální zázemí školy vycházejí z podmínek pro plnění povinné školní docházky, které je povinna zajistit obec, přičemž i splnění těchto podmínek je předmětem přezkumu v řízení o nepřijetí do školy. Dospěl-li by tedy soud k tomu, že podmínky pro plnění povinné školní docházky stěžovatele nejsou zajištěny, bylo by povinností obce ve spolupráci se školami tyto podmínky zajistit. Nejvyšší správní soud konečně konstatoval, že i kdyby stěžovatel žalobou dosáhl toho, že by obec byla povinna vytvořit podmínky pro inkluzivní vzdělávání, nedocílil by tím zároveň svého přijetí ke studiu na danou školu. Toho by se následně stejně musel domáhat v přijímacím řízení, čímž by celkově byl tento způsob ochrany práv stěžovatele komplikovanější a náročnější.

Stěžovatelova následná ústavní stížnost byla v březnu 2014 odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost s tím, že soudy podrobně a přesvědčivě odůvodnily, proč měl stěžovatel brojit proti rozhodnutí o nepřijetí do školy, a nikoli proti tvrzené nečinnosti obce.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 PROTOKOLU č. 1

V řízení před Soudem stěžovatel především namítal, že došlo k porušení jeho práva na vzdělání ve smyslu článku 2 Protokolu č. 1, jelikož mu obec, v níž žije, nezajistila podmínky pro inkluzivní vzdělávání v běžné základní škole.

Soud úvodem připomněl, že článek 2 Protokolu č. 1 zajišťuje právo na přístup jen k těm vzdělávacím zařízením, které v daný okamžik v daném státě existují, přičemž toto právo ze své podstaty vyžaduje regulaci ze strany státu. Obsah této regulace může být v místě a čase rozdílný v závislosti na potřebách a zdrojích společnosti a jednotlivců (*Leyla Şahin proti Turecku*, č. 44774/98, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2005, § 154).

Ve vztahu k projednávané věci Soud shledal, že závěry vnitrostátních soudů nejsou nerozumné. V době rozhodnutí krajského soudu měl stěžovatel stále možnost postupovat tak, jak krajský soud uvedl, tedy podat žalobu proti rozhodnutí krajského úřadu, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí ředitelky školy o jeho nepřijetí ke studiu. Jak navíc poznamenal Nejvyšší správní soud, jeho žaloba proti nezákonnému zásahu obce mohla vést toliko k vytvoření inkluzivních podmínek pro vzdělávání, ale již nikoli k jeho přijetí do školy, jehož se ve své podstatě domáhal. Stěžovatel dle Soudu přesvědčivě nevysvětlil, proč nepostupoval tak, jak uvedly správní soudy.

Nadto článek 2 Protokolu č. 1 dle Soudu nezaručuje právo být přijat do určité školy. Stěžovatel se však domáhal právě přijetí do své spádové školy. Konečně stěžovatel od března 2012 navštěvuje běžnou základní školu, která je vzdálena jen 5 km od místa jeho bydliště. V této škole je mu k dispozici asistent pedagoga a je vyučován podle individuálního vzdělávacího plánu. Stěžovatel tedy dle Soudu nemůže tvrdit, že způsob jeho vzdělávání je neadekvátní či nevhodný. Lze naopak mít za to, že jeho vzdělávací potřeby a přání inkluzivního vzdělávání jsou naplněny.

S ohledem na výše uvedené proto Soud stěžovatelovu námitku porušení článku 2 Protokolu č. 1 prohlásil za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM NEŽ ČESKÉ REPUBLICE

BYDLENÍ A SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ

Rozsudek ze dne 23. února 2016 ve věci č. 43494/09 – Garib proti Nizozemsku

Senát třetí sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že tím, že stěžovatelce nebylo s odkazem na její závislost na dávkách sociálního zabezpečení umožněno usadit se ve čtvrti, která byla na základě příslušné právní úpravy vyhlášena za sociálně problematickou oblast města, nedošlo k porušení jejího práva zvolit si místo pobytu podle článku 2 Protokolu č. 4.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka se v roce 2005 přestěhovala do Rotterdamu, městské části Tarwewijk, kde bydlela jakožto svobodná matka se dvěma malými dětmi. V roce 2007 se chtěla v rámci této části přestěhovat. V mezidobí ale městská samospráva na základě zákonného zmocnění ve vyhlášce stanovila, že povolení k pobytu v některých městských částech včetně Tarwewijku je vázáno na podmínku šesti let nepřetržitého pobytu v oblasti Rotterdamu, případně na existenci vlastních příjmů ze zaměstnání, podnikání, důchodu nebo studentské půjčky. Osobě nesplňující ani jednu z těchto podmínek bylo možné přiznat ve zvláštních případech výjimku. Stěžovatelka uvedené podmínky nesplňovala, neboť byla závislá na dávkách sociálního zabezpečení, a výjimka jí přiznána nebyla. Následné prostředky nápravy včetně dvoustupňového soudního přezkumu nebyly úspěšné. Vnitrostátní soudy poukázaly na to, že účelem zákona, na jehož základě přijalo město Rotterdam předmětnou úpravu, je řešit situaci v městských částech s velkou koncentrací nemajetných a nezaměstnaných obyvatel, kde dochází k vysoké míře kriminality a dalších souvisejících problémů.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 PROTOKOLU Č. 4

Stěžovatelka namítala, že došlo k porušení jejího práva zvolit si svobodně místo pobytu.

a) K přijatelnosti stížnosti

Vláda namítala, že stížnost je v podstatě žalobou ve veřejném zájmu (*actio popularis*), jíž se stěžovatelka domáhá strukturálního řešení daného problému. Soud s přihlédnutím k podmínkám podání stížnosti uvedeným v článku 34 Úmluvy dospěl k závěru, že samotná skutečnost, že stěžovatelka poukazuje na strukturální problém vnitrostátní právní úpravy, není sama o sobě dostačující k tomu, aby jí byla odepřena možnost takovou stížnost podat. Soud zdůraznil, že ochrana práv

jednotlivců není jeho jediným posláním, byť je to posláním důležité. Povinností Soudu je dle článku 19 Úmluvy též prostřednictvím výkladu Úmluvy zajišťovat plnění přijatých závazků vysokými smluvními stranami (*Salah proti Nizozemsku*, č. 8196/02, rozsudek ze dne 6. července 2006, § 69). V daném případě dle Soudu navíc není pochyb, že stěžovatelka byla přímo a osobně dotčena na svých právech tím, že nedostala povolení k pobytu dle své volby. Stěžovatelka se tak může považovat za oběť namítaného porušení a má aktivní legitimaci k podání stížnosti k Soudu.

b) K odůvodněnosti stížnosti

Soud podotkl, že nepochybně došlo k omezení práva stěžovatelky na svobodnou volbu místa pobytu dle článku 2 Protokolu č. 4, a shledal, že zavedení nutnosti získat povolení k pobytu od místní samosprávy bylo stanoveno vnitrostátním právem a že snaha zvrátit úpadek zchudlých městských částí a zlepšit celkovou kvalitu života představuje legitimní cíl.

K podmínce přiměřenosti Soud připomněl, že čím přesvědčivější je zdůvodnění obecných opatření, tím menší význam je nutno přikládat jejich individuálním dopadům (*Animal Defenders International proti Spojenému království*, č. 48876/08, rozsudek velkého senátu ze dne 22. dubna 2013, § 109). Soud dále poukázal na své dřívější závěry, které rozvinul na poli článku 8 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 1 a které jsou částečně použitelné i ve vztahu k článku 2 Protokolu č. 4 (*Noack a ostatní proti Německu*, č. 46346/99, rozhodnutí ze dne 25. května 2000). Při realizaci městského plánování požívají státy širokého prostoru pro uvážení (*Ayangil a ostatní proti Turecku*, č. 33294/03, rozsudek ze dne 6. prosince 2011, § 50). Zásah Soudu přichází v úvahu až v případě, že je volba státu zjevně bez rozumného opodstatnění (*mutatis mutandis Hutten-Czapska proti Polsku*, č. 35014/97, rozsudek velkého senátu ze dne 19. června 2006, § 166). Relevantní je v této souvislosti i dostupnost procesních záruk a existence alternativních možností bydlení (*Winterstein a ostatní proti Francii*, č. 27013/07, rozsudek ze dne 17. října 2013, § 159). Úkolem Soudu je přitom pečlivě zkoumat argumenty, které byly zohledněny v rámci vnitrostátního legislativního procesu a vedly k přijatému řešení, a určit, zda toto řešení zajišťuje spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy (*Parillo proti Itálii*, č. 46470/11, rozsudek velkého senátu ze dne 27. srpna 2015, § 170).

V projednávané věci Soud poukázal na to, že účinky předmětného zákona byly v Nizozemsku předmětem průběžného hodnocení, přičemž daná opatření byla shledána jako úspěšná, jejich platnost byla proto prodloužena a spojena se značnými investicemi z veřejných rozpočtů. Omezení, která zákon přináší, jsou li-

mitována v místě i čase. Navíc zákon sám stanoví dostatečné záruky pro ty případy, kdy jednotlivec není schopen sehnat jiné vhodné bydlení. Soud proto dospěl k závěru, že přijatá opatření nejsou zjevně bez rozumného opodstatnění. Samotná možnost alternativního řešení nezakládá neodůvodněnost namítaného zásahu. Není úlohou Soudu určovat, zda dotčená opatření představují nejlepší možné řešení problému či zda by měl stát postupovat jiným způsobem (*mutatis mutandis*, *Animal Defenders International proti Spojenému království*, cit. výše, § 110).

V konkrétním případě stěžovatelky Soud dospěl k závěru, že neudělení povolení k pobytu v dotčené části Rotterdamu bylo v souladu s použitelným právem. Dle Soudu stěžovatelce nic nebránilo usadit se v neregulované části Rotterdamu a neuvedla ani, proč upřednostňuje bydlení v části Tarwewijk. Soud též poukázal na to, že stěžovatelka po splnění podmínky šesti let nepřetržitého pobytu v oblasti Rotterdamu neprojevila zájem se přestěhovat do části Tarwewijk. Skutečnost, že stěžovatelka nepředstavovala hrozbu pro veřejný pořádek, sama o sobě nemůže převážit nad sledovaným veřejným zájmem. Podle Soudu tedy místní samospráva neměla povinnost stěžovatelce povolení udělit. Závěrem Soud uvedl, že stěžovatelka nenamítala ani nedostatečné záruky v rozhodovacím procesu. K porušení článku 2 Protokolu č. 4 tedy nedošlo.

III. Oddělené stanovisko

Soudce López Guerra a soudkyně Keller ve společném nesouhlasném stanovisku uvedli, že v projednávané věci měl být proveden nikoliv test vhodnosti, ale test nezbytnosti namítaného zásahu. Tento zásah se totiž týká samotné podstaty práva podle Úmluvy. Navíc je předmětné opatření vázáno na zdroj příjmu, a tak implicitně spojeno se sociálním původem a pohlavím, v důsledku čehož by měla být věc posuzována na poli zákazu diskriminace podle článku 14 Úmluvy, kde je prostor státu pro uvážení mnohem užší. Podmínka alespoň šestiletého pobytu v dané oblasti není dle soudců dostatečně zdůvodněna a má negativní dopad zejména na rodiny s malými dětmi. Ještě problematičtější je však požadavek existence vlastních příjmů, který vede ke stigmatizaci chudých a nepřímo zakládá diskriminaci na základě rasy a pohlaví, jelikož nezaměstnanost nejvíce postihuje přistěhovalce a svobodné matky. Chudá část populace přitom sama o sobě nepředstavuje hrozbu pro veřejný pořádek; takovou hrozbou nebyla ani stěžovatelka, což mělo být stěžejní pro posouzení přiměřenosti namítaného zásahu. Neudělení povolení k pobytu bylo v jejím případě nepřiměřeným omezením, a došlo tak k porušení stěžovatelčina práva zvolit si místo pobytu. Sledovaného cíle bylo dle soudců v projednávané věci možné dosáhnout pomocí jiných opatření, jako např. daňovým zvýhodněním drobného podnikání, upřednostněním

luxusnějších bytů v rámci městského plánování, renovací opuštěného bydlení, bojem proti zločinnosti a zlepšením vzdělávání.

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 23. února 2016 ve věci č. 68453/13 – *Pajić proti Chorvatsku*

Senát druhé sekce Soudu dospěl k jednomyslnému závěru, že rozdílné zacházení s páry osob stejného pohlaví ve srovnání s nesezdanými páry osob opačného pohlaví při žádosti o povolení k pobytu za účelem sloučení rodiny představovalo porušení článku 14 (zákaz diskriminace) ve spojení s článkem 8 Úmluvy (právo na respektování soukromého a rodinného života).

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka je občankou Bosny a Hercegoviny. V roce 2011 podala žádost o povolení k pobytu v Chorvatsku za účelem sloučení rodiny se svou partnerkou D. B. žijící v Chorvatsku, s níž měla v té době dvouletý vztah, přičemž chtěly založit společnou domácnost a začít spolu podnikat. Příslušný policejní útvar zamítl žádost stěžovatelky z důvodu nesplnění všech požadavků cizineckého zákona. Tento zákon totiž umožňoval udělení povolení k pobytu za účelem sloučení rodiny pouze ve vztahu k manželským párům nebo nesezdaným heterosexuálním párům. Následné odvolání, správní žaloba i ústavní stížnost byly zamítnuty.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNEM 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka před Soudem namítala, že byla diskriminována na základě své sexuální orientace.

Soud úvodem poznamenal, že článek 14 Úmluvy doplňuje ostatní ustanovení Úmluvy a jejích protokolů. Nepoužije se tedy, pokud okolnosti případu nespádají pod rozsah některého z ostatních článků. Zákaz diskriminace se však uplatní nejen ve vztahu k užívání práv a svobod, které jsou v Úmluvě zakotveny, ale rovněž ve vztahu k dalším právům spadajícím pod obecný rozsah kteréhokoliv z článků Úmluvy, jež se smluvní státy dobrovolně rozhodly poskytovat (*Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, č. 9214/80 a další, rozsudek ze dne 28. května 1985, § 71). Státy Úmluvy požívají určitého prostoru pro uvážení při hodnocení, zda a v jakém rozsahu rozdíly v jinak obdobných situacích odůvodňují rozdílné zacházení (*Vallianatos a ostatní proti Řecku*, č. 29381/09, 32684/09, rozsudek ze dne 7. listopadu 2013, § 76). Rozsah uvážení záleží na okolnostech, předmětu případu a jeho pozadí (*Stummer proti Rakousku*, č. 37452/02, rozsudek ze dne 7. července 2011,

§ 88). Široký prostor pro úvahu je státům obvykle poskytován v imigračních záležitostech, jelikož státy jsou oprávněny kontrolovat vstup a pobyt cizinců na svých územích a Úmluva cizím státním příslušníkům nezakládá právo na vstup a pobyt v určitém státě (*Jeunesse proti Nizozemsku*, č. 12738/10, rozsudek velkého senátu ze dne 3. října 2014, § 100). Současně rozdílný přístup založený na sexuální orientaci vyžaduje obzvláště přesvědčivé a pádné důvody (*Smith a Grady proti Spojenému království*, č. 33985/96 a 33986/96, rozsudek ze dne 27. září 1999, § 90). Rozdílnost založená čistě na sexuální orientaci je podle Úmluvy nepřijatelná (*Salgueiro da Silva Mouta proti Portugalsku*, č. 33290/96, rozsudek ze dne 21. prosince 1999, § 36).

Dle Soudu není pochyb o tom, že vztah osob stejného pohlaví spadá pod rozsah pojmu „soukromý život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy (*Mata Estevez proti Španělsku*, č. 56501/00, rozhodnutí ze dne 10. května 2001). Soud však považoval za potřebné ozřejmit, zda vztah stěžovatelky spadá také pod pojem „rodinný život“. Připomněl, že „rodina“ podle citovaného ustanovení není omezena na sezdané páry a může zahrnovat rovněž jiné *de facto* „rodinné“ vazby, kde osoby žijí společně mimo manželský svazek (*Schalk a Kopf proti Rakousku*, č. 30141/04, rozsudek ze dne 24. června 2010, § 91). Rovněž vztah párů osob stejného pohlaví žijících ve stabilním *de facto* partnerství a ve společné domácnosti spadá pod pojem „rodinný život“ (tamtéž, § 91–94). Ve věci *Vallianatos a ostatní proti Řecku* (cit. výše) pak Soud shledal, že neexistuje důvod pro rozdílné zacházení se stabilními páry osob stejného pohlaví, které společně žijí, a těmi, které – z profesních a společenských důvodů – nikoli. Absence soužití totiž nezabavuje partnerství stability, která jej řadí pod rozsah „rodinného života“ ve smyslu článku 8 Úmluvy (*Vallianatos a ostatní proti Řecku*, cit. výše, § 73).

V projednávané věci mezi stranami nebylo sporné, že stěžovatelka udržuje stálý vztah s D. B. od října 2009. Pravidelně cestuje do Chorvatska a občas stráví s D. B. v jejím bydlišti 3 měsíce, což je vzhledem k imigračním omezením jediná možnost, jak s D. B. udržovat vztah. Obě přitom projevily vážný úmysl žít společně v jedné domácnosti v Chorvatsku a zahájit společné podnikání. Ve světle těchto okolností Soud dospěl k závěru, že absence soužití nezabavuje stěžovatelčin vztah stability, a tento tak spadá pod rozsah „rodinného života“. Na projednávanou věc se tedy vztahují pojmy „soukromý život“ i „rodinný život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy. Uplatní se tak i článek 14 ve spojení s článkem 8.

Soud poté připomněl, že sexuální orientace patří mezi zakázané diskriminační důvody podle článku 14 Úmluvy (tamtéž, § 77). V projednávané věci vnitrostátní právo umožňovalo získat povolení k pobytu za účelem sloučení rodiny pro nesezdané páry opačného pohlaví, zatímco pro páry osob stejného pohlaví byla tato možnost vyloučena. Dle Soudu je přitom v daném

kontextu partner v homosexuálním svazku ve srovnatelné situaci s partnerem v nesezdaném heterosexuálním svazku. Vláda v této souvislosti namítala, že u nesezdaných párů opačného pohlaví tu relevantní právní úprava zakotvovala podmínku alespoň tříletého soužití, přičemž stěžovatelka v době podání žádosti o povolení k pobytu tuto podmínku nespĺňovala. Soud však poukázal na to, že vnitrostátní soudy se touto otázkou vůbec nezabývaly a zamítly žádost stěžovatelky pouze na základě toho, že zákon u homosexuálních párů neumožňuje takové žádosti vyhovět. Soud proto shledal, že došlo k rozdílnému zacházení na základě sexuální orientace, a přistoupil ke zkoumání, zda toto zacházení bylo objektivně a dostatečně zdůvodněno.

V tomto bodě Soud zdůraznil, že Úmluva nezakládá právo cizince vstoupit a usadit se v konkrétním státě ani obecný závazek státu umožnit sloučení rodiny na svém území (*Jeunesse proti Nizozemsku*, cit. výše, § 107). Stát nicméně musí vykonávat svou imigrační politiku v souladu se základními právy cizinců, obzvláště s právem na ochranu soukromého a rodinného života a právem nebýt diskriminován (*Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, cit. výše, § 59–60). Dokonce i v případě, že stát jde nad rámec svých závazků na poli článku 8 Úmluvy, nesmí přijmout diskriminační opatření ve smyslu článku 14 (*X a ostatní proti Rakousku*, č. 19010/07, rozsudek velkého senátu ze dne 19. února 2013, § 135–136). V případech, kdy je prostor státu pro uvážení úzký, jako je tomu u rozdílného zacházení na základě pohlaví nebo sexuální orientace, vyžaduje zásada proporcionality nejen to, aby zvolené opatření bylo vhodné pro dosažení sledovaného cíle, ale musí být navíc prokázáno, že je za účelem dosažení daného cíle nezbytné vyloučit určité kategorie osob, např. osoby žijící ve stejnopohlavních partnerstvích, z působnosti příslušné právní úpravy (*Vallianatos a ostatní proti Řecku*, cit. výše, § 85). Tento požadavek rovnosti přitom platí v imigrační oblasti stejně jako v jiných oblastech, kde státy jinak požívají širokého prostoru pro uvážení.

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že příslušné vnitrostátní orgány ani vláda žádné dostatečné odůvodnění namítaného opatření nepředložily. Dotčené ustanovení cizineckého zákona je blanketním vyloučením osob žijících ve stejnopohlavním vztahu z možnosti dosažení sloučení rodiny. Takový stav dle Soudu nelze považovat za souladný se standardy zavedenými Úmluvou. Namítané rozdílné zacházení je tedy v rozporu s článkem 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

Rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016 ve věci č. 43611/11 – F. G. proti Švédsku

Velký senát Soudu jednomyslně rozhodl, že vyhoštěním stěžovatele, neúspěšného žadatele o azyl, do Írá-

nu by nedošlo k porušení článků 2 a 3 Úmluvy pro jeho jeho politické aktivity v Íránu. Jednomyslně naopak shledal, že jeho vyhoštěním, aniž by vnitrostátní orgány provedly přezkum aktuálních důsledků skutečnosti, že ve Švédsku přestoupil ke křesťanství, by došlo k porušení těchto ustanovení.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, íránský občan, ve Švédsku v listopadu 2009 požádal o udělení azylu. Před správním orgánem mimo jiné uvedl, že byl činný v opozičním hnutí a byl opakovaně zadržen. Dále předestřel, že byl předveden před íránský revoluční soud, který ho propustil za podmínky příslibu spolupráce se státními orgány a špehování svých přátel. Stěžovatel nadto ujistil revoluční soud, že se již dále nebude účastnit opozičních akcí a bude reagovat na soudní předvolání. V mezidobí byly prohledány jeho podnikatelské prostory, kde se dle jeho tvrzení nacházely politicky citlivé materiály, přičemž jeho pas a některé další dokumenty zmizely. Následně byl znovu předvolán před revoluční soud, rozhodl se však namísto toho uprchnout. Z těchto důvodů, jak uvedl, by mu hrozilo pronásledování, pokud by se vrátil do Íránu.

Po přicestování do Švédska stěžovatel přestoupil ke křesťanství. Správnímu orgánu na žádost předložil potvrzení faráře, že je od prosince 2009 členem místní kongregace a že byl pokřtěn. K dotazu správního orgánu doplnil, že chodí pravidelně na setkání kongregace a čte Bibli. Trval však na tom, že se jedná o jeho soukromou záležitost, nechce na ní založit svou azylovou žádost a zlehčovat vážnost své víry.

Jeho azylové žádosti správní orgán nevyhověl. Opoziční činnost stěžovatele totiž nenasvědčovala nebezpečí z pronásledování nebo špatného zacházení po návratu do Íránu. Tvrzení stěžovatele byla navíc v některých aspektech nesoudržná a v průběhu řízení je také měnil. Co se týče jeho přestoupení ke křesťanství, správní orgán mimo jiné shledal, že stěžovatel nebyl ochoten uvést náboženské vyznání jako důvod k udělení azylu s tím, že se jednalo o jeho soukromou záležitost. Vyznávání víry v soukromí tak správní orgán nepovažoval za přesvědčivý důvod, že by stěžovateli hrozilo v případě návratu pronásledování.

Následně migrační soud zamítl žalobu stěžovatele, přestože stěžovatel předložil soudu nejen výše uvedené potvrzení, ale i samotné osvědčení o křtu.

Později stěžovatel žádal správní orgán i migrační soud o pozastavení výkonu vyhoštění, a to pro nově nastalé okolnosti. Stěžovatel mimo jiné uvedl, že za přestup od Islámu k jinému náboženství se v Íránu ukládá trest smrti. Správní orgán a posléze migrační soud shledaly, že konverzi stěžovatele nelze považovat za novou skutečnost.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. ÚVODNÍ POZNÁMKY

Soud se nejprve zabýval námitkou žalované vlády, že stížnost by měla být vyškrtuta ze seznamu případů dle čl. 37 odst. 1 Úmluvy. K červnu 2015 totiž příkaz k vyhoštění stěžovatele pozbyl účinků.

Soud shledal, že případ se týká významných otázek přesahujících konkrétní situaci stěžovatele, a to povinností, jež mají účastníci azylového řízení. V dané věci proto existovaly zvláštní okolnosti ve vztahu k dodržování lidských práv stanovených Úmluvou a jejími protokoly, které vyžadovaly pokračování v projednávání stížnosti.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 2 A 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že vyhoštění stěžovatele do Íránu by bylo v rozporu s články 2 a 3 Úmluvy vzhledem k jeho politickým aktivitám a přestoupení ke křesťanství.

Senát Soudu v rozsudku ze dne 16. ledna 2014 dospěl k závěru, že vyhoštěním stěžovatele do Íránu by nedošlo k porušení článků 2 a 3 Úmluvy. Jeho politické aktivity v Íránu byly podle senátu pouze okrajového charakteru. K otázce přestoupení ke křesťanství senát předestřel, že stěžovatel výslovně před vnitrostátními orgány uvedl, že si nepřeje založit svou žádost o azyl na své náboženské příslušnosti, jelikož ji považoval za soukromou věc. Stěžovatel navíc přestoupil ke křesťanství až po příchodu do Švédska. Nic proto dle názoru senátu nenasvědčovalo tomu, že by íránské státní orgány měly povědomí o jeho konverzi.

Velký senát Soudu zkoumal namítané porušení článků 2 a 3 Úmluvy společně. Nejprve předestřel základní zásady posuzování stížností ve věcech azylu na poli uvedených ustanovení Úmluvy. Žadatel o mezinárodní ochranu je v zásadě povinen předložit tvrzení a důkazy, které prokazují existenci závažných důvodů domnívat se, že by v případě vyhoštění byl v zemi původu vystaven skutečnému a konkrétnímu nebezpečí zacházení v rozporu s články 2 a 3 Úmluvy. U žádosti o azyl založené na obecném nebezpečí, které je všeobecně známé, tj. kdy jsou informace o takovém nebezpečí volně zjistitelné z rozsáhlé palety zdrojů, je však povinností smluvních stran Úmluvy na poli článků 2 a 3 v případech vyhoštění takové nebezpečí posoudit z úřední povinnosti (např. *Hirsi Jamaa a další proti Itálii*, č. 27765/09, rozsudek velkého senátu ze dne 23. února 2012, § 131–133; či *M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 366). U žádosti o azyl založené na individuálním nebezpečí je naproti tomu na žadateli o azyl, aby takové nebezpečí doložil. Pokud se tudíž žadatel o azyl rozhodne konkrétní azylový důvod úmyslně nezmnít, ať už by šlo o politické nebo náboženské přesvědčení, sexuální orientaci či jiný důvod, od dotčeného státu nelze očekávat, že takový důvod odhalí sám. Přesto vzhledem k absolutní povaze práv za-

ručených články 2 a 3 Úmluvy a zranitelné pozici žadatelů o azyl, pakliže je stát informován o skutečnostech ohledně konkrétní osoby, které ji mohou vystavit nebezpečí špatného zacházení po návratu do dané země, je jeho povinností na poli uvedených ustanovení Úmluvy takové nebezpečí z úřední povinnosti. To platí zejména v situacích, kdy vnitrostátní orgány byly informovány o skutečnosti, že žadatel o azyl může být členem skupiny systematicky vystavené špatnému zacházení, a přitom jsou zde závažné důvody domnívat se, že existují jak takové praktiky, tak jeho členství v dané skupině.

Stran vnitrostátních aktivit stěžovatele v Íránu vnitrostátní orgány shledaly, že byly uskutečňovány na nízké úrovni. Tomu nasvědčovaly i skutečnosti, že stěžovatel nebyl od roku 2009 předvolán před revoluční soud a že jeho rodina, která v Íránu zůstala, nebyla následně pronásledována. Ve světle těchto okolností Soud nepřisvědčil tvrzení stěžovatele, že vnitrostátní orgány náležitě nezohlednily některé skutečnosti, které uváděl (např. špatné zacházení během jeho zbavení svobody v Íránu v září 2009). Nelze proto dle Soudu učinit závěr, že vnitrostátní řízení nebyla dostatečně založena na materiálech ze spolehlivých a objektivních zdrojů. Nic nenasvědčovalo ani tomu, že by se vnitrostátní orgány mýlily v závěru, že stěžovatel nebyl veřejně známý aktivista nebo politický oponent (*a contrario*, *S. F. a ostatní proti Švédsku*, č. 52077/10, rozsudek ze dne 15. května 2012, § 64). K porušení článků 2 a 3 Úmluvy by proto z důvodu politických aktivit stěžovatele nedošlo, pakliže by byl do Íránu vyhoštěn.

K přestoupení stěžovatele ke křesťanství Soud uvedl, že i přesto, že si vnitrostátní orgány byly této skutečnosti vědomy (a stěžovatel tak mohl spadat do skupiny, již mohlo hrozit zacházení v rozporu s články 2 a 3 Úmluvy při návratu do Íránu), vzhledem k tomu, že stěžovatel odmítl uvést konverzi jako azylový důvod, nepřistoupily k důkladnému přezkumu konverze stěžovatele, vážnosti jeho přesvědčení, způsobů projevu jeho křesťanské víry ve Švédsku či po případném návratu do Íránu. Švédské orgány tak nikdy nepřezkoumaly nebezpečí, které by stěžovateli z tohoto důvodu hrozilo po návratu do Íránu. Vzhledem k absolutní povaze článků 2 a 3 Úmluvy se však stěžovatel nemohl vzdát ochrany poskytované těmito ustanoveními. Z toho vyplývá, že bez ohledu na jednání stěžovatele mají příslušné vnitrostátní orgány povinnost z úřední povinnosti posoudit veškeré informace, na něž byly upozorněny do rozhodnutí o vyhoštění do Íránu. Stěžovatel navíc Soudu předložil řadu materiálů, jež prokazovaly jeho konverzi. Ve světle těchto materiálů a materiálů dříve předložených stěžovatelem vnitrostátním orgánům Soud rozhodl, že stěžovatel dostatečně prokázal, že jeho žádost o azyl zasluhuje ve světle jeho konverze posouzení vnitrostátními orgány. Je na vnitrostátních orgánech, aby vzaly v potaz tyto ma-

teriály a také další vývoj obecné situace v Íránu i situace stěžovatele.

Bez aktuálního přezkumu důsledků konverze stěžovatele vnitrostátními orgány by proto dle Soudu došlo k porušení článků 2 a 3 Úmluvy, pokud by byl stěžovatel do Íránu navrácen.

DANĚ

Rozsudek ze dne 22. března 2016 ve věci č. 23682/13 – Guberina proti Chorvatsku

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že tím, že vnitrostátní orgány při posuzování žádosti stěžovatele o osvobození od daně z převodu nemovitosti nezohlednily, že předmětnou nemovitost stěžovatel koupil z důvodu nezbytnosti zajistit vhodné bydlení pro svého těžce postiženého syna, došlo k porušení zákazu diskriminace na základě zdravotního postižení (článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1).

I. Skutkové okolnosti

V roce 2000 stěžovatel, který žil s manželkou a dvěma dětmi, koupil byt o rozloze přes 110 m². V roce 2003 se stěžovateli narodil syn, který od narození trpěl mozkovou obrnou, vážným mentálním postižením a epilepsií. Jelikož byt, v němž rodina bydlela, byl situován ve třetím patře bytového domu bez výtahu a bylo obtížné nejmladšího syna, který byl upoután na invalidní vozík, dopravovat k lékaři či do školky, stěžovatel v roce 2006 koupil menší rodinný dům a byt, v němž rodina dosud bydlela, prodal.

Stěžovatel následně požádal finanční úřad o osvobození od daně z převodu nemovitostí, které zákon umožňoval v případech nabytí nemovitosti určené k bydlení, kdy žádný člen rodiny nevlastní jinou nemovitost, která by uspokojovala bytové potřeby rodiny. V roce 2009 finanční úřad a následně i ministerstvo financí stěžovateloivu žádost odmítlo s tím, že jelikož byt, ve kterém rodina bydlela, byl dostatečně velký pro pětičlennou rodinu, splňoval hygienické a technické požadavky a byl připojen na rozvod elektřiny, vody a další sítě, zajišťoval bytové potřeby rodiny. Stěžovateli byla vyměřena daň ve výši 11 250 eur.

Stěžovatel proti rozhodnutí daňových orgánů brojil žalobou, v níž především namítal, že byly zcela pomínuty specifické potřeby jeho rodiny vyplývající z postižení jeho nejmladšího syna a že v jeho případě je existence výtahu v domě z pohledu naplnění bytových potřeb rodiny stejně relevantní okolností jako napojení bytu na rozvod elektrické sítě či vodovod. Správní soud nicméně v roce 2012 jeho žalobu zamítl s tím, že daňové orgány vyložily příslušné zákonné ustanovení umožňující osvobození od daně správně.

V roce 2012 rozhodnutí soudu potvrdil ústavní soud, když odmítl stěžovatelovu argumentaci, že daňové orgány v rozporu s článkem 14 Úmluvy nepřikročily s ohledem na situaci jeho rodiny k širšímu než obvyklému výkladu pojmu základní požadavky infrastruktury naplňující bytové potřeby rodiny, a nenapravily tak faktickou nerovnost vyplývající ze zdravotního postižení jeho syna.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatel namítal, že nespravedlivým výkladem daňového zákona, který přijaly vnitrostátními orgány, došlo k porušení zákazu diskriminace na základě zdravotního postižení.

Soud úvodem připomněl, že k porušení zákazu diskriminace dojde též tehdy, pakliže stát bez objektivních a rozumných důvodů nezachází odlišně s osobami, které se nacházejí v podstatně odlišných situacích (*Thlimmenos proti Řecku*, č. 34369/97, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 44). Obecné opatření či politika se též může dostat do rozporu s článkem 14 Úmluvy, jestliže má nepřiměřeně negativní důsledky pro určitou skupinu osob, byť na tuto skupinu není specificky zaměřena (*D. H. a ostatní proti České republice*, č. 57325/00, rozsudek velkého senátu ze dne 13. listopadu 2007, § 175). V daňové oblasti státy tradičně požívají širokého prostoru pro uvážení. Pokud se však omezení základních práv týká zvláště zranitelné skupiny osob, která v minulosti trpěla diskriminačním zacházením ústícím například v sociální vyloučení, je prostor pro uvážení státu podstatně užší. Toto diskriminační zacházení mohlo nabýt kupříkladu i podoby legislativních stereotypů, které vylučují individuální posouzení potřeb a schopností daných osob. Mezi takové skupiny osob patří i osoby se zdravotním postižením (*Alajos Kiss proti Maďarsku*, č. 38832/06, rozsudek ze dne 20. května 2010, § 42). Konečně jakákoli opatření týkající se dětí se zdravotním postižením musí být vedena primárně zásadou nejlepšího zájmu dítěte (srov. čl. 7 odst. 2 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením).

Ve vztahu k projednávané věci Soud poznamenal, že stěžovatelem namítaná diskriminace není dána jeho zdravotním postižením, ale zdravotním postižením jeho syna. Pojem „jiné postavení“ obsažený v článku 14 Úmluvy má však dle Soudu široký význam a v minulosti pod něj byla podřazena například situace rodiny, s níž bylo zacházeno odlišně z důvodu místa pobytu dětí (*Efe proti Rakousku*, č. 9134/06, rozsudek ze dne 8. ledna 2013, § 48). Jelikož stěžovatel má k synovi, jehož zdravotní postižení je namítaným důvodem diskriminace v projednávané věci, úzký osobní vztah a poskytuje mu péči, je daná situace pokryta zákazem diskriminace na základě zdravotního postižení ve smyslu článku 14 Úmluvy.

Soud dále konstatoval, že s ohledem na rozsah postižení syna stěžovatele musela mít absence výtahu v domě na kvalitu života rodiny značný vliv, a to v takové míře, kterou by měla na zdravého člověka situace, kdy by vlastnil byt, do něhož by neměl vhodný přístup nebo který by nebyl napojen na veřejné sítě. Stěžovatel tak podle Soudu byl ve srovnatelné situaci s osobami, které si pořizovaly byt vyhovující základním infrastrukturním požadavkům. Jeho situace však byla odlišná v tom, že pojem „základní požadavky infrastruktury“ musí být ve světle mezinárodních standardů vykládán též jako zajištění nezbytné přístupnosti, tedy v dané věci včetně existence výtahu. Vnitrostátní orgány však specifické potřeby rodiny stěžovatele nijak nezohlednily a jeho žádost posuzovaly podle stejných kritérií jako jakoukoli jinou situaci. Je proto dle Soudu namístě posoudit, zda pro toto stejné zacházení se stěžovatelem existovaly objektivní a rozumné důvody.

V této souvislosti Soud poznamenal, že příslušné ustanovení daňového zákona užívá obecné pojmy, jako „základní infrastruktura“ či „hygienické a technické požadavky“. Jiné vnitrostátní právní předpisy přitom dávají určité vodítko, co je nutné považovat za požadavek na přístupnost pro osobu se zdravotním postižením. Vyhláška o přístupnosti budov pro osoby s omezenou pohyblivostí uvádí výtah jako jeden ze základních požadavků. Přijetím Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením se pak žalovaný stát zavázal řídit se příslušnými zásadami, jakými jsou přijetí přiměřených úprav, přístupnost a nediskriminace osob se zdravotním postižením za účelem jejich plného zapojení do všech složek sociálního života na rovném základě s ostatními. Příslušné orgány nicméně při výkladu daňového zákona nijak nepřihledly k těmto ustanovením vnitrostátního a mezinárodního práva.

Výklad pojmu „základní požadavek infrastruktury“, který vnitrostátní orgány přijaly, dle Soudu nezohlednil dostatečně specifika projednávané věci dané zdravotním postižením stěžovatelova syna. Příslušné orgány přitom pro svůj postup, jímž nezohlednily nerovné postavení, v němž se stěžovatel nacházel, nepoděly objektivními a rozumnými důvody. Došlo proto k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1.

INTERNET

Rozsudek ze dne 2. února 2016 ve věci č. 22947/13 – Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a Index.hu Zrt proti Maďarsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně shledal, že rozhodnutí vnitrostátních soudů o odpovědnosti dvou provozovatelů internetových portálů za urážlivé ko-

mentáře čtenářů představuje porušení článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

První stěžovatelka, Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete (dále „MTE“), je samosprávnou organizací poskytovatelů internetového obsahu, druhou stěžovatelkou je společnost Index.hu Zrt. (dále „Index“), která je vlastníkem jednoho z největších internetových zpravodajských portálů v Maďarsku. Obě stěžovatelky, které umožňovaly čtenářům komentovat příspěvky, uvedly na svých webových stránkách upozornění, že čtenářské komentáře nereflektují postoje těchto portálů a za obsah komentářů odpovídají příspěvatelé. Oba portály poskytovaly funkci „nahlásit a odstranit“ přístupnou čtenářům, přičemž Index navíc příspěvky částečně moderoval, resp. v případě potřeby je mazal.

V únoru 2010 publikovaly MTE a posléze i Index články kritizující obchodní praktiky dvou internetových stránek sdružujících realitní agentury. Zveřejnění článku vyvolalo na obou portálech vlnu urážlivých a vulgárních komentářů. Společnost provozující webové stránky dotčených realitních agentur podala na stěžovatelky žalobu na ochranu osobnosti. Vnitrostátní soudy shledaly, že předmětné komentáře byly útočné, urážlivé, ponižující a překročily přijatelnou mez svobody projevu. Dovolací soud zdůraznil, že stěžovatelky umožněním komentování příspěvků na svých webových stránkách převzaly objektivní odpovědnost za urážlivý nebo nezákonný obsah těchto komentářů. Stěžovatelkám nebyla uložena povinnost náhrady nemajetkové újmy, jen nákladů řízení.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

V řízení před Soudem stěžovatelky namítaly, že rozhodnutí vnitrostátních soudů, jež založila objektivní odpovědnosti internetových portálů za obsah čtenářských komentářů na jimi provozovaných stránkách, představuje porušení článku 10 Úmluvy.

Soud předně shledal, že namítaný zásah byl stanoven zákonem a sledoval cíl ochrany práv jiných. Poté zkoumal, zda byl tento zásah nezbytný v demokratické společnosti.

Dle Soudu je třeba jednání stěžovatelek posuzovat ve světle zásad použitelných pro tisk. Internetové portály musí v zásadě převzít povinnosti a odpovědnost, nicméně vzhledem ke specifické povaze internetu se mohou tyto povinnosti a odpovědnost lišit od povinností tradičních vydavatelů. V této souvislosti Soud připomněl věc *Delfi AS proti Estonsku* (č. 64569/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015), v níž dospěl k závěru, že vyvození odpovědnosti provozovatele internetového portálu za komentáře třetích osob neznamena porušení svobody šíření informací zakotvené v článku 10 Úmluvy. Ve vztahu k projednávané

věci však Soud zdůraznil odlišnost skutkového základu. Čtenářské komentáře tu sice byly vulgární a urážlivé, nicméně na rozdíl od věci *Delfi AS proti Estonsku* nepředstavovaly zjevně protiprávní projev ani tzv. *hate speech* nebo podněcování k násilí.

Ve vztahu k zásahu do osobnostních práv žalobce Soud připomněl, že právnické osoby nemohou být obětí zásahu do osobnostních práv (*Sdružení Jihočeské matky proti České republice*, č. 19101/03, rozhodnutí ze dne 10. července 2006); je totiž rozdíl mezi obchodní pověstí společnosti a pověstí jednotlivce týkající se jeho společenského postavení. Vnitrostátní soudy ovšem shledaly, že předmětné komentáře představovaly porušení osobnostních práv, přičemž nelze navíc vyloučit, že komentáře směřovaly proti fyzické osobě stojící za danou společností. I v projednávané věci bylo tedy dle Soudu namíste přistoupit k vyvažování práva stěžovatelek na svobodu projevu a práva žalobce na respektování soukromého života.

V souvislosti s posouzením odpovědnosti provozovatele internetového portálu, který obsah pouze zprostředkuje, Soud identifikoval tyto relevantní aspekty: kontext předmětných komentářů, opatření podniknutá provozovatelem pro předcházení nebo odstranění hanlivých komentářů, odpovědnost skutečných autorů komentářů a konečně důsledky vnitrostátního řízení (*Delfi AS proti Estonsku*, cit. výše, § 142–143).

Pokud jde o kontext a obsah komentářů v projednávané věci, Soud konstatoval, že se vztahovaly k zavádějícím obchodním praktikám realitních agentur týkajícím se mnoha spotřebitelů a uživatelů internetu. Obsah komentářů tak představoval otázku veřejného zájmu. V této souvislosti je podle Soudu relevantní a důležitá i povaha stěžovatelek. Zatímco společnost Index představuje komerční zpravodajský portál, který přitahuje velký počet čtenářských komentářů, společnost MTE informovala především o odborných záležitostech a je málo pravděpodobné, že byla s to vzbudit živou diskusi na internetu. Vnitrostátní soudy ovšem nevěnovaly pozornost rolím obou subjektů a jejich případným rozdílům při vzniku komentářů.

Výrazy použité v internetové diskusi byly urážlivé, jeden z nich přímo vulgární. Urážka představující svévolné očerňování s jediným cílem někoho urazit sice nepoživá ochrany svobody slova (*Skalka proti Polsku*, č. 43425/98, rozsudek ze dne 27. května 2003, § 34), používání vulgárních výrazových prostředků nicméně samo o sobě není určující pro hodnocení urážlivého projevu. Současně musí být brána v potaz také specifika internetové komunikace. Výrazy použité v předmětných komentářích měly nízkou úroveň, na mnoha internetových portálech ale představují běžně se vyskytující součást komunikace, což snižuje význam, který jim lze připsat.

Co se týče odpovědnosti autorů komentářů jakožto alternativy k odpovědnosti internetových portálů, Soud

předně upozornil na to, že vnitrostátní soudy se v projednávané věci vůbec nezabývaly tím, zda či naopak bylo možné dobrat se identit autorů dotčených komentářů. Dle Soudu je postup stěžovatelek v podobě poskytnutí platformy pro výkon svobody projevu třetích osob zvláštní formou novinářské činnosti (*Delfi AS proti Estonsku*, cit. výše, § 112–113). Odpovědnost internetových portálů v těchto případech lze jen stěží považovat za souladnou s judikaturou Soudu, dle které sankcionování novináře za pomoc při rozšiřování výroků třetích osob představuje vážnou překážku úlohy tisku přispívat k diskusi o věcech veřejného zájmu a lze k němu přistoupit jen ze zvláště závažných důvodů (*Jersild proti Dánsku*, č. 15890/89, rozsudek ze dne 23. září 1994, § 35).

Ve vztahu k podniknutým preventivním opatřením lze konstatovat, že stěžovatelky provedly jistá obecná opatření pro zamezení a odstranění urážlivých komentářů na svých stránkách. Dle názoru vnitrostátních soudů však stěžovatelky při umožnění komentářů na svých webových stránkách bez jejich filtrace měly očekávat, že některé z nich budou mít nezákonný obsah. Dle Soudu ovšem takový přístup vyžaduje přílišnou a neproveditelnou opatrnost, která by mohla podkopávat svobodu šíření informací na internetu.

Soud nakonec přistoupil k posouzení kritéria důsledků předmětných komentářů jak pro stěžovatelky, tak pro poškozenou stranu. Ve vztahu k důsledkům pro poškozenou stranu Soud poukázal na to, že předmětné komentáře nebyly způsobilé vyvolat další významný negativní dopad na postoj klientů k realitní agentuře žalobce, jelikož v době zveřejnění komentářů agentura již čelila vyšetřování. Ve vztahu k důsledkům pro stěžovatelky dle Soudu není rozhodující skutečnost, že jim nebyla uložena povinnost náhrady nemajetkové újmy, ale způsob, jakým byla vyvozena jejich odpovědnost za komentáře třetích stran. Soud upozornil na předvídatelný negativní dopad této odpovědnosti na internetové prostředí. Důsledkem by totiž mohlo být zejména uzavření platformy pro komentování, což by mělo přímý nebo nepřímý odrazující účinek na svobodu projevu na internetu. Vnitrostátní soudy se ale těmito důsledky, resp. vyvažováním zájmů stěžovatelky a žalobce, vůbec nezabývaly.

Na základě uvedeného Soud rozhodl, že vyvozením odpovědnosti stěžovatelek za internetové komentáře třetích osob došlo k porušení článku 10 Úmluvy. Soud shledal, že zatímco případy komentářů třetích osob obsahující *hate speech* či podněcování k násilí opravňují smluvní státy k stanovení odpovědnosti provozovatele internetových stránek, pokud neprodleně a dokonce i bez upozornění třetí strany neodstraní zjevně nezákonný obsah (srov. *Delfi AS proti Estonsku*, cit. výše, § 195), v projednávané věci mohl poskytnout obchodní pověsti žalobce dostatečnou ochranu systém hlášení závadných komentářů.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Kūris ve svém souhlasném stanovisku zdůraznil, že předmětný rozsudek nepředstavuje odklon od závěrů uvedených v rozsudku ve věci *Delfi AS*: ten se totiž vztahoval na zjevně nezákonné komentáře obsahující *hate speech* a podněcování k nenávisti. V projednávané věci se jednalo o hodnotové soudy (byť žádnou hodnotu neměly), a nelze je proto považovat za zjevně nezákonný projev.

NEZÁVISLOST SOUDNÍCH ZNALCŮ

Rozsudek ze dne 17. března 2016 ve věci č. 23796/10 – *Vasileva proti Bulharsku*

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že v souvislosti s využitím znaleckých posudků vypracovaných lékaři v řízení o odškodnění za nesprávně provedený lékařský zákrok nedošlo k porušení závazku státu poskytnout stěžovatelce přístup k účinnému soudnímu řízení ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelce bylo diagnostikováno nádorové onemocnění a v roce 2000 musela podstoupit mastektomii levého prsníku. V návaznosti na následná scintigrafická vyšetření podstoupila v roce 2003 i další operaci, a to za účelem odstranění metastáz nacházejících se v jejím hrudníku. Na základě propouštěcí zprávy z nemocnice stěžovatelka nabyla podezření, že se lékař, který ji operoval, dopustil několika závažných pochybení, včetně toho, že odstranil z jejího těla zdravou tkáň a naopak ponechal v jejím těle tkáň, která vykazovala známky lézí. Lékař jakékoli pochybení popřel.

V lednu 2004, po neúspěšné stížnosti ministerstvu zdravotnictví, stěžovatelka podala proti nemocnici i ošetřujícímu lékaři žalobu na náhradu újmy způsobené nesprávně provedeným lékařským zákrokem. Vnitrostátní soudy žalobu stěžovatelky zamítly, když poté, co si vyžádaly několik znaleckých posudků, dospěly k závěru, že operační zákrok byl v případě stěžovatelky vykonán řádně a lékařský personál nemocnice nepostupoval nedbale.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka s odkazem na článek 8 Úmluvy před Soudem zejména namítala, že bulharský právní řád účinným způsobem nezajišťuje nestrannost a objektivitu osob, které vypracovávají znalecké posudky ve věcech náhrady újmy způsobené nesprávně provedeným lékařským zákrokem.

Soud úvodem připomněl, že i když právo na zdraví není jako takové Úmluvou zaručeno (*Fiorenza proti Itálii*, č. 44393/98, rozhodnutí ze dne 28. listopadu 2000; *Dossi a ostatní proti Itálii*, č. 26053/07, rozhodnutí ze

dne 12. října 2010), z článku 8 Úmluvy pro smluvní státy plyne pozitivní závazek zajistit, aby veřejné i soukromé nemocnice přijaly vhodná opatření za účelem zajištění fyzické integrity svých pacientů. Naplňování pozitivních závazků plynoucích z článku 8 Úmluvy dále vyžaduje, aby oběti nesprávně provedeného lékařského zákroku měly přístup k řízení, v němž se mohou domoci odškodnění (*S. B. proti Rumunsku*, č. 24453/04, rozsudek ze dne 23. září 2014, § 65–66) a v němž budou mít možnost nechat přezkoumat otázky relevantní pro rozhodnutí soudu lékařským znaleckým posudkem. Je přitom třeba zajistit jak nezávislost příslušných znalců, tak objektivitu jejich posudků (*Bajić proti Chorvatsku*, č. 41108/10, rozsudek ze dne 13. listopadu 2012, § 95). Posudky se musí pečlivě zabývat všemi relevantními skutečnostmi a musí dostatečně podrobně uvést důvody pro své závěry (*Baldovin proti Rumunsku*, č. 11385/05, rozsudek ze dne 7. června 2011, § 23). Posudky musí být ze strany soudů a dalších dotčených orgánů podrobeny náležitému přezkumu (*Csoma proti Rumunsku*, č. 8759/05, rozsudek ze dne 15. ledna 2013, § 56). Členské státy nicméně požívají širokého prostoru pro uvážení, jak tyto požadavky v soudním systému zajistit. Státy mají konečně povinnost zajistit, že lékaři vždy zváží předvídatelné důsledky plánovaných zákroků a pacienty předem informují tak, aby k zákroku mohli dát informovaný souhlas (*Trocellier proti Francii*, č. 75725/01, rozhodnutí ze dne 5. října 2006).

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že náhrady újmy za nesprávně provedený lékařský zákrok se lze v žalovaném státě domáhat cestou občanskoprávní žaloby na náhradu škody. V jiných státech jsou tyto nároky řešeny cestou žaloby proti státu, jde-li o veřejné nemocnice, či je žalobce zproštěn povinnosti prokazovat zavinění na straně lékaře. S ohledem na prostor pro uvážení, kterého státy požívají v oblasti zdravotní politiky, ovšem nelze dle Soudu vykládat Úmluvu tak, že ukládá povinnost přijmout zvláštní mechanismus, který by oproti obecné úpravě usnadnil odškodnění za lékařská pochybení či který by obracel důkazní břemeno na žalovaného. Státy v této souvislosti musí zohlednit i protichůdné zájmy, a to zejména riziko, že vůči zdravotním pracovníkům bude bezdůvodně vyvozována odpovědnost, což může vyústit v praxi známou jako „defenzivní medicína“.

Soud neakceptoval argument, že objektivitu znaleckých posudků bez dalšího zpochybňuje již samotný fakt, že tyto posudky jsou vypracovány lékaři, kteří mají etickou povinnost nekritizovat své vlastní kolegy. Soud odmítl obdobný argument již ve věci *Csősz proti Maďarsku* (č. 34418/04, rozsudek ze dne 29. ledna 2008, § 31 a 35), když dospěl k závěru, že je zcela běžné, že znalecké posudky v obdobných věcech vypracovávají právě lékaři. I když totiž tyto osoby podléhají etické povinnosti nekritizovat nepřiměřeným způsobem své kolegy, v případě, že jsou ustanoveni znalci

v soudních řízeních, podléhají trestní odpovědnosti za poskytnutí nepravdivého znaleckého posudku, o čemž jsou také předem povinně informováni. Taková právní úprava je dle Soudu dostatečně účinná ve vztahu k odrazení znalců od vydávání zkreslených odborných posudků, a to i když je v praxi poměrně obtížné dovodit trestní odpovědnost. Úmluva nepožaduje, aby byly znalecké posudky ve věci rozhodování o náhradě újmy způsobené nesprávným lékařským zákrokem vydávány specializovanými institucemi.

Právo žalovaného státu dle Soudu poskytuje dostatečné záruky pro zajištění spolehlivosti znaleckých posudků. Znalec může být v případě pochybností o své nestrannosti vyloučen. Současně jsou znalci povinni uvádět ve svých odborných posudcích přesvědčivé důvody, které je vedly k přijetí konkrétních závěrů, aby soudy mohly následně zvážit případné rozpory mezi znaleckými posudky. Soudy mohou také ustanovit nového znalce, jestliže některá ze stran zpochybňuje závěry již vypracovaného znaleckého posudku. Vázány nejsou ani závěry předložených znaleckých posudků a jsou naopak povinny je důkladně přezkoumat, což ve své rozhodovací praxi také činí.

Podle názoru Soudu neexistují žádné důvody domnívat se, že výše uvedené záruky nebyly v případě stěžovatelky dodrženy, resp. že znalci, kteří znalecké posudky vypracovali, nebyli nestranní. Vnitrostátní soudy v průběhu rozhodování o věci stěžovatelky vyloučily jednoho ze znalců, jelikož bylo zjištěno, že je zaměstnancem žalovaného zdravotnického zařízení. V odůvodnění svého rozhodnutí následně uvedly, že k závěrům, k nimž tato osoba dospěla, nebudou přihlížet. Neomezily se pouze na přijetí písemných vyhotovení znaleckých posudků, ale u každého posudku provedly i výslech znalce, který byl jeho autorem, za přítomnosti právního zástupce stěžovatelky, který znalci mohl klást a také kladl otázky. V několika případech vnitrostátní soudy požádaly o upřesnění znaleckých posudků či o vypracování posudku zcela nového, a to jestliže byly některé závěry v nich učiněné neurčité či byly stranami sporu zpochybňovány (*Eugenia Lazăr proti Rumunsku*, č. 32146/05, rozsudek ze dne 16. února 2010, § 76–77). Ve vztahu k přezkumu závěrů znaleckých posudků Soud konstatoval, že soud prvního stupně i odvolací soud závěry znaleckých posudků náležitě analyzovaly, přičemž se nezdá, že by se znalci nezabývali všemi relevantními aspekty. Odvolací soud navíc zdůvodnil, proč se rozhodl přiznat váhu stanovisku většiny oslovených znalců, a ne jedinému znalci s odlišným názorem. Soud dodal, že mu nepřísluší, aby tyto závěry vnitrostátních soudů rozporoval.

Závěrem Soud doplnil, že nepřehlédl, že shromážděné důkazy naznačují, že chirurg provádějící zákrok neinformoval stěžovatelku o všech možných důsledcích plánované operace. Dle závěrů znaleckých posudků

totiž nebylo předem možné s jistotou určit přesné místo, kde se nachází metastáze. Dle Soudu stěžovatelka o této skutečnosti zřejmě nebyla informována. Spíše se jeví, že chirurg stěžovatelku opakovaně ujišťoval o opaku. Jelikož však stěžovatelka tento aspekt ve svých podáních zvláště nezdůrazňovala a svoji argumentaci stavěla na poněkud odlišném tvrzení o nedbalosti chirurga při provádění lékařského zákroku, dle Soudu nelze klást vnitrostátním soudům za vinu, že se tímto aspektem blíže nezabývaly.

Soud s ohledem na výše uvedené rozhodl, že k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

ODPOSLECHY

Rozsudek ze dne 12. ledna 2016 ve věci č. 37138/14 – Szabó a Vissy proti Maďarsku

Senát čtvrté sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že maďarská právní úprava umožňující za účelem potírání mezinárodního terorismu tajné sledování osob pro zpravodajské účely není v souladu s požadavky plynoucími z článku 8 Úmluvy, jelikož neobsahuje dostatečné záruky proti zneužití.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost byla podána zaměstnanci nevládní organizace kritizující činnost vlády.

Dle vnitrostátní právní úpravy byla působnost v oblasti boje proti terorismu svěřena policii. Za tímto účelem došlo v roce 2011 k založení zvláštní protiteroristické jednotky. Při provádění zpravodajských úkolů jí byly zákonem uděleny rozsáhlé pravomoci, k nimž náleželo oprávnění provádět i bez souhlasu dotčených osob utajené domovní prohlídky, odposlechy, zadržovat a otevírat dopisy a jiné zásilky, jakož i sledovat obsah elektronické korespondence. Povolování těchto opatření bylo podřízeno dvěma odlišným režimům podle toho, zda se jednalo o činnosti při vyšetřování zákonem vymezených kategorií trestných činů, nebo o plnění zpravodajských úkolů v zájmu národní bezpečnosti. Zatímco úkony prováděné za účelem vyšetřování trestné činnosti podléhaly soudnímu povolení, opatření přijímaná v rámci zpravodajských činností vyžadovala toliko souhlas ministra spravedlnosti.

Stěžovatelé pojalí podezření, že mohli být pod rouškou zpravodajských operací sledováni, a proto se domáhali ochrany svých práv ústavní stížností. Dle jejich mínění neskýtal právní rámec upravující tajné sledování v tomto režimu odpovídající záruky bránící svévoli. Ústavní soud jejich námitky odmítl s odůvodněním, že předmětná opatření podléhají vnější kontrole, kterou v dané oblasti vykonává Bezpečnostní výbor Parlamentu, což představuje dostatečnou záruku, že ústavně zaručená práva dotčených osob budou dodržována.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že bylo porušeno jejich právo na respektování soukromého života, obydlí a korespondence, jelikož mohli být potenciálně sledováni v rámci zpravodajských činností, přičemž příslušný zákon neobsahuje dostatečné záruky proti zneužití.

Soud se nejdříve zabýval tím, zda lze stěžovatele považovat za oběti namítaného porušení článku 8 Úmluvy. Připomněl, že jednotlivec může být za určitých okolností v postavení oběti porušení Úmluvy z důvodu prosté existence zákona, který povoluje tajné sledování, aniž by musel prokázat, že toto opatření bylo v jeho případě skutečně použito (*Klass a ostatní proti Německu*, č. 5029/71, rozsudek ze dne 6. září 1978, § 34 a 36). Soud ve věci *Roman Zakharov proti Rusku* (č. 47143/06, rozsudek velkého senátu ze dne 4. prosince 2015, § 170–172) nedávno definoval kritéria, která je třeba vzít v úvahu při posouzení, zda je stěžovatel v souvislosti s tajným sledováním v postavení oběti Úmluvy. V prvé řadě jde o rozsah příslušného zákona, tedy zda se vztahuje jen na určité skupiny osob, nebo jím může být dotčen jakýkoli uživatel komunikačních zařízení. Dále jde o dostupnost opravných prostředků na vnitrostátní úrovni.

V projednávané věci se předmětný zákon přímo dotýká všech uživatelů komunikačních prostředků a všech obydlí. Zároveň nestanoví žádný prostředek, kterým by se jednotlivec mohl obrátit na nezávislý orgán, aby posoudil jeho stížnost, že se stal předmětem tajného sledování. Soud proto shledal, že stěžovatele je třeba považovat za oběti namítaného porušení Úmluvy.

K otázce odůvodněnosti stížnosti Soud předně naznal, že prostředky tajného sledování, jejichž použití vnitrostátní právní úprava připouštěla, byly nepochybně způsobilé zasáhnout do práv stěžovatelů na respektování „soukromého života“, „obydlí“ a „korespondence“ ve smyslu článku 8 Úmluvy. Dle Soudu bylo dále nesporné, že zásah v projednávané věci sledoval legitimní cíl spočívající v ochraně národní bezpečnosti, případně předcházení nepokojům a zločinnosti.

Ohledně zákonnosti zásahu Soud nejdříve připomněl minimální záruky, jež musí být obsaženy ve vnitrostátním právu, má-li být vyloučeno riziko zneužití pravomocí orgány, které tajné sledování provádějí: zákonná úprava musí určit povahu trestných činů, ve vztahu k nimž lze tajné sledování nařídit; vymežit kategorie osob, které mohou být opatřením vystaveny; stanovit meze trvání opatření; postup, jímž se lze domoci přezkoumání zákonnosti použití opatření a uchování pořizovaných záznamů; stanovit podmínky, za nichž lze zjištěné okolnosti sdělit třetím osobám; a konečně též zakotvit postup, jímž se lze domoci odstranění a zničení záznamů (*Amann proti Švýcarsku*, č. 27798/95, rozsudek velkého senátu ze dne 16. února 2000, § 56–58).

Při hledání spravedlivé rovnováhy mezi zájmem státu na ochraně národní bezpečnosti a zájmy dotčených jednotlivců, do jejichž práv bylo zasaženo, státy požívají určitého prostoru pro uvážení; ten je však podřízen evropskému dohledu ze strany Soudu, který se musí přesvědčit, že vnitrostátní právní úprava skýtala dostatečné a účinné záruky proti zneužití: systém tajného sledování je sice vytvořen za účelem ochrany národní bezpečnosti, obsahuje však v sobě riziko podkopání či dokonce zničení demokracie, kterou má ve skutečnosti bránit. Soud proto musí především ověřit, zda vnitrostátní mechanismus dohledu nad nařizováním a prováděním tajného sledování je způsobilý udržet zásahu do práv jednotlivců jen v rozsahu, který je nezbytný v demokratické společnosti (*Roman Zakharov proti Rusku*, cit. výše, § 232).

Soud konečně připomněl, že požadavek předvídatelnosti zákonné úpravy má v kontextu tajného sledování odlišný obsah než v jiných oblastech. Zákon přirozeně nemůže být formulován tak, aby z něj jednotlivec seznal, v jakých případech je pravděpodobné, že bude odposloucháván, a mohl tak upravit své jednání. Jelikož je však v těchto případech výkonná moc prováděna utajeným způsobem, riziko zneužití je zjevné. Je proto zcela zásadní, aby zákon obsahoval jasná a podrobná pravidla pro tajné sledování. Zákon musí být dostatečně jasný, aby jednotlivci poskytl adekvátní vodítko ohledně okolností a podmínek, za kterých jsou příslušné orgány oprávněny k takovému opatření přistoupit (*Roman Zakharov proti Rusku*, cit. výše, § 229).

V projednávané věci bylo utajené sledování přípustné buď za účelem prevence, odhalování a odvrácení teroristických činů, nebo za účelem obstarání informací potřebných k záchraně maďarských občanů, kteří se ocitli v tísní v zahraničí. Stěžovatelé toto vymezení považovali za nedostatečně jasné. Soud tu však považoval za přirozené, že znění zákonů je formulováno s jistou mírou vágnosti, aby se předešlo nadměrné rigiditě. Mohou-li být dotčena základní práva a svobody, je však v demokratickém právním státě nepřijatelné, aby byla diskrece svěřená orgánům moci výkonné v oblasti národní bezpečnosti bezbřehá. Právo tedy musí stanovit jasné meze pro její výkon tak, aby byli jednotlivci chráněni před svévolnými zásahy do svých práv (*Roman Zakharov proti Rusku*, cit. výše, § 247). Soud se v této souvislosti předně pozastavil nad tím, že dle předmětné právní úpravy může být vystaven tajnému sledování prakticky kdokoli. Jestliže totiž zákonodárce rezignoval na bližší vymezení kategorií osob, vůči nimž by mohla být taková opatření přijata – předmětný zákon nevyžaduje, aby příslušné orgány jakkoli doložily skutečné či domnělé spojení mezi dotčenou osobou či dokonce okruhem osob a předcházením teroristické hrozby –, vytvořil tím podhoubí pro *de facto* neomezené sledování značně širokého počtu osob. Je přitom důležité, aby technologický pokrok,

kteřý umožňuje stále sofistikovanější možnosti sledování a ukládání ohromného množství dat, byl doprovázen obdobným rozvojem právních záruk chránících Úmluvou zaručená práva. V opačném případě může být paradoxně u jednotlivců obava z teroristických útoků nahrazena obavou z neomezeného a nekontrolovaného průniku výkonné moci do jejich soukromé sféry. V projednávané věci dle Soudu nelze s ohledem na rozsah zákona vyloučit, že právní úprava byla úmyslně nastavena způsobem, aby umožňovala strategické a plošné sledování obyvatelstva.

Za zjevně nedostatečný poté Soud označil ustanovení vnitrostátního práva, které požaduje toliko, aby orgány žádající ministra spravedlnosti o povolení k tajnému sledování podložily svou žádost důvody svědčícími pro nezbytnost sledování. Tajné sledování totiž dle Soudu musí podléhat náročnějšímu testu „přísné nezbytnosti“, a to jak v obecném významu tohoto výrazu, tak ve smyslu, že musí mít za cíl získání životně důležité informace pro určitou konkrétní operaci. K povolení sledování je navíc nutná žádost o sledování podpořit příslušnými podklady, nikoli ji jen odůvodnit, přičemž z relevantních dokumentů a informací musí vyplývat individualizované podezření ve vztahu ke konkrétní osobě. Jen tak podle Soudu může rozhodující orgán provést příslušný test přiměřenosti.

Soud rovněž podrobil kritice, že povolování tajného sledování je svěřeno do rukou ministra spravedlnosti, a nikoliv soudní moci. Soud sice připustil, že povolování tajného sledování jiným než soudním orgánem je v zásadě možné, muselo by se nicméně jednat o orgán dostatečně nezávislý na moci výkonné (viz *Roman Zakharov proti Rusku*, cit. výše, § 258). Politická povaha režimu povolování a dohledu nad výkonem tajného sledování totiž zvyšuje riziko zneužití systému. V oblastech, kde dochází k rozsáhlým zásahům do práv jednotlivců a v nichž je velké riziko zneužití, které ohrožuje demokracii jako takovou, by měla být účinná kontrola nad výkonem pravomocí výkonné moci zásadně prováděna, a to alespoň v konečné instanci, nezávislými a nestrannými soudy, které jsou v nejlepší postavení k tomu, aby posoudily striktní nezbytnost zásahu. Není přitom nezbytné, aby se jednalo o povolování *ex ante*, protože i následný soudní dohled může zhojit předchozí nedostatky povolení (*Kennedy proti Spojenému království*, č. 26839/05, rozsudek ze dne 15. května 2010, § 167). Soudní povolení *ex ante* navíc není s ohledem na podoby současného terorismu v praxi vždy proveditelné, jelikož by mohlo vést ke ztrátě drahocenného času a vyústit ve značné ztráty na životech. I v těchto naléhavých případech je ovšem následný soudní přezkum nezbytný. Samotný následný soudní přezkum však není postačující tehdy, byla-li opatření namířena proti médiím, a zejména svobodnému tisku, neboť ztráta důvěry novinářských zdrojů je nezvratná, byla-li jednou narušena (*Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. a ostatní proti Nizozem-*

sku, č. 39315/06, rozsudek ze dne 22. listopadu 2012, § 101). V těchto případech je dle Soudu namísto upřednostnit povolovací režim *ex ante*. Dohled vykonávaný politicky odpovědným členem vlády však neskýtá dostatečné záruky vyloučení svévole. Následný soudní dohled je dle Soudu nezbytný rovněž k udržení důvěry jednotlivců, že záruky právního státu budou fungovat i v této citlivé oblasti a umožní domoci se náhrady v případech zneužití.

Pokud jde o délku trvání, Soud seznal, že zákon sice omezuje použití sledovacích prostředků na 90 dní, v odůvodněných případech s možností prodloužení, nicméně nestanoví, zda lze trvání opatření prodloužit opakovaně nebo jen jednou. I v tomto směru tedy právní úprava skýtá prostor pro svévoli.

Soud se dále věnoval prostředkům nápravy. Otázka účinnosti vnitrostátních prostředků nápravy a existence dostatečných záruk proti svévoli je dle něho neoddělitelně spjata s požadavkem, aby byly dotčené osoby *ex post* vyrozuměny o tom, že byly tajnému sledování vystaveny. Dle maďarského právního řádu však k oznámení této skutečnosti nedochází, ačkoli z článku 8 Úmluvy vyplývá, že jakmile je možné dotčené osobě po skončení odposlechů bez ohrožení sledovaného účelu sdělit, že byla sledována, dotčená osoba by měla být vyrozuměna. Soud proto odmítl, že by mohla být účinným prostředkem nápravy stížnost podle zákona o národní bezpečnosti k ministru vnitra, který nadto nelze považovat ani za orgán nezávislý na moci výkonné. Dále odmítl, že by mohl tuto nápravnou funkci plnit Bezpečnostní výbor Parlamentu, jemuž byl ministr spravedlnosti povinen předkládat dvakrát ročně zprávu o činnosti zpravodajských složek. Tato zpráva totiž není přístupná veřejnosti, a proto nevyhovuje požadavku na veřejnou kontrolu. Výbor sice je nadán pravomocí vyžádat si další informace, ale nemůže poskytnout nápravu v individuálních případech, jelikož nemá přístup do jednotlivých spisů. Tento dohledový mechanismus je tedy značně omezený.

S ohledem na výše uvedené Soud shledal, že vnitrostátní právní rámec neobsahuje dostatečně jasné záruky stran povolování, výkonu a dohledu nad prováděním tajného sledování. Jelikož se předmětná opatření mohou dotýkat prakticky kohokoliv, jejich povolování se odehrává výlučně v rámci orgánů moci výkonné, aniž by byla zkoumána striktní nezbytnost jejich nařízení, chybí dostatečné záruky proti svévoli a účinný dohled ze strany nezávislých soudů, Soud rozhodl, že v projednávané věci došlo k porušení práv zaručených v článku 8 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

K rozsudku připojil souhlasné odlišné stanovisko soudce Pinto de Albuquerque, který se neztotožnil s odůvodněním rozsudku ve dvou směrech, u nichž se měla většina senátu odchytil od závěrů velkého senátu Soudu ve věci *Roman Zakharov proti Rusku* (cit. výše).

V první řadě upozornil, že v projednávané věci kladl senát důraz na test „striktní nezbytnosti“, zatímco citovaný rozsudek hovoří toliko o posouzení nezbytnosti. Přestože je zřejmé, že v projednávané věci je vyžadován test přísnější, senát blíže neobjasnil, v čem konkrétně by měl spočívat. Dále poukázal na rozdílné vnímání senátu čtvrté sekce a velkého senátu ohledně míry podezření, která musí panovat o zapojení konkrétní osoby do trestné činnosti, aby bylo možné považovat zásah do práv utajenými prostředky za nezbytný v demokratické společnosti. V projednávané věci zákon vyžaduje, aby byly v žádosti o povolení sledování vymezeny dotčené osoby jménem nebo jako okruh osob. Většina soudců senátu považovala takové znění za nedostatečné pro absenci „individuálního podezření“ o zapojení do činnosti ohrožující národní bezpečnost. Jmenovaný soudce nicméně nepovažoval existenci individuálního podezření za postačující, když s odkazem na závěry velkého senátu podtrhl, že podezření by mělo být především „důvodné“, čemuž senát nevěnoval vůbec pozornost. Dle jeho názoru je proto žádoucí, aby tyto rozpory vyjasnil velký senát soudu.

POLITICKÉ STRANY

Rozsudek ze dne 12. ledna 2016 ve věci č. 3840/10 a další – *Parti pour une société démocratique (DTP) a ostatní proti Turecku*

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že rozpuštěním stěžovatelky, prokurdské Strany pro demokratickou společnost, došlo k porušení práva na svobodu sdružování ve smyslu článku 11 Úmluvy. Dále shledal, že odnětím poslaneckého mandátu dvěma hlavním představitelům stěžovatelky došlo k porušení jejich práva být voleni a vykonávat mandát ve smyslu článku 3 Protokolu č. 1.

I. *Skutkové okolnosti*

Stěžovateli byla turecká levicová prokurdská politická strana a deset jejích členů. V prosinci 2009 byla stěžovatelka rozhodnutím ústavního soudu rozpuštěna, její majetek byl převeden na stát, její hlavní představitelé byli zbaveni poslaneckého mandátu a 37 jejím členům bylo po dobu následujících pěti let zakázáno členství v politických stranách. Ústavní soud především uvedl, že stěžovatelka měla stejné politické cíle jako Kurdská strana pracujících („KSP“), kterou Turecko považuje za teroristickou organizaci. Na základě analýzy aktivit stěžovatelky, jejích představitelů a členů ústavní soud dospěl k závěru, že stěžovatelka měla vazby na KSP a sympatizovala s její vizí násilného řešení kurdské otázky, jehož se měla stát prostředníkem. Skutečnost, že se stěžovatelka veřejně nedistancovala od KSP, ústavní soud považoval za důkaz o její podpoře teroristických aktivit.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 11 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že rozhodnutím ústavního soudu, na jehož základě byla dotčená politická strana rozpuštěna a jímž byla vůči ní a jejím členům přijata výše zmíněná opatření, bylo porušeno jejich právo na svobodu sdružování zaručené článkem 11 Úmluvy.

V projednávané věci nebyla sporná ani existence zásahu, ani jeho provedení na základě zákona za účelem ochrany pořádku a práv a svobod jiných osob. Soud se proto zabýval především otázkou, zda byl zásah v demokratické společnosti nezbytný.

Soud v první řadě posuzoval soulad postoje a názoru zastávaných stěžovatelkou s principy demokratické společnosti. V tomto ohledu shledal, že stěžovatelka byla nejvýznamnějším politickým uskupením prosazujícím mírové řešení kurdské otázky, neboť ostatní levicově smýšlející prokurdské strany, které stěžovatelce předcházely, byly ústavním soudem rozpuštěny, za což bylo Turecko několikrát odsouzeno pro porušení článku 11 Úmluvy (např. *Yazar a ostatní proti Turecku*, č. 22723/93, rozsudek ze dne 9. dubna 2002).

Soud dále shledal, že státní zástupce před ústavním soudem neprokázal rozpor mezi programem stěžovatelky a ústavou. Soud přikládal značnou váhu zejména skutečnosti, že stěžovatelka otevřeně vyloučila použití násilí jako prostředku k dosažení svých cílů. Z prohlášení jejích hlavních představitelů vyplynulo, že stěžovatelka měla ambici hledat politická řešení za účelem ukončení násilí. Politické řešení kurdské otázky společně s uznáním kurdské identity dle Soudu samy o sobě neodporují zásadám demokracie. Prohlášení hlavních představitelů stěžovatelky a jejích dalších členů ohledně mírového řešení kurdské otázky však ústavní soud nevzal v potaz.

Skutečnost, že politický projekt stěžovatelky byl neslučitelný se zásadami a současným uspořádáním tureckého státu, podle Soudu nezakládá jeho neslučitelnost se zásadami demokracie. Podstata demokracie a její řádné fungování naopak tkví v možnosti navrhnout rozličná politická řešení a v diskusi o nich, a to i těch řešení, která zpochybňují stávající struktury státu, pokud neohrožují samotnou podstatu demokracie. Ani na základě existence určitých podobností mezi postoji zastávanými stěžovatelkou a KSP nebylo dle Soudu možné dojít k závěru, že stěžovatelka podporovala násilí. Pokud by obhajoba postojů stěžovatelky měla být považována za podporu terorismu, byly by předmětné otázky prakticky vyloučeny z demokratické debaty. To by umožnilo soustředit obhajobu daných postojů výhradně do rukou ozbrojených hnutí, což je dle Soudu zjevně v rozporu s úlohou článku 11 Úmluvy. S ohledem na program a cíle stěžovatelky a na stanovisko Benátské komise, která uvedla, že rozpuštění politických stran v Turecku se v zásadě týkalo jen stran prokurdských, Soud neoznačil politický

projekt stěžovatelky za neslučitelný se zásadami demokratické společnosti ve smyslu Úmluvy.

Soud následně přistoupil k hodnocení, zda aktivity stěžovatelky a jejích představitelů skutečně odpovídaly výše zmíněným cílům, které si stěžovatelka v programu vytyčila. Soud nejprve analyzoval veřejná vystoupení dvou hlavních představitelů stěžovatelky, přičemž se neztotožnil s názorem ústavního soudu ohledně jejich údajné podpory násilí, terorismu a vazeb na KSP, když zejména zdůraznil nutnost projevy vykládat v jejich celku a kontextu, a nikoli se zaměřovat jen na určité výrazy či věty. Soud též podotkl, že jmenovaní vyjadřovali své názory v rámci politického projevu, který požívá zvláštní ochrany ve smyslu článku 10 Úmluvy, a reprezentovali tak zájmy svých voličů. Klíčový význam pak Soud přikládal skutečnosti, že představitelé stěžovatelky nevyzývali ani k násilí, ani k ozbrojenému odporu či vzpouře.

Co se týkalo aktivit stěžovatelky, Soud si byl vědom obav turecké vlády z projevů či postojů, v jejichž důsledku by se situace na jihovýchodě Turecka, kde přibližně od roku 1985 dochází ke střetům armády s KSP a k početným ztrátám na životech, mohla zhoršit. Odmítnutí odsoudit násilí v souvislosti s terorismem může být dle judikatury Soudu považováno za jeho tichou podporu. V tomto kontextu Soud shledal, že rozpuštění politické strany pro neodsouzení násilí není v rozporu s Úmluvou, neboť opomenutí či nevyslovení takového odsouzení může na politické scéně demonstrovat pozici dotčené osoby (*Herri Batasuna a Batasuna proti Španělsku*, č. 25803/04, rozsudek ze dne 30. června 2009). S ohledem na skutečnost, že se stěžovatelka veřejně nedistancovala od prohlášení některých svých členů, která by mohla být vykládána jako podpora terorismu, mohlo opatření vůči ní přijaté odpovídat naléhavému veřejnému zájmu [*Dicle pour le Parti de la démocratie (DEP) proti Turecku*, č. 25141/94, rozsudek ze dne 10. prosince 2012, § 63]. Soud se proto dále zabýval tím, zda rozpuštění stěžovatelky bylo tomuto legitimnímu cíli přiměřené.

Soud konstatoval, že rozpuštěním stěžovatelky ústavní soud přistoupil k nejvíce omezujícímu opatření, které turecká ústava stanovila, namísto např. omezení či zbavení státní finanční podpory. Na rozdíl od tureckého ústavního soudu, podle něhož stěžovatelka sdílí ideologii a cíle ozbrojeného hnutí, Soud nepovažoval politický program stěžovatelky za rozporný s pojetím demokratické společnosti. Je sice politováníhodné, že se stěžovatelka otevřeně nedistancovala od činů či projevů svých členů v regionech, které mohly být považovány za podporu terorismu, ale tato skutečnost měla potenciálně relativně omezený dopad na veřejný pořádek či ochranu práv a svobod jiných osob a nemohla tedy sama o sobě odůvodnit natolik závažnou sankci, jakou je rozpuštění strany. Navíc v projednávané věci nebylo namítáno, že se její hlavní představitelé odmítli distancovat od konkrétních násilných

aktivit KSP. Rovněž nebylo namítáno, že by postoje stěžovatelky podněcovaly konflikt mezi jejími stoupenci a stoupenci ostatních politických stran. Skutečnost, že její hlavní představitelé odmítli označit KSP za teroristickou organizaci, nezbytně dle Soudu neznamenala výslovnou podporu násilí. V této souvislosti Soud zejména zohlednil, že stěžovatelka zamýšlela zaujmout pozici mediátora za účelem mírového vyřešení kurdské otázky.

Soud proto s ohledem na výše uvedené shledal, že důvody ústavního soudu pro rozpuštění stěžovatelky nebyly dostatečné k tomu, aby odůvodnily intenzitu zásahu, k němuž ústavní soud přikročil. K porušení článku 11 Úmluvy tudíž došlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 PROTOKOLU č. 1

Hlavní představitelé stěžovatelky namítali, že ukončením jejich poslaneckého mandátu v souvislosti s rozpuštěním stěžovatelky došlo k porušení jejich práva na svobodné volby, resp. na výkon jejich poslaneckého mandátu.

Soud shledal, že jakkoliv dotčené opatření sledovalo legitimní cíl chránit veřejný pořádek a práva a svobody jiných, nemohlo být považováno za přiměřené. Dle turecké ústavy mohou být mandátu zbaveni ti poslanci, kteří svými postoji zapříčinili rozpuštění politické strany. Zbavení mandátu hlavních představitelů stěžovatelky bylo však následkem rozpuštění strany, nikoli jejich osobních aktivit. Soud dále konstatoval, že na politický projev hlavních představitelů stěžovatelky se vztahovala svoboda projevu, neboť jako zvolení zástupci reprezentovali zájmy svých voličů, a to potud, pokud jejich projevy nemohly být považovány za přímou či nepřímou podporu aktivit KSP a terorismu. Hlavní představitelé stěžovatelky tak byli zbaveni samotné podstaty práva být zvolen a vykonávat mandát, čímž došlo k porušení článku 3 Protokolu č. 1.

Rozsudek ze dne 28. ledna 2016 ve věci č. 65480/10 – *Partei Die Friesen proti Německu*

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k názoru, že uplatněním pětiprocentní uzavírací klauzule ve volbách do zemského parlamentu Dolního Saska vůči politické straně zastupující práva národnostních menšin nedošlo k porušení článku 14 Úmluvy (zákaz diskriminace) ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1 (právo na svobodné volby).

I. *Skutkové okolnosti*

Stěžovatelka je politickou stranou, jejímž proklamaným cílem je hájit zájmy národnostní menšiny Frísů v Německu. Působí nicméně pouze ve spolkové zemi Dolní Sasko. Před parlamentními volbami v Dolním Sasku v roce 2008 marně žádala zemského premiéra a poté i předsedu zemského parlamentu o výjimku ze zákona o volbách do zemského parlamentu, který po-

litickým stranám stanoví pětiprocentní uzavírací klauzuli.

Stěžovatelka poté v zemských volbách získala přibližně 0,3 % platných hlasů; nezávisle na volební klauzuli by tento výsledek k získání mandátu nepostačoval. Stěžovatelka podala proti výsledku voleb námitky, v nichž tvrdila, že uplatnění volební klauzule bylo vůči ní diskriminační a zapříčinilo její faktické vyloučení z účasti ve volbách. Volební komise ani později Ústavní soud Dolního Saska námitkám nevyhověl. Ústavní soud uvedl, že základní zákon Spolkové republiky Německo neukládá povinnost vyjmout politické strany reprezentující národnostní menšiny z pětiprocentní volební klauzule, byť některé volební zákony (spolkový volební zákon a volební zákony Braniborska a Šlesvicka-Holštýnska) tak činí. Obdobná povinnost dle ústavního soudu nevyplývá ani z Úmluvy či Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin.

II. *Odůvodnění rozhodnutí Soudu*

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNEM 3 PROTOKOLU č. 1

Stěžovatelka namítala, že jako politická strana reprezentující zájmy národnostní menšiny Frísů žijících v Dolním Sasku byla diskriminována ve svém právu být volena. Tvrdila, že v Dolním Sasku je jedinou stranou zastupující zájmy národnostní menšiny, a proto ji z hlediska uplatnění volební klauzule nelze přirovnat k ostatním politickým stranám s početně malou voličskou základnou, které národnostní menšiny nezastupují. Namítla, že počet Frísů v Dolním Sasku je tak nízký, že není schopna dosáhnout pětiprocentní uzavírací klauzule.

Soud úvodem připomněl, že článek 3 Protokolu č. 1 se vztahuje nejen na volby do celostátních zákonodárných sborů, ale i na volby do parlamentů německých spolkových zemí jako zákonodárných sborů (*Timke proti Německu*, č. 27311/95, rozhodnutí Komise ze dne 11. září 1995). Dále Soud konstatoval, že ačkoli by stěžovatelka i bez uplatnění pětiprocentní klauzule nezískala žádný mandát, jelikož dostala pouze 0,3 % hlasů, uzavírací klauzule měla odrazující účinek na potenciální voliče, kteří nechtěli „vyhodit“ svůj hlas pro stranu, která není schopná dostat se přes volební práh. Uplatnění klauzule tak zasáhlo do práva stěžovatelky být volena.

K tvrzené diskriminaci Soud připomněl, že článek 14 Úmluvy státům nezakazuje zacházet s různými skupinami osob odlišně za účelem vyrovnání existujících faktických nerovností mezi nimi. Naproti tomu selhání státu v pokusu o nápravu takových nerovností může samo o sobě znamenat porušení článku 14 (*Thlimmenos proti Řecku*, č. 34369/97, rozsudek velkého senátu ze dne 6. dubna 2000, § 44; *D. H. a ostatní proti České republice*, č. 57325/00, rozsudek velkého senátu ze dne 13. listopadu 2007, § 175).

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že se stěžovatelkou bylo zacházeno stejně jako se všemi ostatními malými politickými stranami kandidujícími v Dolním Sasku. K argumentu stěžovatelky, že její situace byla srovnatelná se situací politických stran reprezentujících národnostní menšiny ve spolkových zemích, které tyto strany ve svých volebních zákonech zvýhodňují, Soud podotkl, že politická práva národnostních menšin jsou zajištěna na spolkové úrovni a že ústavní právo Německa ani Dolního Saska neukládá povinnost neuplatňovat na strany zastupující zájmy národnostních menšin uzavírací volební klauzule. Rozhodnutí některých spolkových zemí tyto strany zvýhodnit tak nemají pro projednávanou věc žádné relevantní důsledky a stěžovatelka se nenachází ve srovnatelném postavení jako příslušné strany v daných spolkových zemích.

Dle Soudu je tedy namístě posoudit, zda skutečnost, že se stěžovatelka potenciálně nachází v odlišném postavení od jiných politických stran v Dolním Sasku, je toto postavení natolik odlišné, aby odůvodňovalo odlišné zacházení. Soud sice přisvědčil námitce stěžovatelky, že počet Frísů v Dolním Sasku je tak nízký, že by stěžovatelka nepřekročila stanovenou volební klauzuli ani za předpokladu, že by ji všichni Frísové volili. Dospěl však k závěru, že situace stěžovatelky je v tomto ohledu v zásadě podobná situaci ostatních politických stran, které se zaměřují na zastupování početně malých zájmových skupin definovaných věkem, náboženskou vírou nebo profesí. Nevýhody volebního procesu jsou proto způsobeny zvoleným pojetím reprezentace početně malé části obyvatelstva, za který členský stát v zásadě nemůže být odpovědný.

Zbývalo tedy posoudit, zda Úmluva ukládá státům povinnost zacházet odlišně se stranami zastupujícími zájmy národnostních menšin. V této souvislosti Soud připomněl, že Komise v minulosti shledala, že tato povinnost z Úmluvy nevyplývá (*Magnago a Südtiroler Volkspartei proti Itálii*, č. 25035/94, rozhodnutí Komise ze dne 15. dubna 1996). Toto rozhodnutí bylo nicméně přijato před nabytím účinnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin. Možnost vynětí národnostních menšin z dosahu volebních klauzulí je ovšem v Rámcové úmluvě uvedena toliko jako jedna z alternativ posílení účasti národnostních menšin na správě věcí veřejných a v žádném případě ji nelze vykládat jako povinnost tyto klauzule vůči národnostním menšinám neuplatňovat. Státy mají široký prostor pro uvážení, jak cílů sledovaných Rámcovou úmluvou dosáhnou. Soud proto shledal, že článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1 nelze ani ve světle Rámcové úmluvy vykládat tak, že státům ukládá povinnost zacházet s politickými stranami zastupujícími práva národnostních menšin ve vztahu k volebním klauzulím odlišně než s jinými politickými stranami.

K porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 3 Protokolu č. 1 proto v projednávané věci nedošlo.

RODINNÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 14. ledna 2016 ve věci č. 30955/12 – Mandet proti Francii

Senát páté sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že zrušením uznání otcovství ze strany manžela matky dítěte, provedeném na základě žádosti domnělého biologického otce, avšak proti přání dítěte, nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

První dva stěžovatelé uzavřeli v roce 1986 manželství. V roce 1995 požádali o rozvod; jejich manželství bylo rozvedeno v červnu 1996. V srpnu 1996 první stěžovatelka porodila třetího stěžovatele. V září 1997 druhý stěžovatel uznal třetího stěžovatele za své dítě. V roce 2003 první dva stěžovatelé opět uzavřeli manželství.

V únoru 2005 se na soud prvního stupně s návrhem na zrušení uznání otcovství ze strany druhého stěžovatele a s návrhem na uznání svého otcovství obrátil G. Rozsudkem z února 2006 soud prvního stupně shledal, že mezi stranami není sporné, že v době početí třetího stěžovatele udržoval G. s jeho matkou, první stěžovatelkou, poměr, a konstatoval, že třetí stěžovatel byl považován za dítě G. a první stěžovatelky, což potvrdilo několik svědeckých výpovědí a výsledek šetření. Soud prvního stupně dále shledal, že prvořadým zájmem dítěte je poznat pravdu o svém původu, a proto návrh G. připustil k projednání a nařídil u zúčastněných krevní testy. Ty však podstoupil pouze G. Rozsudkem z května 2008 soud zrušil uznání otcovství ze strany druhého stěžovatele, určil, že třetí stěžovatel bude nést příjmení matky, a konstatoval, že otcem třetího stěžovatele je G. Současně nařídil, aby tyto změny byly zaznamenány do rodného listu třetího stěžovatele. Soud přiznal G. právo styku s třetím stěžovatelem, byť rodičovská práva svěřil pouze matce. Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně v dubnu 2010 potvrdil. Dovolání stěžovatelů kasační soud v roce 2011 odmítl jako nepřipustné.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Soud označil za přijatelnou pouze námitku třetího stěžovatele (dítěte); námitky první stěžovatelky (matky dítěte) a druhého stěžovatele (jejího manžela) odmítl pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Soud nejprve v návaznosti na svoji předchozí judikaturu uvedl, že soukromý život ve smyslu článku 8 Úmluvy zahrnuje nejen fyzické, ale i sociální aspekty identity jednotlivce (*Mennesson proti Francii*, č. 65192/11, rozsudek ze dne 26. června 2016, § 46). Soud shledal, že

tím, že vnitrostátní orgány zrušily právní vztah příbuzenství mezi druhým a třetím stěžovatelem a nahradily ho jiným vztahem, změnilo jeden ze zásadních prvků rodinné struktury, ve které třetí stěžovatel vyrůstal. Článek 8 Úmluvy je tedy v předmětné věci použitelný, neboť ve hře je zásah do práva na rodinný život, jakož i do práva na soukromý život.

Soud dále zkoumal, zda předmětný zásah splňuje podmínky definované čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Konstatoval, že se jednalo o zásah v souladu se zákonem. Ve vztahu k legitimnímu cíli daného opatření Soud uvedl, že doslovný výklad pojmu „ochrana práv a svobod jiných“ ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy vede k závěru, že tento pojem se nevztahuje na osobu, která se brání proti zásahu do výkonu svých práv na respektování soukromého a rodinného života. Soud nicméně dodal, že tento závěr nic nemění na tom, že pozitivní závazek zaručit účinné respektování rodinného a soukromého života u dětí a dalších zranitelných osob, který plyne z článku 8 Úmluvy (*Bevacqua a S. proti Bulharsku*, č. 71127/01, rozsudek ze dne 12. června 2008, § 64), může někdy vyžadovat, aby vnitrostátní orgány přijaly opatření proti vůli zmíněných osob. V projednávané věci Soud každopádně shledal, že použité opatření sledovalo ochranu práv „jiných“ ve smyslu práv G., který se domáhal uznání otcovství.

Ohledně nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti Soud předně poukázal na to, že vnitrostátní soudy nezaložily svůj závěr o otcovství G. na tom, že se stěžovatelé odmítli podrobit krevním testům, ale na vyhodnocení důkazního materiálu předloženého účastníky, a to zejména co se týče existence intimních vztahů mezi první stěžovatelkou a G. v době početí třetího stěžovatele.

Dále dle Soudu nelze říct, že vnitrostátní orgány neudělaly to, co od nich bylo možné očekávat z hlediska zapojení třetího stěžovatele do rozhodovacího procesu (srov. *M. a M. proti Chorvatsku*, č. 10161/13, rozsudek ze dne 3. září 2015, § 181). Právo třetího stěžovatele na to, aby byl v řízení vyslechnut jeho názor, zkoumal dovolací soud, přičemž dospěl k závěru, že toto právo bylo respektováno; zdůraznil zejména, že třetí stěžovatel byl o řízení vyrozuměn a věděl, že otcovství druhého stěžovatele bylo zpochybněno, o čemž svědčí i to, že třetí stěžovatel zaslal prvostupňovému soudu několik dopisů, ve kterých vyjádřil přání, aby jeho jméno nebylo změněno a aby jeho příbuzenský vztah s druhým stěžovatelem byl zachován.

Soud rovněž podotkl, že vnitrostátní soudy správně považovaly nejlepší zájem dítěte za středobod svých úvah (*Mennesson proti Francii*, cit. výše, § 81) a neopomněly přiznat tomuto zájmu rozhodující význam. Na tom nic nemění ani skutečnost, že shledaly, že nejlepší zájem třetího stěžovatele nespočívá v tom, čeho se on sám domáhá – tedy v zachování pouta již vzniklého a zachování citové stability rodiny, ve které se nachází – , ale ve zjištění pravdy o jeho skutečném původu a ur-

čení příbuzenského vztahu odpovídajícího skutečnosti. Soud konstatoval, že rozhodnutí vnitrostátních soudů neupřednostňuje nepoměrně zájem G. nad zájmem třetího stěžovatele, ale směřuje k tomu, aby se zájem jednoho i druhého alespoň částečně spojily v jedno.

Konečně Soud uznal, že řízení a rozhodnutí v projednávané věci mohly způsobit v soukromém a rodinném životě třetího stěžovatele potíže, zvláště proto, že její tyto události zasáhly v době dětství a dospívání. Zároveň však dodal, že vnitrostátní soudy ponechaly výkon rodičovské odpovědnosti jeho matce a že jejich rozhodnutí nebránila tomu, aby třetí stěžovatel i nadále žil ve své původní rodině spolu s prvními dvěma stěžovateli. Třetí stěžovatel pak v této rodině skutečně vyrůstal až do dosažení zletilosti.

S ohledem na výše uvedené Soud dospěl k závěru, že ve vztahu k třetímu stěžovateli nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudkyně Nußberger v nesouhlasném stanovisku zdůraznila, že za výchozí bod celého zkoumání věci je nutné považovat nejlepší zájem dítěte, který je podle jejího názoru často používán jako stereotypní formulka obhajující zájmy jiných osob. V projednávané věci vnitrostátní soudy určily nejlepší zájem dítěte abstraktním způsobem (dítě má znát pravdu o svém původu), aniž se zabývaly konkrétními okolnostmi života dítěte. Třetí stěžovatel přitom jasně vyjádřil své přání, aby se v jeho životě nic neměnilo. Dosavadní judikatura Soudu potvrzuje existenci práva, nikoli však povinnosti poznat svůj původ (*Pascaud proti Francii*, č. 19535/08, rozsudek ze dne 16. června 2011, § 62). Skutečná otázka, která měla být řešena, tedy je, zda bylo pro dítě výhodnější změnit otce a příjmení, nebo si zachovat nezměněný osobní status. Tato otázka však nebyla v předmětné věci nikdy položena a zkoumána. Navíc tu i nadále chybí jistota o tom, kdo je skutečně otcem třetího stěžovatele, neboť genetické testy nikdy nebyly provedeny. Namítaný zásah tedy ve skutečnosti sleduje pouze zájem domnělého biologického otce. Byť je tedy prostor státu pro uvážení v této věci široký, k porušení práva třetího stěžovatele na respektování rodinného a soukromého života došlo.

Rozsudek ze dne 29. března 2016 ve věci č. 16899/13 – Kocherov a Sergejeva proti Rusku

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru o porušení článku 8 Úmluvy (právo na respektování rodinného života) v souvislosti s rozhodnutím, kterým byla stěžovateli trpícímu lehkým mentálním postižením omezena rodičovská odpovědnost. Šesti hlasy proti jednomu dále Soud rozhodl, že není nezbytné

zabývat se namítaným porušením článku 14 (zákaz diskriminace) ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost podal muž s lehkým mentálním postižením, který v letech 1983 až 2012 pobýval v zařízení sociální péče v Petrohradu, a jeho dcera, narozená v květnu 2007. Matka stěžovatelky – rovněž obyvatelka zařízení – byla z důvodu duševní poruchy zbavena svéprávnosti. V červenci 2007 byla stěžovatelka umístěna do dětského domova. Během celého jejího pobytu v domově s ní stěžovatel udržoval pravidelný kontakt. V únoru 2012 byl stěžovatel na základě lékařského vyšetření propuštěn ze zařízení a nastěhoval se do nájemního bytu, který získal od města. V souvislosti s tím informoval dětský domov, že zamýšlí převzít stěžovatelku do své péče. Dětský domov následně podal soudu návrh na omezení stěžovatelovy rodičovské odpovědnosti.

V soudním řízení předložil dětský domov nedatované zprávy svého personálu, dle nichž má stěžovatelka potíže při komunikaci se svými rodiči a pociťuje v jejich přítomnosti strach, úzkost a emoční napětí. Stěžovatel také předložil několik písemných důkazů. Zpráva znalecké komise z října 2011 obsahovala výsledky jeho psychiatrického vyšetření: uváděla, že stěžovatel je osobou se sníženou inteligencí, avšak umí číst, psát i počítat, v zařízení si sám vařil a udržoval svůj pokoj v pořádku a čistotě; navíc během pobytu v této instituci pracoval a vydělané peníze si odkládal. Zpráva uzavírala, že stěžovatele lze ze zařízení sociální péče propustit a jeho zdravotní stav mu plně umožňuje vykonávat rodičovskou odpovědnost. Dle zprávy opatrovnického orgánu z února 2012 byly podmínky v bytě stěžovatele pro jeho dceru vhodné. Zařízení sociální péče v dopise ze stejného měsíce uvedlo, že stěžovatel svou dceru v dětském domově pravidelně navštěvoval a po nastěhování do vlastního bytu ji přihlásil do mateřské školy, že ho lze označit za zodpovědného člověka s realistickými životními plány a stabilním duševním stavem, který nevykazuje znaky agrese ani citové nerovnováhy a nepotřebuje další léčbu.

Před soudem stěžovatel uvedl, že předání dítěte do jeho péče může proběhnout i postupně a za asistence a dohledu příslušných orgánů sociální péče. Zástupci dětského domova trvali na tom, že takový krok by byl předčasný. Zaměstnankyně zařízení sociální péče potvrdila, že stěžovatel pobýval v této instituci ve vlastním pokoji, přičemž si sám nakupoval i vařil, mohl zařízení volně opouštět, pracoval částečně v zařízení a částečně mimo něj.

Rozsudkem z března 2012 soud rozhodl o omezení stěžovatelovy rodičovské odpovědnosti. S odkazem na výše zmíněné nedatované zprávy personálu dětského domova konstatoval, že svěřením dcery do péče stěžovatele by nebylo v jejím nejlepším zájmu; pouká-

zal mj. na to, že stěžovatelka se svými rodiči nikdy nežila, takže si na ně nemohla zvyknout. Uvedl dále, že stěžovatel pobýval od dětství ve specializované státní instituci pro mentálně postižené osoby, kterou opustil teprve před měsícem, a nemá proto žádné zkušenosti s výchovou dětí. Soud též upozornil na to, že matka stěžovatelky má volný přístup do stěžovatelova bytu, přičemž jde o osobu zbavenou svéprávnosti; dle soudu není spolehlivě prokázáno, že stěžovatelka by u svých rodičů byla v bezpečí. Tento argument soud posléze zopakoval i s výslovným odkazem na stěžovatelovo mentální postižení. Soud konečně poukázal na to, že vzhledem k výši svého měsíčního výdělku by stěžovatel nebyl schopen se náležitě o svou dceru postarat. Závěrem soud nicméně dodal, že pokud výše uvedené důvody pro omezení rodičovské odpovědnosti pominou, stěžovatel může zažádat o zrušení tohoto opatření.

Odvolací soud v červenci 2012 rozsudek potvrdil se stejným odůvodněním jako soud prvního stupně.

V dubnu 2013 soud na návrh stěžovatele zrušil omezení jeho rodičovské odpovědnosti a rozhodl o svěřením stěžovatelky do jeho péče. Vzal v potaz mj. to, že dcera se již v jeho přítomnosti cítí dobře, že stěžovatel samostatný život zvládá bez problémů a od zaměstnavatele získal pozitivní reference, že má stabilní příjem v dostatečné výši na to, aby se mohl postarat o sebe i o svou dceru, že matce dítěte byla v mezidobí navracena svéprávnost a že stěžovatel předložil lékařskou zprávu z března 2013, dle níž je plně schopen pečovat o své dítě. Od května 2013 žijí otec s dcerou ve společné domácnosti.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudů

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že v důsledku rozsudku z března 2012 nemohli žít spolu jako rodina, což vedlo k porušení jejich práva na respektování rodinného života.

Dle Soudů v projednávané věci není pochyb o tom, že předmětným opatřením došlo k zásahu do namítaného práva, že tento zásah byl v souladu se zákonem a sledoval legitimní cíl ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, a to konkrétně ochranu „zdraví a morálky“, jakož i „práv a svobod“ nezletilé stěžovatelky.

Klíčovou otázkou tedy v projednávané věci bylo, zda byl zásah nezbytný v demokratické společnosti, tj. zda byl založen na důvodech, které lze označit za relevantní a dostatečné, a to s ohledem na závazek státu, aby v zásadě umožnil zachování vazeb mezi rodiči a jejich dětmi, přičemž hlavním kritériem musí být nejlepší zájem dítěte (*Kutzner proti Německu*, č. 46544/99, rozsudek ze dne 26. února 2002, § 65). V této souvislosti Soud podotkl, že rozhodnutí o omezení stěžovatelovy rodičovské odpovědnosti nemělo za následek rozdělení stěžovatelů, jelikož do té doby nikdy společně nežili, ani neovlivnilo právo stěžovatele navště-

vovat svou dceru v dětském domově, které i po rozhodnutí zůstalo neomezené. Šlo navíc o opatření dočasné povahy – ve skutečnosti setrvalo v platnosti jen krátce přes rok. Pokud jde o důvody uvedené v namítaných rozhodnutích, Soud uvedl, že je připraven uznat je za relevantní pro hledání spravedlivé rovnováhy mezi v projednávané věci dotčenými zájmy, avšak z následujících důvodů je nelze považovat za založené na dostatečných důkazech.

Zaprvé, soud v rozsudku z března 2012 shledal existenci komunikačních potíží mezi stěžovateli. Opíral se přitom o zprávy personálu dětského domova, aniž se ale zabýval tím, kdy byly tyto zprávy vydány nebo k jakému období se vztahují. Na ústním jednání dokonce zástupci dětského domova připustili, že obavy stěžovatelky z jejich rodičů mezitím pominuly; soudy však tuto skutečnost nechaly bez povšimnutí. Nevzaly v potaz ani důkazy předložené stěžovatelem, dle nichž svou dceru pravidelně navštěvoval a komunikoval s ní. Vnitrostátní soudy v této situaci mohly nařídít komplexní psychologické vyšetření dítěte nezávislým znalcem, což ale neudělaly. Místo toho zvolily formalistický přístup, když toliko potvrdily pozici dětského domova a zcela pominuly důkazy a argumenty předložené stěžovatelem.

Zadruhé, co se týče nedostatku zkušeností stěžovatele s výchovou dětí, případně skutečnosti, že žil dlouhou dobu v zařízení sociální péče, tyto faktory samy o sobě nelze dle Soudu považovat za legitimní důvod pro omezení rodičovské odpovědnosti či ponechání dítěte ve veřejné péči. Stěžovatel nadto poskytl vnitrostátním soudům množství dokumentů, které – stejně tak jako výpověď zaměstnankyně zařízení na ústním jednání – svědčily o tom, že před propuštěním ze zařízení i po něm byl do značné míry schopen samostatného života. Žádný z těchto důkazů nebyl před vnitrostátními soudy zpochybněn.

Zatřetí, vnitrostátní soudy nepochybnily autentičnost či správnost zprávy znalecké komise z října 2011, předložené stěžovatelem, která jednoznačně uzavírá, že jeho zdravotní stav mu plně umožňuje vykonávat rodičovskou odpovědnost. Přesto soudy shledaly, že vzhledem ke stěžovatelovu mentálnímu postižení není spolehlivě prokázáno, že by u něj jeho dcera byla v bezpečí. Dle Soudu není zřejmé, jaký další důkaz měl stěžovatel vnitrostátním soudům poskytnout, aby prokázal, že jeho duševní stav nepředstavuje pro jeho dceru nebezpečí.

Začtvrté, vnitrostátní soudy odůvodnily své obavy o bezpečí stěžovatelky též poukazem na skutečnost, že její matka je zbavena svéprávnosti, přičemž má volný přístup do stěžovatelova bytu. Dle Soudu nicméně samotný fakt zbavení svéprávnosti neznamená, že daná osoba je nebezpečná pro své okolí. Vnitrostátní soudy měly přesvědčivě prokázat, že matka stěžovatelky znamená pro ni nebezpečí takového rozsahu, že to znemožňuje její svěření do péče otce. To však neu-

činily a svůj závěr neopřely o žádnou lékařskou zprávu či jiný ústní nebo písemný důkaz.

A konečně *zapáté*, pokud jde o otázku, zda měl stěžovatel v dané době dostatek finančních prostředků, aby byl schopen náležitě se postarat o svou dceru, Soud konstatoval, že není třeba spekulovat, zda byl příjem stěžovatele dostatečný k tomu, aby pro svou dceru zajistil adekvátní životní úroveň, jelikož případné finanční potíže stěžovatele samy o sobě nelze v žádném případě považovat za postačující důvod k omezení jeho rodičovské odpovědnosti.

Ve světle uvedeného Soud dospěl k závěru, že důvody, o něž se opřely rozsudky vnitrostátních soudů, nebyly dostatečné k tomu, aby ospravedlnily namítaný zásah. K porušení článku 8 Úmluvy tedy došlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že omezení jeho rodičovské odpovědnosti mělo diskriminační povahu, jelikož bylo přijato z důvodu jeho mentálního postižení a bylo motivováno pouze předsudky příslušných orgánů vůči duševně nemocným osobám.

Soud připomněl, že pokud je vznesena námitka porušení hmotněprávního ustanovení Úmluvy jak samostatně, tak ve spojení s článkem 14 a je shledáno porušení tohoto hmotněprávního ustanovení, není zpravidla nezbytné, aby se Soud zabýval i článkem 14, ledaže by zjevná nerovnost v zacházení při výkonu daného práva představovala stěžejní aspekt případu (*Dudgeon proti Spojenému království*, č. 7525/76, rozsudek ze dne 22. října 1981, § 67). V projednávané věci Soud nicméně nutnost takového postupu neshledal.

III. Oddělené stanovisko

Soudkyně Keller se ve svém nesouhlasném stanovisku sice ztotožnila se závěrem většiny ohledně porušení článku 8 Úmluvy, avšak vyjádřila názor, že v dané věci bylo potřeba zabývat se i námitkou porušení článku 14 ve spojení s článkem 8. Stěžovatel totiž dle ní měl hájitelné tvrzení, že jeho rodičovská odpovědnost byla omezena z důvodu jeho mentálního postižení, které se tudíž jeví jako stěžejní aspekt případu. Soudkyně Keller dále uvedla, že argumentace vnitrostátních orgánů je založena na obecných stereotypech o neschopnosti mentálně postižených osob pečovat o své děti a nevěnuje se rodičovské způsobilosti stěžovatele v konkrétních okolnostech případu. Vnitrostátní orgány rovněž vůbec nevážily přijetí méně závažných opatření, byť stěžovatel byl připraven v tomto směru spolupracovat a sám dokonce navrhl postupné převzetí dítěte do své péče za asistence a dohledu příslušných orgánů sociální péče.

Rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016 ve věci č. 47152/06 – *Blokhin proti Rusku*

Velký senát Soudu jednomyslně shledal, že v souvislosti s umístěním dvanáctiletého chlapce trpícího duševní poruchou v centru dočasného zadržení pro nezletilé delikventy došlo k porušení článku 3 a čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Jedenácti hlasy proti šesti Soud dále rozhodl, že v řízení o nařízení umístění do centra došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) a d) Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovateli bylo v době namítaného zásahu dvanáct let a žil u svého děda, který byl jeho opatrovníkem. Měl diagnostikovanou poruchu pozornosti s hyperaktivitou (ADHD), s níž se i léčil. Několikrát byl policií prověřován pro podezření ze spáchání různých trestných činů, včetně loupeže a vydírání, ale trestní stíhání proti němu nebylo zahájeno pro jeho nízký věk. V lednu 2005 byl stěžovatel odveden na policejní stanici k výslechu, protože ho jeho devítiletý soused S. obvinil z vydírání. Ohledně průběhu výslechu se verze stěžovatele a vlády liší. Stěžovatel uvedl, že mu příslušný policista sdělil, že pokud podepíše přiznání, bude ihned propuštěn, zatímco v opačném případě bude zadržen. Stěžovatel podepsal přiznání, načež policie přivolala jeho děda; po jeho příchodu stěžovatel přiznání odvolal a tvrdil, že je nevinný. Podle vlády nebyl stěžovatel podroben žádnému nátlaku a jeho děd byl výslechu přítomen. Policie vyslechla rovněž S. a jeho matku, kteří uvedli, že stěžovatel pod pohrůzkou násilí donutil S., aby mu vydal peníze. O několik dní později policie odmítla zahájit trestní stíhání proti stěžovateli s poukazem na to, že ještě nedosáhl věku trestní odpovědnosti; zároveň však označila za prokázané, že se stěžovatel dopustil činu jinak trestného, a to konkrétně vydírání.

V únoru 2005 vydal okresní soud na návrh policie rozsudek, kterým nařídil umístění stěžovatele na dobu 30 dní do centra dočasného zadržení pro nezletilé delikventy. Odůvodnil to tím, že stěžovatel se dopouští společensky nebezpečné činnosti, přičemž poukázal na několik jeho incidentů včetně události týkající se S., a konstatoval, že účelem umístění je „náprava chování“ stěžovatele. Na jednání soudu byl přítomen stěžovatel i jeho děd, který soudu předložil lékařská potvrzení o tom, že stěžovatel trpí duševní poruchou. Krajský soud později tento rozsudek potvrdil; konstatoval přitom kromě jiného, že umístění stěžovatele v centru bylo nezbytné, aby se mu zabránilo páchat další nebezpečnou činnost.

V den vydání rozsudku okresního soudu byl stěžovatel umístěn v centru dočasného zadržení pro nezletilé delikventy, kde setrval 30 dní. Stěžovatel později před Soudem uvedl, že třebaže byl personál centra jeho dědem informován o tom, že trpí ADHD, nedostalo se mu žádné léčby. Dle vlády byla každému dítěti v centru poskytována potřebná zdravotní péče. Osob-

ní spis stěžovatele vedený v centru a zahrnující i jeho lékařskou dokumentaci vláda Soudu nepředložila, neboť v mezidobí došlo k jeho skartaci. Následující den po propuštění z centra byl stěžovatel hospitalizován. V nemocnici strávil zhruba měsíc, přičemž byl léčen v souvislosti s ADHD a neurózou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

V rozsudku ze dne 14. listopadu 2013 dospěl senát první sekce Soudu jednomyslně k závěru o porušení článku 3, čl. 5 odst. 1, jakož i čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) a d) Úmluvy. Věc byla posléze na žádost vlády postoupena velkému senátu.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že během pobytu v centru mu nebyla poskytnuta přiměřená zdravotní péče, čímž došlo k porušení zákazu nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestu podle článku 3 Úmluvy.

Soud konstatoval, že i když nezpochybňuje tvrzení vlády o tom, že stěžovatelova dokumentace vedená v centru již byla skartována, tato skutečnost nezbavuje vládu povinnosti doložit svá skutková tvrzení náležitými důkazy. Dle Soudu přitom za takové důkazy nelze považovat dokumenty, které nepocházejí z doby stěžovatelova pobytu v centru. Na druhou stranu stěžovatel předložil Soudu lékařská potvrzení z období bezprostředně před jeho umístěním v centru, v nichž je uvedeno, že byl vyšetřen neurologem a psychiatrem, že trpí ADHD a že mu byla předepsána léčba a lékařský dohled. Dále Soud přihlédl ke skutečnosti, že stěžovatelův děd předložil výše zmíněná lékařská potvrzení na jednání okresního soudu v únoru 2005, kde se rozhodovalo o umístění stěžovatele v centru, a že tedy příslušné státní orgány byly o jeho zdravotním stavu informovány. Nakonec Soud vzal v potaz i to, že stěžovatel byl den po propuštění z centra na několik týdnů hospitalizován v souvislosti s ADHD a neurózou, což dle Soudu naznačuje, že se mu během pobytu v centru nedostalo potřebné léčby. Soud tudíž shledal porušení článku 3 Úmluvy z důvodu nedostatku nezbytné zdravotní péče.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že jeho umístění v centru bylo v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

Dle Soudu ve vztahu ke stěžovatelovu zadržení přichází v úvahu pouze jediný z případů přípustného zbavení svobody vyjmenovaných v čl. 5 odst. 1, a tím je zbavení svobody nezletilého pro účely výchovného dohledu podle čl. 5 odst. 1 písm. d) Úmluvy. Ruský zákon o prevenci delikvence nezletilých umožňuje nařídít umístění v centru dočasného zadržení pro nezletilé delikventy maximálně na 30 dní; jedná se tudíž o prozatímní opatření, k němuž lze přistoupit např. v situaci, kdy se zjišťuje identita a bydliště nezletilého nebo kdy se připravuje jeho přesun do výchovného zařízení. Účelem umístění v centru je tedy pouze po-

skytnout nezletilému dočasné ubytování do doby, než se najde trvalé řešení, a nikoliv „výchovní dohled“. U výchovního dohledu se naopak jedná o samostatné a dlouhodobé opatření, jehož cílem je pomoci nezletilému s vážnými problémy (*A. a ostatní proti Bulharsku*, č. 51776/08, rozsudek z 29. listopadu 2011, § 66–74). K argumentu vlády, že stěžovateli se v centru dostalo jistého vyučování, Soud uvedl, že výuka v souladu s běžnými školními osnovami by dle mezinárodních dokumentů měla být standardem pro všechny nezletilé osoby zbavené svobody, a to i tehdy, pokud se nacházejí v zařízení dočasného zadržení. Skutečnost, že v centru byla poskytována výuka, však sama osobě neznámá, že zbavení svobody stěžovatele sledovalo účel výchovního dohledu. Dané centrum se naopak vyznačovalo spíše kázeňským režimem než poskytováním výuky. Žádný z vnitrostátních soudů zabývajících se stěžovatelovým umístěním v centru navíc nevedl, že by cílem tohoto opatření byl výchovní dohled. Namísto toho tu soudy jako účel zmínily „nápravu chování“, případně prevenci páchaní další nebezpečné činnosti. Ani jeden z těchto cílů však nespadá pod ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. d) Úmluvy. Ve světle uvedeného tedy Soud shledal porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 A 3 ÚMLUVY

Stěžovatel konečně namítal porušení čl. 6 odst. 1 a 3 Úmluvy z důvodu, že řízení týkající se jeho umístění v centru nebylo spravedlivé; poukázal zejména na to, že byl vyslýchán policií bez přítomnosti svého opatrovníka či právníka a že mu nebylo umožněno vyslechnout svědky proti sobě.

a) K použitelnosti článku 6 Úmluvy

Soud se nejprve věnoval tomu, zda řízení o umístění stěžovatele v centru představovalo trestní řízení ve smyslu článku 6 Úmluvy. Odkázal přitom na svoji ustálenou judikaturu, dle níž jsou při určování, zda se v konkrétní situaci jedná o „trestní obvinění“ podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, relevantní tři kritéria, běžně označovaná jako tzv. „Engelovská kritéria“ (*Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71 a další, rozsudek ze dne 8. června 1976, § 82), jimiž jsou právní klasifikace deliktu v rámci vnitrostátního práva, samotná povaha deliktu, jakož i druh a stupeň závažnosti sankce, kterou lze za daný delikt uložit. Druhé a třetí kritérium jsou alternativní; to však nevylučuje, aby byl použit kumulativní přístup tam, kde oddělená analýza obou kritérií neumožňuje dospět k jasnému závěru stran existence „trestního obvinění“ (*Jussila proti Finsku*, č. 73053/01, rozsudek velkého senátu ze dne 23. listopadu 2006, § 30–31).

Pokud jde o první kritérium, v projednávané věci nebylo počínání stěžovatele ve vnitrostátním právu klasifikováno jako trestné, jelikož stěžovatel v dané době nedosáhl věku trestní odpovědnosti. K druhému kritériu Soud uvedl, že počínání stěžovatele nesporně od-

povídalo trestnému činu vydírání, což ostatně konstatovaly i vnitrostátní soudy. Stran třetího kritéria Soud podotkl, že ze znění rozsudku nařizujícího umístění stěžovatele v centru jasně vyplývá, že toto umístění bylo přímým důsledkem skutečnosti, že policie označila za prokázané, že se stěžovatel dopustil činu jinak trestného. Dále Soud uvedl, že jelikož bylo stěžovatelovo umístění v centru zbavením svobody, vzniká domněnka, že řízení proti němu bylo trestním řízením ve smyslu článku 6 Úmluvy, přičemž tuto domněnku lze vyvrátit toliko za zcela výjimečných okolností a pouze tehdy, pokud zbavení svobody nelze považovat za „působící značnou újmu“ vzhledem ke své povaze, trvání či způsobu realizace (*Ezeh a Connors proti Spojenému království*, č. 39665/98 a 40086/98, rozsudek velkého senátu ze dne 9. října 2003, § 126). Dle vnitrostátních soudů byla cílem stěžovatelova zbavení svobody náprava chování a prevence páchaní další nebezpečné činnosti, nikoliv potrestání. Soud nicméně zdůraznil, že stěžovatel byl na dobu 30 dnů umístěn do uzavřeného a hlídaného zařízení, kde byli chovanci podrobeni nepřetržitému dohledu a striktnímu kázeňskému režimu podobnému vězeňskému. Dle Soudu tedy toto zbavení svobody zahrnovalo jak represivní, tak odstrašující a preventivní prvky, přičemž uvedené dva aspekty nelze od sebe zcela oddělit. Každopádně s přihlédnutím k povaze, trvání a způsobu realizace předmětného zbavení svobody Soud nezjistil žádné výjimečné okolnosti, které by mohly vést k vyvrácení domněnky, dle níž bylo řízení proti stěžovateli trestním řízením podle článku 6 Úmluvy.

Ve světle uvedeného Soud rozhodl, že vzhledem k povaze činu, jakož i druhu a stupni závažnosti uložené sankce mělo řízení proti stěžovateli trestní charakter ve smyslu článku 6 Úmluvy.

b) K tvrzenému porušení článku 6 Úmluvy

Soud připomněl, že v trestním řízení proti nezletilým osobám je nutné postupovat způsobem, který plně zohledňuje věk, úroveň vyspělosti, jakož i intelektuální a emoční schopnosti nezletilého, a musí být přijata opatření, jejichž cílem je napomoci nezletilému, aby chápal průběh řízení a mohl se ho účastnit (*Adamkiewicz proti Polsku*, č. 54729/00, rozsudek ze dne 2. března 2010, § 70). Podle Soudu dítě nesmí být v žádném případě zbaveno důležitých procesních záruk pouze z toho důvodu, že příslušné řízení – které nicméně může vyústit ve zbavení svobody nezletilého – má dle vnitrostátního práva spíše povahu řízení chránícího práva dítěte než trestního řízení. Navíc je nutné dbát na to, aby právní kvalifikace dítěte jako mladistvého delikventa nevedla k tomu, že důraz bude přesunut na toto jeho postavení jako takové, přičemž bude zanedbána potřeba přezkoumat konkrétní čin, z něhož je dítě obviněno, jakož i potřeba předložit důkazy o jeho vině (*mutatis mutandis*, *Achour proti Francii*, č. 67335/01, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2006, § 45–47).

Pokud jde o právo na právní pomoc, zaručené v čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy každému, kdo je obviněn z trestného činu, Soud připomněl, že práva obhajoby budou v zásadě nenapravitelně poškozena, jsou-li usvědčující prohlášení učiněná v rámci policejního výslechu bez přístupu k právníkovi využita k odsouzení dotčené osoby (*Salduz proti Turecku*, č. 36391/02, rozsudek velkého senátu ze dne 27. listopadu 2008, § 50–55). V projednávané věci Soud připomněl, že stěžovatel nebyl před zahájením policejního výslechu informován o tom, že může požadovat přítomnost osoby, v níž má důvěru. Nebyly ani podniknuty žádné kroky, aby mu byla během výslechu zajištěna právní pomoc. Tvrzení vlády o tom, že děd stěžovatele byl výslechu přítomen, není podepřeno důkazy. Tento pasivní přístup policie dle Soudu zjevně nevedl k naplnění pozitivního závazku státu poskytnout stěžovateli – dítěti, které navíc trpí ADHD – nezbytné informace umožňující mu získat právní pomoc. Přiznání stěžovatele, učiněné bez přítomnosti právníka, přitom následně tvořilo základ – spolu se svědeckou výpovědí S. a jeho matky – pro závěr vnitrostátních soudů o tom, že se stěžovatel dopustil činu jinak trestného, což pak bylo využito jako důvod pro jeho umístění v centru. Ve světle uvedeného Soud shledal, že absence právní pomoci během stěžovatelova policejního výslechu nenapravitelně poškodila jeho práva obhajoby, a tím také narušila spravedlivost řízení jako celku (*Salduz proti Turecku*, cit. výše, § 58 a 62). K porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy tedy došlo.

Stran práva vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě podle čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy Soud zrekapituloval hlavní zásady své dosavadní judikatury. *Zprvu*, nepřítomnost svědka u hlavního líčení musí mít závažné důvody. *Zadruhé*, pokud byla výlučným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení výpověď svědka, jehož obviněný nemohl vyslyšet nebo dát vyslyšet, ať již během vyšetřování nebo u hlavního líčení, může tím dojít k omezení práv obhajoby v rozsahu, který je neslučitelný s článkem 6. *Zatřetí*, v takovém případě musí Soud zkoumat, zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, včetně opatření umožňujících spravedlivé a náležité posouzení důvěryhodnosti daného důkazového materiálu (*Schatschaschwili proti Německu*, č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015, § 107, 116 a 118). V projednávané věci Soud poukázal na to, že S. ani jeho matka nebyli předvoláni k soudnímu jednání, a stěžovatel tedy neměl možnost je vyslechnout, třebaže jejich výpověď měla rozhodující význam pro závěr policie o tom, že se stěžovatel dopustil vydírání, a vláda ani netvrdila, že pro nepřítomnost svědků existovaly závažné důvody. Tato procesní záruka byla navíc ještě důležitější v situaci, kdy stěžovatel odvolal své přiznání, přičemž se zároveň jednalo o nezletilého a ve hře byla jeho osobní svoboda. Na jednání byla sice přítomna právní zástupkyně stěžovatele ustanovená soudem, ale není

jasné, kdy byla ustanovena a v jakém rozsahu skutečně obhajovala zájmy stěžovatele. Pokud je pravda, jak tvrdí vláda, že stěžovatel nepožádal okresní soud o možnost vyslyšet S. a jeho matku, naznačovalo by to dle Soudu nedostatek pečlivosti nejen na straně právní zástupkyně, ale i na straně okresního soudu, který v řízení měl zajistit respektování zásady rovnosti zbraní. Ve skutečnosti státní orgány nevyvinuly žádné úsilí, aby zabezpečily účast S. a jeho matky na jednání, byť zákon o prevenci delikvence nezletilých umožňuje výslech svědků. Dle Soudu navíc v projednávané věci neexistovaly ani vyvažující faktory, které by kompenzovaly skutečnost, že stěžovatel nemohl v žádném stádiu řízení vyslechnout S. a jeho matku. Svědecká výpověď těchto dvou osob např. nebyla zaznamenána na video, a stěžovatel ani soudy tudíž nemohly sledovat chování svědků během výslechu a díky tomu si utvořit vlastní úsudek o jejich důvěryhodnosti (*Makeyev proti Rusku*, č. 13769/04, rozsudek ze dne 5. února 2009, § 42). Vzhledem k uvedenému Soud shledal i porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy.

Závěrem Soud dodal, že obě výše zmíněná porušení nastala v důsledku skutečnosti, že stěžovatel v dané době nedosáhl věku trestní odpovědnosti, a proto se na něj nevztahovaly procesní záruky zakotvené v trestním řádu. Namísto toho na něj dopadal zákon o prevenci delikvence nezletilých, který stanovoval značně omezené procesní záruky, jelikož jeho účelem byla ochrana nezletilých. Dle Soudu se však v takové situaci záměr zákonodárce chránit děti a zajistit jim patřičné zacházení a péči dostává do střetu s realitou a výše nastíněnými obecnými zásadami, jelikož dítě je zbaveno svobody, aniž by disponovalo procesními právy zabezpečujícími jeho náležitou obranu proti uložení tak radikálního opatření. Nezletilí – a zejména děti pod věkovou hranicí trestní odpovědnosti – si zaslouží podporu a pomoc za účelem ochrany svých práv, pokud jsou proti nim uplatňována donucovací opatření, byť pod rouškou výchovných postupů. Je tedy nezbytné přiznat dítěti přiměřené procesní záruky s cílem chránit jeho nejlepší zájmy, a to v každém případě tehdy, když je ve hře jeho osobní svoboda. Opačný závěr by vedl ke zřejmému znevýhodnění dětí ve srovnání s dospělými osobami ve stejné situaci. U dětí s postižením navíc v této souvislosti mohou být nutné doplňkové záruky, které zajistí jejich dostatečnou ochranu. Soud však zároveň zdůraznil, že výše uvedené neznamená, že děti mají být vystaveny plnohodnotnému trestnímu řízení. Jejich práva je třeba zajistit v rámci řízení přizpůsobeného jejich věku, tak jak to vyžadují mezinárodní dokumenty, a to především Úmluva o právech dítěte.

III. Oddělená stanoviska

Soudce Zupančič ve svém souhlasném stanovisku poukázal na to, že projednávaná věc nastoluje otázku tzv. statusových trestných činů, tj. postihu uplatňova-

ného na základě *postavení* určité osoby (v daném případě na základě postavení stěžovatele jakožto mladistvého delikventa), a nikoliv z důvodu *jednání*, kterého se tato osoba měla dopustit.

Soudci Spielmann, Nicolaou, Bianku a Spano a soudkyně Keller a Motoc ve společném částečně nesouhlasném stanovisku vyslovili názor, že námitky stěžovatele týkající se absence procesních záruk nespádají pod článek 6 Úmluvy, ale měly být místo toho zkoumány na poli ustanovení čl. 5 odst. 4 Úmluvy, které je mnohem vhodnějším nástrojem k tomu, aby byla nezletilému v případě dočasného zadržení poskytnuta náležitá procesní ochrana, a takové řešení navíc lépe odpovídá struktuře Úmluvy a vzájemnému vztahu článků 5 a 6.

Soudkyně Motoc ve svém částečně nesouhlasném stanovisku upozornila na to, že jeden odstavec v rozsudku Soudu, který figuruje v obecných zásadách vztahujících se k článku 6 Úmluvy a týká se soudnictví ve věcech mládeže, ve skutečnosti nevychází z jeho dosavadní judikatury, ale je „právním transplantátem“ z rozhodnutí Nejvyššího soudu USA, aniž by Soud přitom tuto inspiraci výslovně přiznal a aniž by dle jejího názoru dotčené zásady bylo možné plně převést do evropského právního systému.

SVOBODA TISKU

Rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2016 ve věci č. 56925/08 – *Bédat proti Švýcarsku*

Velký senát Soudu rozhodl patnácti hlasy proti dvěma, že trestním stíháním a odsouzením stěžovatele – novináře – za publikování důvěrných informací týkajících se trestního řízení nedošlo k porušení jeho práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel publikoval článek o veřejnosti podrobně sledovaném incidentu, kdy řidič automobilu srazil na mostě v Lausanne několik osob, z nichž tři zemřely, a sám po činu z mostu skočil. Stěžovatel se ve svém článku zabýval psychologickým profilem řidiče, proti kterému bylo zahájeno trestní řízení. V článku uvedl informace, které byly součástí trestního spisu, a podléhaly tudíž režimu utajení. Z podnětu státního zástupce bylo proti stěžovateli zahájeno trestní řízení, v jehož rámci mu byl nejprve uložen podmíněný trest odnětí svobody v délce jednoho měsíce, který byl později změněn na peněžitý trest ve výši 4 000 švýcarských franků (2 667 eur).

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že trestním stíháním a uloženou sankcí bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu, neboť jeho článek měl za cíl vyhovět veřejnému zájmu o informace ohledně incidentu, kterým byla společnost značně otřesena, nikoliv zveřejňovat citlivé údaje. V rozsudku ze dne 1. července 2014 senát druhé sekce Soudu čtyřmi hlasy proti třem shledal, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy. Věc byla na žádost žalované vlády následně postoupena velkému senátu Soudu.

Velký senát Soudu nejprve konstatoval, že v projednávané věci není sporu o existenci zásahu ani o skutečnosti, že byl učiněn na základě zákona a sledoval legitimní cíl. Dále podotknul, že stěžovatelovo právo informovat veřejnost, potažmo právo veřejnosti na informace, se v předmětné věci střetává s ochranou stejně důležitých zájmů v podobě účinnosti trestního vyšetřování, práva obviněného na spravedlivý proces, zejména presumpce nevinny a práva na nestranný soud, a práva obviněného na ochranu soukromého života. Poměrováním těchto zájmů chráněných na jedné straně článkem 10 Úmluvy a na druhé straně zejména článkem 6 Úmluvy, jimž je dle Soudu třeba přiznat v zásadě stejnou váhu (srov. obdobně při konfliktu práv chráněných články 8 a 10 Úmluvy *Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii*, č. 40454/07, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2015, § 91), Soud následně posuzoval nezbytnost zásahu v projednávané věci.

V rámci poměrování může být dle názoru Soudu přihlédnuto ke způsobu, kterým novinář utajené informace získal. V projednávané věci se tak nestalo nezákonně, Soud však tuto skutečnost nepovažoval za rozhodující, neboť stěžovatel si jako zkušený novinář musel být vědom toho, že informace, které publikuje, podléhají utajení.

Soud dále zopakoval, že ochrana ve smyslu článku 10 Úmluvy je novinářům, kteří společnost informují o věcech veřejného zájmu, poskytována za předpokladu, že jednájí v dobré víře za účelem zprostředkování spolehlivých a přesných informací (*Stoll proti Švýcarsku*, č. 69698/01, rozsudek velkého senátu ze dne 10. prosince 2007, § 103). Článek 10 Úmluvy nicméně nechrání pouze informace samotné, nýbrž i způsob, jakým jsou sděleny. Novináři se tudíž mohou uchýlit k určitému stupni zveličení či provokace (*Ormanni proti Itálii*, č. 30278/04, rozsudek ze dne 17. července 2007, § 59). V projednávané věci se Soud přiklonil k závěru švýcarského Federálního soudu, který uvedl, že stěžovatel vykreslil pachatele incidentu veskrze v negativním světle a bez sebemenší úcty k zásadě presumpce nevinny, přičemž informace sděloval senzacechtivým způsobem se snahou uspokojit relativně nezdravý zájem o tragický incident.

Soud připomněl, že veřejnost má legitimní zájem být informována a informovat se o trestních řízeních a že se vyjádření stran fungování soudnictví vztahují k tématu veřejného zájmu (*Morice proti Francii*, č. 29369/10, rozsudek ze dne 23. dubna 2015, § 152). Ve vztahu k projednávané věci uznal, že vyšetřování zmíněného incidentu, které bylo předmětem stěžovatelova článku, bylo věcí veřejného zájmu, neboť ve společnosti vyvolalo značné emoce a samy vnitrostátní orgány určité informace poskytly. Soud však shledal, že konkrétní informace obsažené ve stěžovatelově článku, např. záznam výsledku stěžovatele či stěžovatelovy dopisy vyšetřujícímu soudci, nijak k veřejné diskusi nepřispívaly a stěžovatel jejich publikováním sledoval uspokojení nezdravé zvědavosti ohledně vyšetřování.

S ohledem na skutečnost, že práva chráněná články 6 a 10 Úmluvy zasluhují v zásadě stejnou úroveň respektu, je dle Soudu legitimní přiznat důvěrnosti trestního řízení zvláštní ochranu. Důvěrnost řízení má totiž za cíl chránit jednak zájmy, které sleduje řízení, a to prostřednictvím předcházení zničení či poškození důkazů, jednak zájmy obviněného, především presumpci nevinu. Důvěrnost trestního řízení je rovněž odůvodněna ochranou procesu utváření mínění a rozhodování uvnitř justice. Publikování stěžovatelova článku, ve kterém byl pachatel incidentu vykreslen značně negativním způsobem, a to během vyšetřování, dle Soudu nepochybně mohlo mít dopad na jeho průběh, ať už v podobě ovlivnění vyšetřujícího soudce, zástupců obviněného či soudu jako takového bez ohledu na skutečnost, že v dotčeném trestním řízení nerozhodovala porota. Zákonnost a soulad opatření, jimiž je zajištěna důvěrnost trestního řízení, s Úmluvou musí být posuzovány v okamžiku jejich přijetí, nikoliv až ve světle případného vývoje řízení a vlivu zveřejněných informací na průběh takového řízení.

Soud dále připomněl pozitivní závazek vnitrostátních orgánů účinně chránit právo na respektování soukromého života a korespondence obviněné osoby ve smyslu článku 8 Úmluvy. Soud v tomto ohledu shledal, že trestní stíhání stěžovatele bylo v souladu s těmito pozitivními závazky, neboť informace stěžovatelem publikované, např. lékařské zprávy a dopisy obviněného, měly výrazně osobní charakter, a vyžadovaly tudíž vysoký stupeň ochrany. Skutečnost, že obviněný byl veřejnosti znám v souvislosti se spácháním předmětného trestného činu, neodůvodňuje, aby byla jeho práva posuzována stejným způsobem jako v případě veřejně známých osob, které se publicitě vystavují dobrovolně (*Fressoz a Roire proti Francii*, č. 29183/95, rozsudek ze dne 21. ledna 1999, § 50). Senát Soudu v rozsudku ze dne 1. července 2014 shledal, že ochrana práv obviněného mohla být zajištěna méně restriktivním způsobem než odsouzením stěžovatele v trestním řízení: obviněný mohl za účelem ochrany svých práv ve smyslu článku 8 Úmluvy využít pro-

středky občanského práva. Dle velkého senátu Soudu však existence prostředků občanského práva stát nezprošťuje pozitivních závazků, neboť obviněný s největší pravděpodobností trpěl psychickým onemocněním a v relevantní době pobýval ve vazbě, byl tudíž ve zvlášť zranitelném postavení, přičemž o vydání stěžovatelova článku nemusel vědět. Vnitrostátním orgánům tedy nemohlo být vytýkáno, že s úmyslem plnit své pozitivní závazky nečekaly na zahájení občanskoprávního řízení proti stěžovateli samotným obviněným.

Při posuzování zásahu je třeba rovněž vzít v potaz povahu a závažnost uložených sankcí, neboť nesmí představovat cenzuru, která by novináře odrazovala od vyjádření kritiky a příspěvku do diskuse ohledně témat veřejného zájmu. Ačkoli jsou státní orgány ve věcech týkajících se svobody projevu povinny přistupovat k trestnímu stíhání zdrženlivě, v projednávané věci Soud nepovažoval za nepřiměřené ani trestní stíhání, ani konečný trest, neboť dle jeho názoru byla tato opatření přijata s cílem zajistit řádný výkon spravedlnosti a ochranu práv obviněného. Pokuta uložená stěžovateli zároveň neměla potenciál odradit další novináře od informování o trestních řízeních.

S přihlédnutím k senzacechtivému způsobu, jakým stěžovatel informace sděloval, nedostatku veřejného zájmu na jejich šíření, ke skutečnosti, že článek publikovaný v průběhu vyšetřování mohl ovlivnit jeho průběh, a k závěru, že vnitrostátní orgány dodržely pozitivní závazky ve smyslu článku 8 Úmluvy, přičemž sankce uložená stěžovateli byla přiměřená, Soud shledal, že k porušení stěžovatelova práva na svobodu projevu v projednávané věci nedošlo.

III. Oddělená stanoviska

Soudce López Guerra v nesouhlasném stanovisku upozornil na skutečnost, že článek stěžovatele se nedotýkal otázky, zda obviněný spáchal trestný čin úmyslně, či nikoliv. Způsob, jakým byl článek napsán, soudce nepovažoval za relevantní, neboť dle Soudu se novináři mohou uchýlit ke zveličení či provokaci. Stěžovatelův článek byl navíc v omezeném oběhu publikován tři měsíce po nehodě a více než dva roky před hlavním líčením ve věci obviněného, nelze si tudíž představit, že by na průběh vyšetřování mohl mít jakýkoliv vliv. Soudce dále zpochybnil, že ve věci existovala naléhavá potřeba zahájit proti stěžovateli trestní řízení. Pakliže obviněný nevyužil svou možnost zahájit proti stěžovateli občanskoprávní řízení a porušení práva na soukromý život nikdy nenamítal, mohlo být jeho soukromí dle názoru disentuujícího soudce chráněno mírnějšími prostředky. V závěru kritizoval blanketní zákaz poskytování informací o trestních řízeních obsažený ve švýcarském trestním zákoníku. Uvedl, že není ojedinělé, aby se soudy zabývaly otázkami, které jsou nejen předmětem veřejného zájmu,

ale které přímo souvisejí s fungováním demokracie, a novináři tudíž mají právo o nich informovat.

Soudkyně Yudkivska v nesouhlasném stanovisku vyjádřila názor, že stěžovatel přispěl svým článkem do diskuse ohledně tématu, které bylo předmětem značného veřejného zájmu, neboť společnost si přála být informována o trestním řízení týkajícím se smrtelné nehody, která se jich v prostředí relativně malého města dotýkala. Dle soudkyně Soud tento zájem nespřímně považoval za nezdravou zvědavost. Dle jejího názoru dále nebylo prokázáno, že by článek stěžovatele ovlivnil průběh soudního řízení, přičemž zahájení trestního stíhání stěžovatele považovala za rozšíření pozitivních závazků státu na poli článku 8 Úmluvy, kde za předpokladu, že občanskoprávní prostředky poskytnuté dostatečnou ochranu, není zahájení trestního řízení zpravidla vyžadováno. Obviněný však občanskoprávní řízení proti stěžovateli nezačal, vnitrostátní orgány tudíž konaly v situaci, kdy dotčená osoba o ochranu zjevně nestála.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Rozsudek ze dne 3. března 2016 ve věci č. 7215/10 – Prade proti Německu

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že odsouzením stěžovatele na základě výlučného důkazu, který byl opatřen při domovní prohlídce povolené soudem pro podezření z jiné trestné činnosti, přičemž však později byl příkaz k prohlídce zrušen pro rozpor se zákonem, nedošlo za okolností projednávané věci k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Policie obdržela oznámení, dle něhož měla neznámá osoba prostřednictvím webového portálu eBay nabízet padělané značkové hodinky a nelegální počítačové programy. Jedinou známou informací o prodávajícím byla e-mailová adresa. Policie odhalila, že bankovní účet, u něhož je uvedena předmětná e-mailová adresa, patří místní pobočce sdružení „Red Aid“. Soud prvního stupně proto vydal příkazy k provedení domovních prohlídek ve vztahu ke všem členům představenstva sdružení, kteří měli oprávnění nakládat s prostředky na předmětném účtu, včetně stěžovatele, a to pro podezření z trestného činu porušování autorských práv. Příkaz k domovní prohlídce opravňoval policii k zabavení počítačů a dokumentů obsahujících informace o prodeji padělaných hodinek či počítačových programů. Při domovní prohlídce v bytě stěžovatele policie sice nenalezla nic z výše uvedeného, nicméně náhodou objevila 463 gramů hašiše obsahujícího 39 gramů čistého HTC (dle znalce množství postačující pro 2 606 dávek). Trestní řízení co do podezření z porušování autorských práv bylo zastaveno.

Ve vztahu ke stěžovateli však bylo zahájeno nové trestní stíhání stran přechovávání a obchodování značného množství omamné a psychotropní látky.

Stěžovatel brojil proti příkazu k domovní prohlídce stížností namítaje, že příkaz a i samotná prohlídka byly nezákonné, a tedy v rozporu s jeho ústavně zaručeným právem na ochranu obydlí. Stěžovatel se také obrátil na Spolkový ústavní soud. Ten uznal, že příkaz a domovní prohlídka byly nezákonné, neboť v dané době neexistovalo dostatečné množství důkazů, které by mohly založit důvodné podezření, jež by ospravedlnilo natolik intenzivní zásah do domovní svobody. Jelikož bylo podezření značně vágní, povolení domovní prohlídky nemohlo být přiměřeným opatřením za situace, kdy policie nevyužila méně invazivní prostředky, jimiž by mohla panující podezření prohloubit či vyvrátit. Stěžovatel byl přesto následně odsouzen za přechovávání značného množství drogy. Odsuzující výrok byl založen na jediném důkazu, a to na přítomnosti hašiše v jeho bytě. Stěžovatel v odvolání namítal, že byl odsouzen na základě důkazu, který neměl být v řízení pro nezákonnost vůbec použit. Odvolací soud rozsudek zrušil a nařídil soudu prvního stupně, aby náležitě prošetřil, zda hašiš patřil skutečně stěžovateli, neboť byt obývalo více osob. V dalším řízení před soudem prvního stupně stěžovatel učinil prohlášení, že byl výlučným uživatelem místnosti, v níž byl hašiš nalezen. Stěžovatel byl posléze odsouzen k trestu podmíněného odnětí svobody v trvání šesti měsíců. Soudy přitom zohlednily judikaturu Spolkového ústavního soudu, dle níž je použití nezákonného důkazu v rámci trestního řízení možné za předpokladu, že při zvažování v kolizi stojících zájmů je namísto upřednostnit veřejný zájem na potírání dané formy trestné činnosti před individuálními právy obviněných. Shledaly, že u drogové trestné činnosti musí nutně převážit veřejný zájem na potrestání pachatele. Spolkový ústavní soud se spokojil s tím, že obecné soudy hledaly spravedlivou rovnováhu mezi oběma dotčenými zájmy a výsledek tohoto vyvažování nebyl svévolný ani nepřiměřený.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 Odst. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že použití důkazu získaného během nezákonně nařízené domovní prohlídky porušilo jeho právo na spravedlivý proces chráněné článkem 6 Úmluvy.

Soud úvodem připomněl, že článek 6 Úmluvy nestanoví žádné požadavky stran přípustnosti důkazů, které tedy vyplývají v první řadě z vnitrostátního práva (*Schenk proti Švýcarsku*, č. 10862/84, rozsudek pléna ze dne 12. července 1988, § 45). Úkolem Soudu proto není hodnotit přípustnost důkazních prostředků, včetně důkazů pořízených nezákonně z pohledu vnitrostátního práva, či otázku viny. Musí však posoudit, zda

řízení, včetně způsobu, jakým byly důkazy pořízeny, bylo spravedlivé jako celek (*Bykov proti Rusku*, č. 4378/02, rozsudek velkého senátu ze dne 10. března 2009, § 89). Při zjišťování, zda bylo řízení spravedlivé jako celek, je též nutné ověřit, zda byla dodržena práva obhajoby. Zejména je zapotřebí zkoumat, zda byla stěžovateli poskytnuta možnost napadnout pravost důkazů a jejich použití. Rovněž je nutné přihlídnout ke kvalitě důkazů včetně toho, zda okolnosti, za kterých byly pořízeny, vrhají stín pochybností na jejich věrohodnost nebo přesnost. V případech, kdy pořízený důkaz není potvrzen jinými skutečnostmi, nevystávají nutně pochybnosti ohledně spravedlivosti řízení, neboť je-li důkaz dostatečně pevný a nedává-li prostor pro pochyby, další důkazy na jeho podporu již nejsou potřebné (*Lee Davies proti Belgii*, č. 18704/05, rozsudek ze dne 28. července 2009, § 90). Konečně je třeba přihlídnout i k váze veřejného zájmu na vyšetření a potrestání předmětné trestné činnosti a poměřovat ji s individuálním zájmem jednotlivce, v jehož neprospěch má být použit nezákonně opatřený důkaz (*Jalloh proti Německu*, č. 54810/00, rozsudek velkého senátu ze dne 11. července 2006, § 97).

Ohledně zákonnosti klíčového důkazu v projednávané věci Soud odkázal na závěry Spolkového ústavního soudu, který výslovně uvedl, že tento důkaz byl opatřen nezákonně. Domovní prohlídka nicméně byla provedena na základě povolení soudu a nic nenasvědčuje tomu, že by policie jednala ve zlém víře nebo s úmyslem porušit při opatrování a výkonu příkazu k domovní prohlídce formální požadavky stanovené vnitrostátním právem. Stěžovatel přitom měl příležitost napadnout pravost důkazu i jeho použití, což ostatně učinil na třech stupních soudní soustavy. Jeho námitkami se soudy pečlivě zabývaly, a přestože jim nevyhověly, podrobně své závěry zdůvodnily.

Soud rovněž přihlédl k intenzitě zásahu do práv stěžovatele. Na rozdíl od věci *Jalloh proti Německu* (cit. výše), v níž byl důkaz opatřen porušením zákazu mučení a nelidského zacházení, byla v projednávané věci míra, v níž byla práva stěžovatele dotčena, podstatně nižší. Získaný důkaz byl přitom dostatečně pevný. Odvolací soud sice původně spatřoval určitý prostor pro pochyby, a proto nařídil soudu prvního stupně, aby doplnil dokazování, nicméně tyto pochyby byly vyvráceny výpovědí stěžovatele, dle něhož místnost, kde byl hašiš objeven, užíval výhradně on a žádný z jeho spolubydlících. Dle názoru Soudu tak byly látky nalezené v bytě stěžovatele natolik pevným a přesvědčivým důkazem, že nebylo třeba opatřovat jiné podporné důkazy.

Ve vztahu k poměřování vzájemně soupeřících zájmů, tj. zájmu veřejnosti na stíhání a potrestání drogové trestné činnosti a zájmu stěžovatele, aby byly důkazy opatřené proti němu opatřeny zákonným způsobem, Soud shledal, že vnitrostátní soudy se námitkou stěžovatele, že by předmětný důkaz neměl být vzat v po-

taz, zabývaly velmi pečlivě, přičemž řádně zdůvodnily, proč i důkaz pořízený při domovní prohlídce nařízené a provedené v rozporu se zákonem byl v řízení přípustný. Jejich závěr, že vzhledem k množství nalezené drogy a povaze této trestné činnosti veřejný zájem převažuje nad právy stěžovatele, je dle Soudu řádně odůvodněn, není nepřiměřený a nevykazuje žádné znaky svévole. Soud proto konstatoval, že řízení jako celek bylo spravedlivé a k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

VĚZEŇSTVÍ

Rozsudek ze dne 19. ledna 2016 ve věci č. 17429/10 - *Kalda proti Estonsku*

Senát druhé sekce Soudu dospěl šesti hlasy proti jednomu k závěru, že omezení přístupu vězně ke konkrétním internetovým stránkám obsahujícím právní informace představovalo porušení článku 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel odpykávající si trest odnětí svobody požadoval v roce 2007 od vedení věznice přístup na internetové stránky Estonské informační kanceláře Rady Evropy (dále jen „stránky EIK“) obsahující překlady rozhodnutí Soudu do estonštiny; stránky „kancléře spravedlnosti“ (instituce založená ústavou s úkolem dohlížet na ochranu ústavnosti, která není součástí zákonodárné, výkonné ani soudní moci a zastává rovněž roli ombudsmana) a estonského parlamentu. Svůj požadavek stěžovatel odůvodnil potřebou ochrany svých práv v rámci probíhajících soudních řízení. Věznice umožňovala vězňům přístup pouze na stránky obsahující online verzi sbírky zákonů a databázi soudních rozhodnutí, jakož i na stránky Soudu. Poté, co byla jeho žádost zamítnuta, se stěžovatel obrátil na soudu.

Nejvyšší soud dal za pravdu vedení věznice s tím, že požadované stránky nespadají pod výjimku stanovenou zákonem, který vězňům povoluje přístup na internet pouze na oficiální databáze právních předpisů a soudních rozhodnutí, a to na počítačích speciálně upravených pro tento účel a pod dohledem vězeňského personálu. Nejvyšší soud uvedl, že poskytnutí přístupu k jakýmkoli dalším internetovým stránkám by zvýšilo bezpečnostní riziko, že by vězni získali informace, které jsou v rozporu s účely výkonu trestu odnětí svobody nebo že by navázali nedovolenou komunikaci. Odstranění těchto rizik by vyžadovalo zvýšenou kontrolu, a tím i náklady. Vězni mají dle nejvyššího soudu možnost kontaktovat parlament a kancléře spravedlnosti poštou s žádostí o poskytnutí informace. Omezení přístupu k požadovaným stránkám tak nejvyšší soud vyhodnotil jako „nižší intenzity“ a v souladu s ústavou.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal porušení práva na informace. Soud předně zdůraznil, že z článku 10 Úmluvy nelze vyvodit obecný závazek poskytnout vězňům přístup k internetu, resp. ke konkrétním internetovým stránkám. Soud nicméně doplnil, že vzhledem k tomu, že v projednávané věci estonské právo umožňuje přístup k určitým stránkám s právními informacemi, omezení přístupu k dalším stránkám s tímto druhem informací představuje zásah do práva přijímat informace.

Dle Soudu není sporu, že namítaný zásah byl stanoven zákonem. Soud rovněž přijal tvrzení vlády, že zásah sledoval cíle ochrany práv jiných osob a předcházení nepokojům a zločinnosti. Ohledně nezbytnosti užitého opatření Soud připomněl, že stěžovatelem požadované stránky obsahovaly zejména právní informace a informace vztahující se k základním právům, včetně práv vězňů. Přístup k těmto informacím dle Soudu zvyšuje povědomí veřejnosti o lidských právech a jejich respektování. Dále Soud zohlednil tvrzení stěžovatele, že vnitrostátní soudy takové informace používají a stěžovatel k nim potřeboval přístup za účelem ochrany svých práv v soudním řízení. Soud vzal rovněž v potaz argument stěžovatele, dle něhož nelze srovnávat právní průzkum prostřednictvím hledání na internetových stránkách a vznášení konkrétních žádostí o informace. Zdůraznil též, že vnitrostátní orgány poukázaly na možnost stěžovatele dosáhnout předmětných informací jinými cestami, avšak nesrovnaly náklady na tyto alternativy s navýšením nákladů při rozšíření přístupu k internetu. Soud také upozornil na to, že v době, kdy se stěžovatel obrátil na vnitrostátní soudy, estonské překlady rozhodnutí Soudu byly dostupné pouze na stránkách EIK a teprve později se začaly zveřejňovat i jinde, a to v online verzi sbírky zákonů.

Soud podotkl, že nemůže přehlédnout skutečnost, že mnoho dokumentů Rady Evropy a jiných mezinárodních instrumentů uznává důležitost internetu z hlediska uplatňování řady lidských práv. Přístup k internetu tak je v narůstající míře chápán jako právo. Rovněž velké množství služeb a informací je přístupno pouze online, což dokládá přechod estonské sbírky zákonů čistě na online verzi, tedy bez dalšího publikování v papírové podobě.

Konečně Soud připomněl, že příslušný zákon umožňuje omezený přístup k internetu prostřednictvím počítačů zvláště upravených pro tento účel a pod dozorem vězeňských orgánů. Nezbytná bezpečnostní opatření v této oblasti tak již byla realizována a související náklady nesou úřady. V projednávané věci vnitrostátní soudy neprovedly podrobnou analýzu z hlediska tvrzených zvýšených bezpečnostních rizik, která měla být spojena s umožněním přístupu k dalším třem internetovým stránkám. Navíc se tu jednalo o stránky

státních orgánů a mezinárodní organizace. Nejvyšší soud se omezil na obecné tvrzení, že povolení přístupu by zvýšilo riziko zakázané komunikace. Nejvyšší soud ani vláda náležitě neprokázaly, že vyhovění stěžovatelově žádosti by vedlo k významnému navýšení nákladů. Soud tak neshledal, že byly předloženy dostatečné důvody k zásahu do stěžovatelova práva na informace. Namítané opatření proto nebylo nezbytné v demokratické společnosti. Došlo tudíž k porušení článku 10 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Kjølbro ve svém nesouhlasném stanovisku především brojil proti závěru většiny, dle něhož namítaný zásah nebyl nezbytný v demokratické společnosti. Upozornil, že jde o první rozhodnutí, v němž Soud konstatoval porušení článku 10 Úmluvy v souvislosti s tím, že byl vězni odepřen přístup k internetu. Tento významný krok byl však učiněn bez toho, aby pro něj existovala dostatečná podpora v mezinárodních dokumentech (žádný z mezinárodních textů, na něž rozsudek odkazuje, se ve skutečnosti netýká přístupu vězňů k internetu) a aby Soud provedl srovnání stávajících evropských vnitrostátních úprav a praxe v dané oblasti. Podle názoru soudce by skutečnost, že se estonský zákonodárce rozhodl poskytnout vězňům omezený přístup k internetu, neměla být přičítána k tíži žalované vlády, neboť by to mohlo odradit ostatní státy od přijetí podobného kroku. Vnitrostátní zákonodárce při přijímání předmětné úpravy vycházel z posouzení rizika zneužití a bezpečnostních rizik při zpřístupnění internetu vězňům a Soudu nepřisluší toto hodnocení zpochybňovat. Zmíněná rizika jsou totiž natolik zásadní, že Soud by se měl vyvarovat toho, aby státy zavazoval k zajištění přístupu k internetu pro vězně, neboť takový postup nutně vyžaduje přijetí kontrolních mechanismů a má pro státy praktické i finanční důsledky. Z uvedených důvodů by měl státům v této oblasti náležet široký prostor pro uvážení a projednávaná věc měla být navíc posuzována velkým senátem.

Rozsudek ze dne 9. února 2016 ve věci č. 10109/14 – Meier proti Švýcarsku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že povinnost odsouzeného pracovat i po dosažení důchodového věku není porušením zákazu nucené práce zakotveného v článku 4 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel se narodil v roce 1946 a v době podání stížnosti si odpykával trest odnětí svobody v délce čtyř let a čtyř měsíců. V prosinci 2011 podal žádost o zproštění povinnosti pracovat v rámci výkonu trestu. V březnu 2012 příslušný orgán jeho žádost zamítl. O tři měsíce později rozhodnutí potvrdilo ministerstvo sprá-

vedlnosti jako nadřízený správní orgán. V lednu 2013 odmítl žalobu stěžovatele správní soud.

Stěžovatel se proto obrátil na Federální soud, který však v červenci 2013 žalobě stěžovatele rovněž nevyhověl. Konstatoval, že povinnost stěžovatele pracovat ve výkonu trestu slouží k zachování a povzbuzení jeho schopností integrovat se po propuštění zpět do společnosti. V pokročilém věku pracovní povinnost slouží též k omezení negativních důsledků zbavení svobody, jakým může být např. izolace odsouzených v důchodovém věku či duševní nebo tělesný úpadek. Práce však musí být přizpůsobena schopnostem, vzdělání a zájmům odsouzeného. Práce odsouzených není srovnatelná s prací vykonávanou na základě pracovní smlouvy, a proto režim důchodového věku není na danou situaci použitelný. Povinnost stěžovatele pracovat i po dosažení 65 let věku tedy není podle Federálního soudu v rozporu s článkem 4 Úmluvy.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel namítal, že povinnost pracovat během výkonu trestu odnětí svobody i po dosažení důchodového věku je v rozporu se zákazem nucené práce zakotveným v čl. 4 odst. 2 Úmluvy.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 ÚMLUVY

Soud nejprve připomněl, že článek 4 Úmluvy v sobě obsahuje jednu ze základních hodnot demokratické společnosti. První podstavec uvedeného ustanovení zakazující otroctví a nevolnictví neumožňuje žádné odchylky, přičemž podle článku 15 Úmluvy od daného závazku nemohou státy odstoupit ani v době války nebo jiného ohrožení státní existence. Pokud jde o výklad pojmu „nucené a povinné práce“ zakázaného druhým odstavcem článku 4 Úmluvy, Soud v minulosti přihlédl jednak ke znění článku 2 Úmluvy č. 29 Mezinárodní organizace práce, podle kterého se těmito pojmy rozumí „každá práce nebo služba požadovaná po jednotlivci, která se na kterékoli osobě vymáhá pod pohrůžkou jakéhokoli trestu a ke které se tato osoba nenabídla dobrovolně“ (*Van der Musselle proti Belgii*, č. 8919/80, rozsudek ze dne 23. listopadu 1983, § 32), jednak ke třetímu odstavci článku 4 Úmluvy, který obsahuje taxativní výčet situací, které za nucenou nebo povinnou práci nelze považovat. Tyto výjimky přitom podle Soudu zohledňují mj. myšlenky veřejného zájmu a společenské solidarity (*Karlheinz Schmidt proti Německu*, č. 13580/88, rozsudek ze dne 18. července 1994, § 22).

Judikatura Soudu v oblasti práce ve vězeňských zařízeních není nijak obsáhlá. V minulosti však Soud dospěl například k závěru, že ačkoli byla určitá práce ve věznicích povinná, podmínky čl. 4 odst. 3 písm. a) Úmluvy, podle kterého se za nucenou nebo povinnou práci nepovažuje mj. právě práce běžně požadovaná při výkonu trestu, byly naplněny, a to zejména s ohledem na účel práce spočívající v potřebě opětovného

začlenění vězně do společnosti, přičemž obdobný přístup je patrný i v jiných státech Rady Evropy (*Van Droogenbroeck proti Belgii*, č. 7906/77, rozsudek ze dne 24. června 1982, § 59). Ve věci *Stummer proti Rakousku* dospěl velký senát Soudu nedávno k závěru, že mezi smluvními státy Úmluvy neexistovala shoda o otázkách práce vězňů a podřazení této práce systému důchodového pojištění, a uzavřel, že povinnou práci vykonávanou ve výkonu trestu mimo režim důchodového pojištění nelze ve světle čl. 4 odst. 3 písm. a) Úmluvy považovat za nucenou práci (*Stummer proti Rakousku*, č. 37452/02, rozsudek velkého senátu ze dne 7. července 2011, § 132–134).

V projednávané věci nebylo podle Soudu, mj. také s ohledem na závažné sankce, které stěžovateli v případě odmítnutí pracovat hrozily, pochybností o tom, že se jednalo o práci vykonávanou „pod pohrůžkou jakéhokoli trestu, ke které se dotčená osoba nenabídla dobrovolně“. Z čl. 4 odst. 3 písm. a) Úmluvy, který stanoví, že nucenou ani povinnou prací není práce běžně požadovaná při výkonu trestu, ovšem dle Soudu nevyplývá, zda práce vězňů po dosažení důchodového věku je nebo není nucenou prací. Tato otázka tak musí být posouzena ve světle účelu, povahy, rozsahu a způsobů výkonu dané práce.

V projednávané věci spočíval účel práce, a to i v případě osob v důchodovém věku, v omezení škodlivých následků dlouhodobého zbavení svobody prostřednictvím vytvoření určité aktivity a každodenního programu pro vězně. Danou situaci je proto podle Soudu nutné odlišit od práce vykonávané na svobodě v podmínkách svobodného pracovního trhu. Povinnost pracovat se navíc v žalovaném státě nevztahuje na všechny vězně ve stejném rozsahu a práci je nutné vždy přizpůsobit schopnostem a zdravotnímu stavu každého jednotlivce. Odsouzení se zdravotními problémy tak například vždy vykonávají jen lehčí práce a v omezeném rozsahu. V případě vystavení lékařského potvrzení o pracovní neschopnosti jsou navíc práce zcela zproštěni. Ani stěžovatel sám přitom před Soudem nepopíral, že uvedené zásady byly dodržovány i v jeho případě, když vykonával toliko lehčí práce odpovídající jeho věku i schopnostem, v rozsahu průměrně tři hodiny denně a navíc za peněžitou odměnu.

Podle komparativní studie provedené Soudem nejsou z 28 zkoumaných smluvních států v 16 státech odsouzení po dosažení důchodového věku nuceni pracovat. Ve zbývajících 12 státech není tato otázka výslovně upravena, existují zde však výjimky z povinnosti pracovat vztahující se, podobně jako ve Švýcarsku, ke schopnostem a věku každého vězně. S ohledem na neexistenci shody o dané otázce mezi státy Rady Evropy tedy žalovaný stát disponuje značným prostorem pro uvážení (*mutatis mutandis*, *Stummer proti Rakousku*, cit. výše, § 132).

Soud dále poznamenal, že podle pravidla č. 105.2 *Evropských vězeňských pravidel* [Doporučení Výboru

ministrů Rady Evropy č. REC(2006)2] se od vězňů, „kteří ještě nedosáhli běžného důchodového věku, může požadovat práce, za předpokladu jejich tělesné i duševní způsobilosti“. Evropská vězeňská pravidla sice nejsou právně závazná, Soud jim však ve své judikatuře přiznává velkou důležitost. Citované pravidlo je nicméně dle Soudu formulováno velmi otevřeně a nelze z něj dovodit, že by uložení pracovní povinnosti odsouzeným, kteří dosáhli důchodového věku, bylo zakázáno.

Soud proto zejména s ohledem na neexistenci shody na evropské úrovni o dané otázce dospěl k závěru, že článek 4 Úmluvy nelze vykládat tak, že by zakazoval uložení povinnosti pracovat i odsouzeným, kteří dosáhli důchodového věku. Situaci stěžovatele je proto podle Soudu možné podřadit pod čl. 4 odst. 3 písm. a) Úmluvy a práci jím vykonávanou nelze kvalifikovat jako nucenou práci podle čl. 4 odst. 2 Úmluvy. K porušení článku 4 Úmluvy proto nedošlo.

VZDĚLÁVÁNÍ

Rozsudek ze dne 23. února 2016 ve věci č. 51500/08 – Çam proti Turecku

Senát druhé sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že rozhodnutím o nepřijetí stěžovatelky ke studiu na konzervatoři z důvodu, že je nevidomá, došlo k porušení zákazu diskriminace (článek 14 Úmluvy) v přístupu ke vzdělání (článek 2 Protokolu č. 1).

I. Skutkové okolnosti

V srpnu 2004 stěžovatelka úspěšně složila talentové přijímací zkoušky na Konzervatoř turecké hudby při Technické univerzitě v Istanbulu ve hře na loutnu. V září 2004 předložila konzervatoři lékařské osvědčení, vyžadované od všech nových studentů, v němž bylo uvedeno, že je způsobilá studia v těch sekcích konzervatoře, kde není vyžadován zrak. Vedení konzervatoře se následně obrátilo na dané zdravotnické zařízení, sdělilo mu, že ve všech sedmi sekcích konzervatoře je zrak vyžadován, a požádalo ho o vydání nového osvědčení, které by tuto skutečnost reflektovalo. V listopadu 2004 zdravotnické zařízení osvědčení opravilo a uvedlo, že stěžovatelka není způsobilá se na konzervatoři vzdělávat.

Ještě v září 2004 vedení konzervatoře vydalo rozhodnutí, jímž zamítlo žádost stěžovatelky o přijetí ke studiu. Stěžovatelka podala proti rozhodnutí žalobu a neúspěšně požádala o odložení výkonu rozhodnutí školy. Žaloba ve věci samé byla soudem prvního stupně zamítnuta v říjnu 2005 s tím, že rozhodnutí školy není v rozporu se zákonem, jelikož stěžovatelka nepředložila lékařské osvědčení, v němž by bylo uvedeno, že je způsobilá se na konzervatoři vzdělávat. V únoru 2008 rozhodnutí soudu potvrdil nejvyšší správní soud.

Stěžovatelka po nepřijetí na konzervatoř navštěvovala běžnou střední školu a následně byla přijata ke studiu na katedře hudby Fakulty krásných umění Univerzity v Marmaře.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 2 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatelka namítala, že jelikož je nevidomá, nebyla zapsána na konzervatoř, čímž došlo k porušení jejího práva na vzdělání a diskriminaci z důvodu zdravotního postižení. Poukazovala především na to, že stát nesplnil svoji pozitivní povinnost zajistit osobám s postižením stejné šance v oblasti vzdělávání, jaké mají ostatní lidé.

Soud úvodem připomněl, že článek 2 Protokolu č. 1 nelze vykládat tak, že by státu ukládal povinnost založit či financovat určitou vzdělávací instituci. Tento článek nicméně zaručuje každému právo na přístup k základnímu, střednímu a vyššímu vzdělání, které v daném okamžiku v daném státě existují (např. *Leyla Şahin proti Turecku*, č. 44774/98, rozsudek velkého senátu ze dne 10. listopadu 2005). Ve vztahu k projednávané věci Soud poznamenal, že skutečnost, že předmětná škola zajišťovala především umělecké vzdělávání, nezpůsobuje, že by podmínky přijetí na tuto školu byly vyňaty z působnosti článku 2 Protokolu č. 1.

Dále Soud připomněl, že právo na vzdělání je nezbytné k realizaci základních lidských práv a svobod, a proto v demokratické společnosti zaujímá zásadní postavení. Vzdělávání je v moderním státě jednou z nejdůležitějších veřejných služeb. Jde však o komplexní a nákladnou službu, přičemž zdroje, které na ni stát může vynaložit, jsou nutně omezené. Na rozdíl od mnoha jiných veřejných služeb je ovšem vzdělání právem, které je přímo chráněno Úmluvou (*Velyo Velevo proti Bulharsku*, č. 16032/07, rozsudek ze dne 27. května 2014, § 33). Konečně Soud připomněl, že při výkladu a použití článku 2 Protokolu č. 1 je nutné přihlížet ke všem pravidlům a zásadám mezinárodního práva, které jsou mezi smluvními stranami Úmluvy platné, a Úmluvu je třeba vykládat způsobem, který je v souladu s ostatními normami mezinárodního práva, jehož je nedílnou součástí. Ustanovení týkající se práva na vzdělání jsou přitom obsažena např. v Evropské sociální chartě a Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením.

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že článek 14 Úmluvy zahrnuje zákaz rozlišování založeného na postižení bez objektivních a rozumných důvodů (*Glor proti Švýcarsku*, č. 13444/04, rozsudek ze dne 30. dubna 2009, § 80). Předmětný vnitřní řád školy neobsahoval ustanovení, které by nevidomé vylučovalo ze studia, a povinnost předložit lékařské osvědčení o fyzické způsobilosti ke studiu ukládal všem budoucím studentům. Dle Soudu nicméně nelze přehlížet

účinky tohoto ustanovení na osoby s postižením. V projednávané věci byla podle Soudu skutečnost, že stěžovatelka je nevidomá, nepochybně jediným důvodem, proč nebyla na konzervatoř přijata, když v přijímacím řízení, v němž byly zjišťovány její vlohy, uspěla.

V této souvislosti Soud zdůraznil, že z vývoje mezinárodního a evropského práva je patrný význam zásad univerzality a nediskriminace při výkonu práva na vzdělání. Evropská sociální charta a Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením pak uvádějí, že inkluzivní vzdělávání je nejvhodnějším prostředkem k naplnění těchto zásad. Článek 14 Úmluvy musí dle Soudu být vykládán ve světle požadavků vyplývajících z těchto úmluv a s přihlédnutím k pravidlu přiměřených úprav, kterými se rozumí „nezbytné a odpovídající změny a úpravy, které nepředstavují nepřiměřené nebo nadměrné zatížení a které jsou prováděny, pokud to konkrétní případ vyžaduje“, na něž mají osoby se zdravotním postižením právo, aby mohly požívat základních práv a svobod na rovném základě s ostatními.

Každé dítě má nicméně své vlastní vzdělávací potřeby, proto přiměřená opatření mohou nabývat různých podob, ať již materiálních, pedagogických, organizač-

ních, stavebních úprav, vzdělávání pedagogů, úprav vzdělávacích programů či zajištění pomůcek. Úkolem Soudu v žádném případě není definovat, jakými prostředky mají být zajištěny vzdělávací potřeby jednotlivých dětí, k čemuž jsou příslušné vnitrostátní orgány. Státy ovšem musí být při přijímání opatření v dané oblasti zvláště pozorné s ohledem na dopady svých rozhodnutí na děti s postižením, které jsou obzvláště zranitelné. Diskriminace založená na postižení v sobě proto zahrnuje i odmítnutí přiměřených úprav.

V projednávané věci se vnitrostátní orgány nijak nesnažily identifikovat potřeby stěžovatelky ani zjistit, do jaké míry může její slepota být překážkou pro její hudební vzdělávání, ani zvážit, jaká opatření by mohla pomoci v naplnění jejích specifických vzdělávacích potřeb, aby se mohla vzdělávat na konzervatoři. Stěžovatelce proto byla bez objektivního a rozumného odůvodnění upřena možnost vzdělávat se na konzervatoři jen z důvodu jejího zdravotního postižení, čímž došlo k porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1.

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Kristýna Benešová (KVZ), Katarína Deáková (NS), Jana Dostálová (NSS), Ota Hlinomaz (KVZ), Petr Konůpka (KVZ), Kamila Kouřilová (ÚS), Viktor Kundrák (KVZ), Jana Martinková (KVZ), Eva Petrová (KVZ), Vladimír Pysk (KVZ), Roman Říčka (NSS), Dušan Sulitka (NS), Martin Šaroch (KVOP).

Obsah Zpravodaje: Mgr. Petr Konůpka. **Úvodní fotografie:** © Vít Alexander Schorm.

ZÁVĚREM...

Závěrem obvyklých pár slov, jaké jsou v judikatuře štrasburského soudu nejčerstvější novinky.

Ve vztahu k **České republice** se toho v druhém čtvrtletí opět mnoho neudálo, Soud vydal jen dvě rozhodnutí o nepřijatelnosti stížností. Česká republika tak o svůj štrasburský věneček nepřišla již více než 18 měsíců. Ve věci *Štulíř a ostatní proti České republice* (č. 24654/12, rozhodnutí ze dne 31. května 2016) Soud shledal, že postup vnitrostátních orgánů při rozhodování o právu stěžovatele na styk s dcerou neporušil jeho právo na respektování rodinného života. Ve věci *Meissner a ostatní proti České republice* (č. 34827/11, rozhodnutí ze dne 31. května 2016) Soud rozhodl, že tím, že Nejvyšší soud do svého usnesení o odmítnutí dovolání jako *obiter dictum* zmínil další důvod, proč měly soudy nižších stupňů restituční žalobu stěžovatelů zamítnout, k němuž se však stěžovatelé neměli příležitost vyjádřit, nedošlo k porušení jejich práva na spravedlivý proces.

Ve vztahu k **jiným smluvním stranám Úmluvy** zmiňme především několik rozsudků velkého senátu. Ve věci *Karácsony a ostatní proti Maďarsku* (č. 42461/13 a 44357/13, rozsudek velkého senátu ze dne 17. května 2016), v níž intervenovala i česká vláda, se Soud zabýval otázkou **autonomie parlamentu** rozhodovat o svých vnitřních záležitostech, zejména o zajištění řádného průběhu debat. Zdůraznil pak především nezbytnost, aby byl každý kárný postih za projev učiněný na půdě parlamentu doprovázen účinnými zárukami proti svévoli.

Ve věci *Avotiņš proti Lotyšsku* (č. 17502/07, rozsudek velkého senátu ze dne 23. května 2016) Soud řešil otázku postupu vnitrostátních soudů při uznání a **nařízení výkonu rozsudku jiného členského státu Evropské unie** v občanských či obchodních věcech **podle nařízení Brusel I**. Shledal, že článek 6 Úmluvy vyžaduje, aby vnitrostátní soudy, postupující podle čl. 34 odst. 2 nařízení Brusel I [čl. 45 odst. 1 písm. b) nařízení Brusel I bis] zkoumaly z vlastní iniciativy, zda měl žalovaný ve státě, v němž byl rozsudek vydán, k dispozici účinný prostředek nápravy, byť žalovaný takovou námitku nevznesl. Zásada vzájemné důvěry, tolik akcentovaná v Lucemburku, je tak ve Štrasburku dále nahlodávána.

Ve velmi zajímavé kauze *Biao proti Dánsku* (č. 38590/10, rozsudek velkého senátu ze dne 24. května 2016) Soud konstatoval, že článek 14 Úmluvy státu zakazuje, aby ve věcech sloučení rodiny, tedy ohledně práva, které Úmluva nezakotvuje a které navíc spadá do oblasti **imigrační politiky**, kde státy požívají širokého prostoru pro uvážení,

určitou výhodu při posuzování žádostí o sloučení rodiny přiznal vlastním občanům, kteří mají občanství déle než 28 let, jelikož se tím dopouští **nepřímé diskriminace na základě etnického původu**. Jde tak o další ukázkou nepřilíš šťastného přístupu Soudu při posuzování zásahu do práv, které se stát rozhodne přiznat nad rámec toho, co zaručuje Úmluva. V dané věci se navíc nejeví jako příliš nepravděpodobně, jak se toho obávali disentující soudci, že výsledkem rozhodnutí Soudu nebude posílení práv stěžovatelů a osob v obdobném postavení, ale spíše oslabení práv ostatních. Trochu tak výrok Soudu připomíná jedno španělské rčení o lehké ženě, jež nakonec může skončit v řece, které ale používá velmi expresivní slovník, jenž se na tyto řádky úplně nehodí.

V dlouho očekávaném judikátu *Al-Dulimi a Montana Management Inc. proti Švýcarsku* (č. 5809/08, rozsudek velkého senátu ze dne 21. června 2016) týkajícím se vzájemného **vztahu závazků vyplývajících pro stát z Charty OSN a z Úmluvy** Soud dovodil, že v případě, že rezoluce Rady bezpečnosti OSN jasně a výslovně neomezuje ochranu základních práv při vnitrostátním uplatnění sankcí proti jednotlivcům, které nařizuje, je třeba vycházet z toho, že zde žádný rozpor mezi povinnostmi vyplývajících z dané rezoluce a z Úmluvy nevzniká. Státy jsou pak povinny v maximální míře oba závazky sladit. V dané věci Soud shledal, že jelikož rezoluce Rady bezpečnosti výslovně nevyklučovala, aby vnitrostátní soudy přezkoumávaly z pohledu dodržení lidských práv konfiskační opatření přijatá proti představitelům režimu Saddáma Husajna, měly soudy povinnost zkoumat, zda stěžovatelé nebyli orgány OSN na seznam osob, proti nimž rezoluce směřuje, zařazení svévolně.

Mimo rozsudků velkého senátu si pozornost určitě zaslouží dva senátní rozsudky týkající se **ochrany před jednáním z nenávisti a jeho následného trestního postihu**, ať již jde o slovní projevy (*R. B. proti Maďarsku*, č. 64602/12, rozsudek ze dne 12. dubna 2016, týkající se rasistických urážek a vyhrožování) či o násilí (*M. C. a A. C. proti Rumunsku*, č. 12060/12, rozsudek ze dne 12. dubna 2016, týkající se násilí proti příslušníkům LGBTI menšiny).

Toto a mnoho dalšího naleznete v příštím Zpravodaji. Krásné léto.

Mgr. Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce